cijena 10d

broj 28

SFERA

BIBLIOTEKA ZNANSTVENE FANTASTIKE

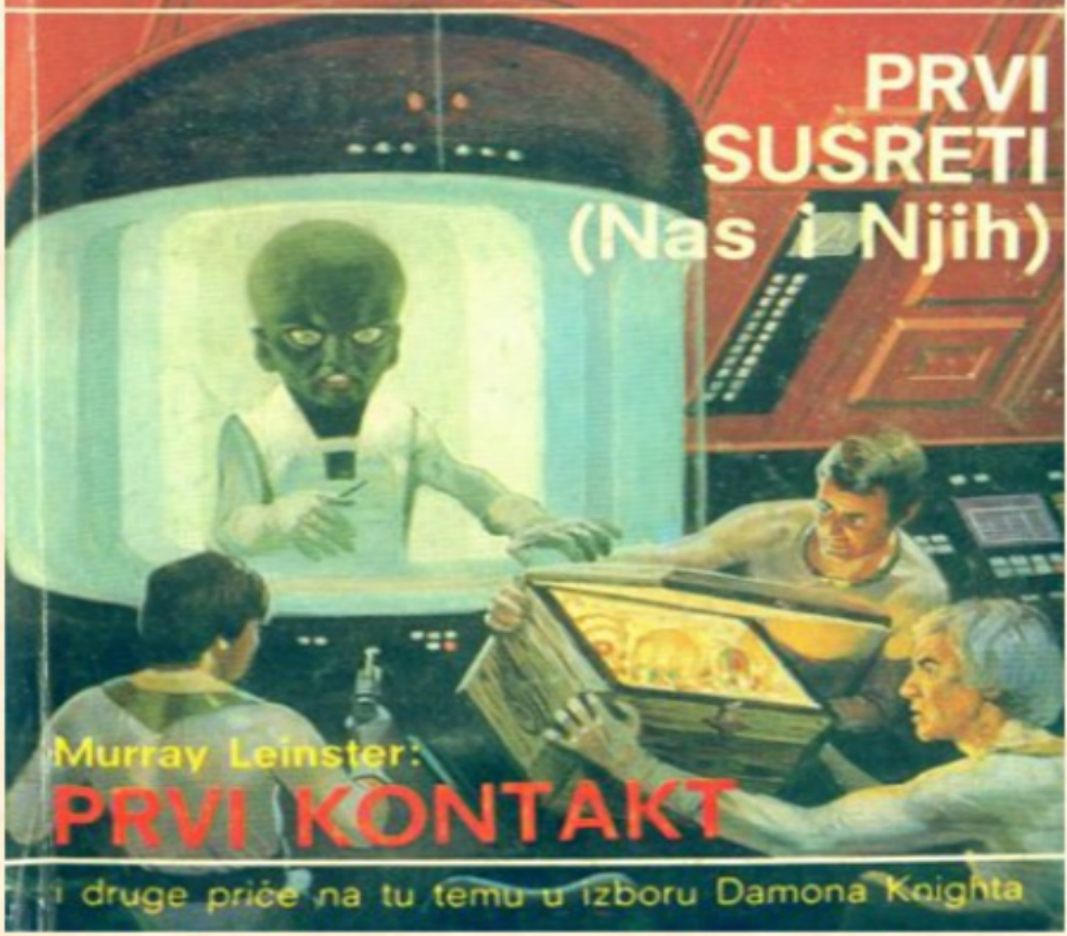

PRVI SUSRETI (Nas i Njih)

Murray Leinster:

PRVI KONTAKT

i druge priče na tu temu u izboru Damona Knighta

Sirius 028

SADRŽAJ

Murray Leinster
PRVI KONTAKT

C. M. Kornbluth
SMIJEŠNO DOBA

H. B. Fyfe
ZAVARANI VRIJEDNOŠĆU

Theodore Sturgeon
HURK JE SRETNA ZVJERKA

Isaac Asimov
NIJE KONAČNO

Will F. Jenkins
ODGOĐENA PROPAST SVIJETA

Charles Henneberg
SLIJEPI PILOT

Herbert G. Wells
U PONORU

RIJEČ UREDNIKA

Pitate me, dragi čitatelju, zbog čega nisam reagirao na napis u kulturnoj rubrici zagrebačkog »Večernjeg lista« u kojem su čitatelji dezinformirani tvrdnjom da je SIRIUSovo područje djelovanja prijevodna literatura. »Zar su moja i još tridesetak priča domaćih autora objavljenih u S1RIUSU prijevodi?«, pitate me. Razumije se da nisu, odgovaram vam i odmah nastavljam o svom nereagiranju: spomenuta (dezinformacija u »Večernjem listu) svojim sadržajem svjedoči da njezin autor očito nikad nije ni prolistao, a kamo li čitao SIRIUS. Zar vrijedi reagirati na napis nekoga tko piše o onome o čemu

nema pojma? I uz to toliko prezire svoje ime da ga čak ne želi staviti ni pod ono što je napisao? Pravo da vam kažem, sretan sam što takve osobe nisu čitatelji SIRIUSA. A vjerujem da slično mislite i vi, dragi čitatelju, kao i članovi skupa vrlo uglednih kulturnih radnika koji su nedavno upravo SIRIUSU odali laskavo (i službeno!) priznanje baš za njegovu akciju širokog otvaranja svojih stranica domaćim autorima. S javnim ne-čitateljima SIRIUSA a njegovim kritičarima i paušalnim ocjenjivačima njegova sadržaja ne kanim ni u buduće polemizirati.

I kao uklet, ovaj je SIRIUS jedan od rijetkih koji nema baš nijednu domaću priču. A i u idućem je predviđena samo jedna (nova dogodovština oko znanstvene ostavštine profesora Naglića, iz izvrsnog pera Ive Košutića — možda će dezinformatori zatražiti da on promijeni ime u John Roe kako bi udovoljio njihovim kritičarskim kriterijima). No uvjeravam vas da će ljubitelji domaćeg znan-fan štiva ubrzo doći na svoj račun i to, dakako, na stranicama SIRIUSA. No strpite se, dragi čitatelju... jer je »strpljen-spašen... i od radoznalosti.

Vratimo se dalje vašim pismima. »U SIRIUSU 26, u priči LJETO NA IKARUSU piše da je temperatura dostizala 1800 stupnjeva Celsiusa. Budući da bi Ikarus pri takvoj temperaturi bio rastaljen, provjerio sam taj podatak u originalu Clarkeove pripovijesti. Tamo stoji da je riječ o 1800 stupnjeva Fahrenhelta, a to je otprilike 500 Celsiusovih stupnjeva...« Odgovaram: nostra culpa. Nije »mea culpa«, jer je pogriješio prevoditelj, nije provjerio redaktor, a ja previdio... Ne, ipak je to moj grijeh, jer kao zadnji filter moram uočiti takvu doista vrelu grešku...

»Imam ideja na kojima bi mi pozavidio i sam Clarke, no slabo poznajem jezik, a i gramatika mi je bolna točka...«, pišete mi. Uz to hvalite moje »Uvodne riječi«. Očito ste jednu preskočili: onu u kojoj govorim upravo o vama: udružite se s nekim tko nije ni sluga Clarkeu, ali zna — pisati. Rezultat pošaljite S1RIUSU, tako je otprilike pisalo u toj »Riječi«. Timski rad, ljepše rečeno. Ružnije rečeno: bez alata nema zanata. Ni pisačkog.

Dalje: »Asimov je osijedio već poslije Clark-Kubrickove ODISEJE 2001, pročitao sam u 11. broju SIRIUSA u tekstu u kojem se govori o pričama što ih šalju čitatelji. Molim vas da mi objasnite o čemu je riječ.« Raspitao sam se o čemu je riječ i evo odgovora: »Boro, ovo se vjerojatno odnosi na Asimovljevu dosljednost u vezi s njegovim zakonima robotike. Asimov je, naime, pošizio kad je vidio ODISEJU tvrdeći kako je nemoguće da robot ubije čovjeka«, (Slijedi potpis stručnjaka koji mi je prišapnuo taj odgovor),

»Nemojte, zaboga, objavljivati odlomke romana. Iako birate doista zanimljive odlomke, time samo nama čitateljima izazivate sline za onim što se dogodilo prije i poslije toga odlomka... A ako već govorimo o romanima, ne biste li mogli objaviti neki dobar roman u

nekoliko nastavaka?«. Prvo prihvaćeno, drugo odbijeno, dragi čitatelju. Odlomaka koji izazivaju sline više neće biti u SIRIUSU, ali ni nastavaka. Ili biste možda željeli godinu ili dvije iščekivati svaki mjesec nastavak — i uz to u svakom broju čitati priču-dvije manje? Ako to želite — samo recite. Vidjet ćemo što kažu ostali čitatelji, pa se možda i dogovorimo...

A sad brzo: Ovaj broj — antologija Damona Knighta na temu »Prvi susreti s njima«. I ne zamjerite Wellsu na naivnosti, čitajte ga više kao — spomenik sf-a. Idući broj: što kažu Van Vogt i Sheckley na temu »Čudovišta«, a što duhoviti Lester del Rey o budućnosti ljudske vrste... i još štošta. Iduća »Riječ«: riječ-dvije o stotinu-dvije priča što ste mi ih poslali u toku ljeta... Čitajući sve to nemam vremena ni da se pozdravim s vama kao čovjek, dragi čitatelju. Opraštate li mi?

Vaš

Borivoj Jurković

Prvi kontakt

Murray Leinster

First Contact

Preveo *Nikola Popović*

Tommy Dort je ušao u kapetanovu kabinu s posljednjih nekoliko stereofotosa i rekao:

— Ja sam dovršio, gospodine. Ovo su posljednje dvije fotografije koje sam mogao snimiti.

Predao je fotografije i s profesionalnom znatiželjom je pogledao na videoekran što je pokazivao sav prostor izvan broda. Prigušeno tamnocrveno svjetlucanje ukazivalo je na brodske kontrole i instrumente koji su trebali dežurnom navigatoru da bi normalno upravljao svemirskim brodom »Lanvabon«. Bila je tu duboka mekana stolica za navigatora i jedan maleni aparat sa čudnim kutnim ogledalima, daleki sljedbenik retrovizora što su ga upotrebljavali motoristi u XX stoljeću, a koji je omogućavao pregled svih videoploča bez okretanja glave. Bila je tu i velika ploča što je omogućavala mnogo povoljniji izravni pogled u svemirski prostor.

»Lanvabon« je bio vrlo daleko od svoje rodne kuće. Ploče što su pokazivale svaku zvijezdu vidljive veličine i koje su ih mogle uvećavati do svake željene veličine ocrtavale su zvijezde svih intenziteta i stupnjeva sjajnosti u zapanjujući različitim bojama koje su one isijavale u prostor bez atmosfere. Ali, svaka je od njih bila nepoznata. Jedino su se dvije skupine zvijezda mogle prepoznati jer su se tako vidjele i sa Zemlje, samo nešto malo smanjene i izobličene. Mliječna staza činilo se, kao da baš nije na svome mjestu. Ali čak i takve neke čudne stvari bile su manje značajne u usporedbi s onim što se vidjelo na prednjoj ploči.

Ispred broda prostirao se beskrajan magloviti prostor: svjetlucava magla. Činilo se da je nepomična. Mnogo je vremena trebalo da bi se opazilo približavanje na videoploči, iako se brod kretao gotovo nevjerojatnom brzinom. Magla je bila od maglice sazvježđa Raka, dugačka šest svjetlosnih godina i duboka tri i pol svjetlosne godine s vanjskim obrisima i skupinama zvijezda koji gledani teleskopima sa Zemlje daju takav oblik životinje po kome je zvježđe i dobilo ime. Bio

je to oblak plina, beskrajno rijedak koji se prostirao polovicom prostora kao od Sunca do najbliže zvijezde. Duboko u njemu plamtjele su dvije zvijezde, dvostruka zvijezda, jedna je bila nalik na poznato žuto zemaljsko Sunce, a druga je bila strahovito bijela.

Tommy Dort je rekao razmišljajući.

— Mi krećemo ravno u dubinu, gospodine?

Kapetan je proučavao posljednje dvije ploče koje je Tommy snimio i stavio ih na stranu. Vratio se svom neugodnom promatranju prednje videoploče. »Lanvabon« je punom snagom decelerirao. Brod je bio jedva pola svjetlosne godine udaljen od maglice. Tommyjev je posao bio da kontrolira kurs broda, ali sada je njegov posao bio obavljen. Za sve vrijeme boravka svemirskog broda u maglici, Tommy Dort će moći besposličariti. Ali, on je svoje i te kako odradio do sada.

Upravo je završio jedinstvenu stvar — potpuni fotografski pregled kretanja te maglice za četiri tisuće svjetlosnih godina, to je načinio sam s istim aparatom i s kontroliranim ekspozicijama da bi otkrio svaku moguću pogrešku. To je bio uspjeh sam po sebi vrijedan puta od Zemlje dovde. Ali dodatno, on je zabilježio i četiri tisuće godina povijesti te dvojne zvijezde kao i četiri tisuće godina povijesti jedne zvijezde koja se pretvarala u bijelog patuljka.

Svakako, Tommy Dort nije bio četiri tisuće godina star. Njemu je, zapravo, dvadeset godina. Ali sazvježđe Raka je četiri tisuće svjetlosnih godina udaljeno od Zemlje i posljednje dvije slike načinio je koristeći se svjetlošću koja će do Zemlje stići tek u šestom mileniju nove ere. Na tom putu ovamo pri fantastično umnoženoj brzini, mnogo većoj od brzine svjetlosti. Tommy Dort je zabilježio svaki aspekt te maglice po svjetlosti što ju je napustila još prije četiri tisuće godina pa sve do one koja je krenula od nje prije svega šest mjeseci.

»Lanvabon« se probijao kroz svemirski prostor. Polagano, nevjerojatno svjetlo povećavalo se na videoekranu. Ono je zastrlo pola svijeta od pogleda. Najprije je bio svjetlucava magla a iza toga je bio prazni međuzvjezdani prostor. Maglica je prekrivala tri četvrtine svih zvijezda. Nekoliko najsjajnijih zvijezda naziralo se na njenim krajevima. A tu je bio i samo jedan nepravilni oblik duboke tmine iza njih prema kojoj su zvijezde sjale nepomično. »Lanvabon« je ronio duboko u maglicu i činilo se kao da buši kroz tamu tunel, kojem su zidovi od svjetlucave magle.

A točno je to svemirski brod i radio.

Fotografije najudaljenijih dijelova maglice otkrile su strukturu same maglice. Ona je imala svoj oblik. Kako se »Lanvabon« više približavao, ta struktura preko indikatora postajala je sve određenija i Tomy Dort je tražio da se brod kreće po krivulji kako bi mogao bolje snimati. Zbog toga se brod i približavao po jednoj razvučenoj logaritmickoi krivulji i tako je Tommy mogao snimati postupno

fotografije sa stalnim pomakom i iz malo drugačijeg ugla. Tako je dobio stereo snimke, koje su pokazivale maglicu u tri dimenzije, što je omogućilo da se izbjegne valjanje i razne šupljine i to je dalo doista jedan vrlo komplicirani oblik. Na pojedinim mjestima maglica je pokazivala nakupino vijuga kao one ljudskog mozga. Brod je sad upravo ronio u jednu od tih šupljina. Oni su ih nazvali »doline« po analogiji na raspukline na oceanskom dnu i one su mnogo obećavale.

Kapetan je odahnuo. Jedan je od njegovih zadataka ovih dana bio da brine o onome što bi ih moglo ugroziti. A kapetan »Lanvabona« je bio vrlo savjestan. Tek kada bi se određeni instrumenti potpuno smirili i ne bi ništa bilježili, tek onda bi se on zavalio u fotelju.

— Ne mogu da vjerujem — rekao je zamišljeno — da bi te dubine mogle biti nerasvjetljivi plin. Ali, one su doista prazne. To će nam omogućiti da prijeđemo na superpogon i vozimo tako sve dok smo u tim prazninama.

Bili su jednu i pol svjetlosnu godinu od ruba maglice do onih dvojnih zvijezda koje su bile smještene u njenu središtu. U tome je i bio problem. Maglica je plin. On je tako rijedak da je rep komete u usporedbi s njim gotovo čvrsta masa. Ali, brod koji se kreće na superpogon znatno iznad brzine svjetlosti ne bi smio udariti ni u malo čvršći vakuum. Potrebna mu ie apsolutna praznina. takva koja postoji u međuzvjez danim prostorima. No »Lanvabon« nije mogao mnogo učiniti u tako rasprostranjenoj maglici pa bi se tada kretao brzinom kojom se koristi i u tzv. čvrstom vakuumu.

Svjetlucanje kao da se spajalo iza broda sve polaganije i polaganije i sve je više usporavalo brod. Superpogon je prestao djelovati i u tome trenutku cijelo je tijelo obuzeo iznenadan osjećaj.

Onda je gotovo istoga trenutka počelo zvoniti zvono uporno i prodorno po cijelom brodu. Tommy je bio skoro zaglušen alarmnim zvonom koje je zvonilo u kapetanovoj kabini, sve dok ga dežurni nije zaustavio pokretom ruke. No zvona su i dalje zvonila u ostalim dijelovima broda i prestala su kako su se automatski zatvarala jedna vrata za drugima.

Tommy Dort je pažljivo gledao u kapetana. Ruke su mu bile čvrsto stisnute. Gledao je preko ramena dežurnog navigatora. Na jednom indikatoru se nešto dešavalo. Ostali su instrumenti bili podešeni da zabilježe ono što je ovaj otkrio. Jedna je točka na zamagljenom velikom četvrtastom ekranu postajala sve veća kako ju je automatski registrator dobivao u središtu. Taj je još potpuno neidentificirani predmet izazvao uzbunu u cijelom brodu zbog eventualnog sudara. Ali, lokator je sam ustanovio da je to čvrsti objekt na udaljenosti od oko sto trideset tisuća kilometara, objekt koji nije bio naročito velik. Ali, bio je tu još jedan objekt čija je udaljenost varirala od najveće udaljenosti do nule a isto mu je tako varirala veličina.

— Uvećaj sliku — doviknuo je kapetan.

Izrazito svijetla točka na ekranu je iščezla na rubovima ekrana napuštajući nerazgovijetni lik iza nje. Povećavanje se nastavljalo ali se ništa nije pojavilo. Baš ništa. A ipak je radio-lokator upućivao na to da se nešto monstruozno i nevidljivo velikom brzinom približavalo »Lanvabonu«, brzinom koja je prijetila neizbježivim sudarom, a istovremeno se povlačilo isto tako brzo natrag.

Videoploča je podešena na maksimalno povećanje. Još ništa. Kapetan je stisnuo usne. Tommy Dort je rekao nekako zamišljeno:

— Znate, kapetane, vidio sam nešto slično na jednom linijskom brodu na putu od Zemlje do Marsa kada nas je bio zapazio jedan drugi brod. Njegov je lokator imao istu frekvenciju kao i mi i svaki put kada bi nas zahvatio i pogodio, naš je to registrirao kao nešto potpuno nepoznato, opasno i čvrsto.

— Tako nešto — reče kapetan vrlo ozbiljna lica — upravo se događa i sada. Nešto kao snop lokatorskog mlaza prelazi preko nas. Mi odbijamo taj snop i naš vlastiti eho uz njega. Ali, onaj drugi brod je nevidljiv! Tko je to vani u tom nevidljivom brodu s aparatima za lokatorski mlaz? Ljudi svakako nisu!

On pritisnu dugme na svom ručnom komunikatoru i progovori:

— Stanje pripravnosti! Svi na oružje! Stanje najveće budnosti u svim odjelima, smjesta!

Grčio je ruke naizmjence. Ponovo je zurio u videoploču koja nije pokazivala ništa, samo bezobličan prostor.

— Nisu ljudi? — oštro se uspravio Tommy Dort. — Hoćete reći...

— Koliko ima sunčanih sistema u našoj galaksiji? — pitao je s gorčinom u glasu kapetan. — Koliko ima planeta na kojima bi moglo biti života? I koliko bi raznih životnih oblika moglo biti na njima? Ako ovaj brod nije sa Zemlje — a nije — on ima posadu koja nije sastavljena od ljudi. A bića koja nisu ljudska a dostigla su tehničku razinu za daleka svemirska putovanja... moglo bi se svašta dogoditi.

Kapetanu su ruke drhtale. On tako otvoreno ne bi govorio pred svakim članom posade, ali Tommy Dort je bio u istraživačkoj ekipi. A čak i kapetan kojem je dužnost da na sebe preuzima sve brige, osjeti katkad potrebu da ih istrese pred nekim. A ima situacija i kada pomaže glasno razmišljanje.

— O ovakvoj situaciji razgovaralo se i razmišljalo godinama — rekao je blago. — Po zakonu vjerojatnosti moguće je da negdje u našoj galaksiji postoje nekakva drugačija bića sa civilizacijom jednakom našoj ili čak i mnogo naprednijom. Nitko nije nikada mogao ni naslutiti kada i gdje ćemo se sresti s njom. E, pa čini se, da mi to sada upravo doživljujemo!

Tommyjeve su se oči raširile.

— Što mislite, kapetane, da li su prijateljski raspoloženi?

Kapetan je pogledao u videoploču. Taj nevidljivi objekt je još ludo skakao prema »Lanvabonu« i opet se povlačio. Drugi je indikator pokazivao da se objekt na udaljenosti od sto trideset tisuća kilometara i dalje kreće istom brzinom.

— Kreće se — rekao je kratko. — Ide prema nama. Upravo čini onako kako bismo i mi učinili kad bi se neki strani svemirski brod pojavio na našim lovištima! Prijateljski? Možda! Pokušat ćemo uspostaviti kontakt. Moramo to pokušati. Ali, sumnjam da je to kraj naše ekspedicije. Na svu sreću imamo razorne topove!

Ti su razorni topovi bili zapravo mlazovi za razaranje zalutalih meteori ta koji bi se našli na kursu broda a brodski ih skretač ne bi uspio odbaciti. Oni nisu zamišljeni kao oružje, ali ih se ipak može vrlo dobro iskoristiti. Mogu djelovati na objekt udaljen čak osam tisuća kilometara. S automatskim gađanjem i s raznih pozicija brod kao što je »Lanvabon« može se približiti i probiti rupu kroz neki manji asteroid koji mu se nađe na putu. No ne može to učiniti ako se brod kreće na superpogon.

Tommy Dort je koraknuo malo bliže velikoj videoploči, no trgnuo se i okrenuo glavu.

— Razorne topove, kapetane. Zašto?

Kapetan se namrštio na praznu videoploču.

— Zato što ne znamo na što neznanci nalikuju i jer ne smijemo ništa stavljati na kocku! Znam! — nastavio je s gorčinom u glasu. — Pokušat ćemo uspostaviti kontakt i ispitati sve što je u vezi s njima, naročito odakle dolaze. Pokušat ćemo se sprijateljiti s njima, ali za to nema mnogo šanse. Ne možemo im nimalo vjerovati. Ne smijemo! Oni imaju lokator. Možda imaju i instrumente mnogo savršenije od naših. Možda nas već prate od našeg polaska, i možda će nas pratiti do povratka kući, a da mi to i ne znamo! Ne smijemo riskirati da neljudska bića saznaju gdie je Zemlja, sve dok se ne uvjerimo da nisu opasni! A kako ćemo to postići? Oni mogu doći trgovati, dakako, ali oni bi mogli isto tako naletjeti s borbenom svemirskom flotom koja bi nas mogla zbrisati prije nego što shvatimo što se događa. Ne znamo što možemo očekivati, ni kada!

Tommyjevo se lice ukoči.

— Sve je to teoretski bilo razmotreno nebrojeno puta — nastavi kapetan. — Nitko nije našao neki prihvatljiv odgovor, čak ni na papiru. U svem tom teoretiziranju nitko nije razmotrio mogućnost susreta u dalekom svemiru, a da ni jedna strana ne zna polaznu planetu one druge! Mi sada moramo razriješiti baš takav susret i naći odgovor! Možda će ova bića izvana djelovati ugodno, prijateljski i uglađeno, a ispod te maske sama podmukla surovost pravih čudovišta. Ili će možda biti sirovi i surovi kao švedski farmeri, a ispod te vanjštine vrlo pristojni. A možda su nešto između toga. No da li

prepustiti budućnost čovječanstva nagađanju, ili slijepom vjerovanju? Tko zna da li bi bilo vrijeme sprijateljiti se s nekom novom civilizacijom! Možda bismo pri tome mnogo dobili, ali ne smijem preuzeti tu odgovornost. Svakako neću nikako dopustiti da saznaju kako se može doći do Zemlje! Moram biti siguran da me ne mogu slijediti, ili se jednostavno neću vratiti kući! A oni se, vjerojatno, osjećaju slično.

Opet je pritisnuo dugme na ručnom komunikatoru. — Navigatorski oficiri, pažnja! Sve zvjezdane mape na ovom brodu pripremite za trenutačno uništenje. To isto vrijedi i za fotografije i dijagrame iz kojih bi se mogla otkriti naša putanja i polazište. Sve astronomske podatke prikupite i pripremite za uništenje za djelić sekunde, nakon mog naređenja. Učinite to brzo i javite mi kad ste spremni!

Digao je ruku s dugmeta komunikatora. Odjednom je djelovao vrlo umorno. Prvi kontakt čovječanstva s nekim drugim bićima u svemiru bio je predviđen na više načina, ali nikada ovako bespomoćno. Usamljeni zemaljski svemirski brod i usamljeni stranac koji se sreću u maglici koja mora da je vrlo udaljena od polazne planete oba broda.

— Oni možda žele mir, ali lažno prijateljstvo najpodesnije je za izdajnički napad.

I zbog svega toga ne biti sada krajnje oprezan, uspavati se, moglo bi zauvijek upropastiti čovječanstvo — a miroljubiva razmjena plodova civilizacije bila bi najbolja stvar koju možemo zamisliti. Svaka greška bi bila nepopravljiva. Kapetanova je kabina utonula u tišinu. Velika videoploča sada je bila usmjerena na vrlo mali sektor maglice. Doista vrlo mali sektor. Sve je još bilo posve nejasno, bezoblična svjetlucajuća magla. Ali, odjednom je Tommy Dort upro prstom.

— Eno tamo!

U maglici se — još vrlo daleko — pojavio neki maleni oblik. Bio je to samo crn oblik, neuglačan, i nije odbijao zrake poput ogledala kao omotač »Lanvabona«. Krumpirasta oblika ali više poput kruške. Nejasno je svjetlucao pa se nisu mogli odrediti detalji, ali sasvim sigurno nije bio prirodan objekt. Onda Tommy pogleda u daljinomjer i reče mirno.

— Ide prema nama s vrlo velikim ubrzanjem, kapetane. Sve mi se čini da misle jednako kao i mi i ni oni nas neće pustiti da odemo samo tako kući. Mislite li da će pokušati uspostaviti kontakt ili će pripucati svim oružjem čim im se nađemo na dometu?

»Lanvabon« se više nije nalazio u provaliji magličaste praznine. Nije bilo drugih zvijezda osim dva opasna žarišta u srcu maglice. Osim sveobuhvatne svjetlosti nije bilo ničega. Strani je brod učinio nešto što se moglo protumačiti kao da nema nikakvih ambicija da razara. Što se više približavao »Lanvabonu« smanjivao je brzinu. »Lanvabon« se

polagano približavao, a onda je stao. Njegovo je zaustavljanje bilo znak da je zapazio kretanje stranog broda. Zaustavljanje je bilo i znak prijateljstva ali i opreza. Relativno nepomičan, on se mogao okrenuti oko svoje osi kako bi bio što manji u slučaju napada, a mogao bi i preciznije gađati ako bi brodovi projurili jedan pokraj drugoga različitim brzinama.

Taj trenutak približavanja je bio svakako vrlo napet. »Lanvabon« je uperio sve svoje topove ravno na strani brod. Kontakt je bio u kapetanovoj kabini pod njegovom rukom i on je mogao ispaliti sve topove. Tommy Dort je to promatrao dok mu se obrva trzala. Stranci moraju biti na vrlo visokom stupnju civilizacije kad imaju takve svemirske brodove, a civilizacija se ne može razviti bez velike moći predviđanja. Ovi stranci su svakako znali što se sve može iskoristiti pri prvom kontaktu dviju civilizacija, isto tako kao što su toga bili svjesni i ljudi na »Lanvabonu«.

Pod pretpostavkom da je golem napor uložen u razvitak obje civilizacije, mogućnost takva miroljubivog kontakta i razmjene različitih tehnologija svakako bi odgovarala i njima kao i nama. Ali, kad su različite ljudske kulture u dodiru, onda je jedna obično podređena ili dolazi do rata. No podređenost između bića s različitih planeta ne bi se mogla ostvariti miroljubivim putem. Bar ljudi ne bi nikada pristali da budu podređeni, a ne može se pretpostaviti da bi takvo stanje prihvatila bilo koja visokorazvijena rasa. Neka bi se bića, kao na primjer ljudi, radije odlučili za trgovinu nego za rat. Možda će to učiniti i ovi stranci. Ako se strani brod vrati na svoj planet s novošću da postoji još jedan svijet razumnih bića i brodovi kao što je »Lanvabon«, ta bi se bića onda mogla odlučiti za trgovinsku razmjenu ili za rat. Oni ne mogu biti sigurni u ljudsku miroljubivost a niti ljudi u njihovu. Jedina sigurna zaštita za obje civilizacije bila bi uništenje jednog ili oba broda.

Pa čak ni pobjeda ne bi potpuno zadovoljila. Čovjek bi trebao znati gdje se nalaze ta strana bića da bi ih se klonio, ako se ne bi s njima borio. Moralo bi se saznati kakvim oružjem raspolažu, kakvi su im izvori energije i ako bi postali opasni kako ih uništiti.

Kapetan »Lanvabona« nije pritisnuo dugme koje bi onaj drugi brod vjerojatno raznio u komadiće. Nije se usudio. Ali također nije smio ostati neaktivan. Znoj mu se slijevao niz lice.

Neki glas je nešto mrmljao. Netko tko je radio na daljinomjeru.

— Onaj brod je stao. Topovi su spremni.

Bilo je krajnje vrijeme da se ispale svi topovi s razornim zrakama. Ali, kapetan je kimao zamišljeno glavom. Strani je brod sada bio udaljen svega trideset kilometara. Bio je mrtvački crn. Svaki djelić površine bio je potpuno mrk, bez refleksa. Nikakav se detalj nije mogao vidjeti, osim nešto malo na obrisu prema svjetlucavoj maglici.

— Zaustavio se, kapetane — reče drugi glas. — Prema nama su poslali jedan modularni kratki val. Očito je to nekakav signal. Bez neke jačine koja bi nas mogla oštetiti.

Kapetan je procijedio kroz čvrsto stisnute zube.

— Nešto sada namjeravaju, nešto rade. Vidim da se nešto miče na vanjskoj strani. Pogledajte, što to izlazi iz broda?

Usmjerite i ostale topove na njih.

Nešto je malo i okruglo izišlo i odvojilo se od tamnog ovala broda. Velika gromada se pokrenula.

— Odlaze, kapetane — reče osmatrač. — Objekt, što su ga izdvojili, ostao je na mjestu gdje je bio brod.

Jedan je drugi glas upao.

— Evo još modularnih frekvencija nekih valova. Nerazumljivih.

Tommy Dort je razrogačio oči. Kapetan je motrio na videoploči što se događa, a kapi znoja kapale su mu sa čela.

— Vrlo zgodno, kapetane — reče Tommy zamišljeno. — Da su bilo što poslali prema nama, to bi bilo slično projektilu ili bombi. A ovako su došli blizu, izbacili jedan čamac za spašavanje i opet otišli. Oni drže da i mi možemo poslati jedan brodić ili Čovjeka koji će uspostaviti kontakt s njima a da pri tome ne izlažemo opasnosti naš brod. Oni očito razmišljaju na sličan način kao i mi.

Kapetan reče ne dižući pogleda s videoploče.

— Dorte, da li biste htjeli izići i pregledati tu stvar? Ja vam to ne mogu narediti, ali potrebna mi je sada ovdje cijela posada. Ekipa za promatranje...

— Vrijedno je za to žrtvovati se. Dobro, kapetane — reče Tommy kratko. — Neću uzeti čamac, nego samo svemirsko odijelo s pogonom. Manje je, a noge i ruke nisu baš meta za nekakvu bombu. Mislim da bi trebalo da ponesem samo jedan brojač, kapetane.

Strani se brod sve više udaljavao. Četrdeset, osamdeset, sedam stotina kilometara. Onda se zaustavio i čekao... Uvukavši se u svoje svemirsko odijelo na atomski pogon, u zračnoj komori na »Lanvabonu«, Tommy je slušao izvještaje koji su kolali brodom. To što je strani brod zastao na sedam stotina kilometara ohrabrivalo je. Znači, vjeruju da nema oružja koje bi bilo efikasno s te udaljenosti i osjećali su se sigurnim No čim je na to Tommy pomislio, strani se brod opet počeo udaljavati.

Tommy se izvukao iz svjetlucavog »Lanvabona« i krenuo kroz široku rasvijetljenu prazninu o kojoj ljudi još nisu stekli nikakva iskustva. Iza njega je ostao »Lanvabon« i sve se više udaljavao.

Kroz slušalice dopre kapetanov glas.

— Mi se također malo povlačimo, Dorte. Vrlo je mala vjerojatnost da oni nemaju nekakvo nuklearno eksplozivno oružje koje bi mogli upotrijebiti sa svoga broda, a koje bi nas moglo uništiti s te

udaljenosti. Zato se mi povlačimo. Vi držite vaš brojač usmjeren na taj objekt.

Takvo je razmišljanje bilo u redu, iako možda malo isuviše oprezno. No bilo je svakako najsigurnije za »Lanvabon« da se povuče.

Tommy Dort se osjećao vrlo usamljenim. Požurio je prema malenoj crnoj točki što je lebdjela tamo u beskonačnoj praznini. »Lanvabon« je nestao. No njegova će blistava kupola iskrsnuti iz ove rasvijetljene maglice kad bude vrijeme i na vrlo malenoj udaljenosti. Ni strani brod nije bio vidljiv golim okom. Tommy je plovio kroz beskrajnu prazninu četiri tisuće svjetlosnih godina udaljen od rodne kuće prema nekoj crnoj točki koju je sada jedinu vidio u svemirskom prostoru.

Bila je to malo nepravilna lopta, ne veća od dva metra u promjeru. Odbila se kad ju je Tommy dodirnuo nogama. Imala je mala ticala koja su bila upravljena u svim pravcima. Bila su nalik na detonatore neke podvodne mine, samo što je na vrhu svakog ticala bilo nešto kao od kristala.

— Stigao sam, kapetane — reče Tommy. — Nemam vam javiti ništa više nego što je brojač već prenio.

Uhvatio se za jedno ticalo i privukao objektu. To je bio metal crn kao noć. Obilazio je ali nije osjećao nikakvu razliku materijalu kroz svoje rukavice. Tragao je dalje.

— Ništa. Ćorsokak — promrmljao je kroza zube. — Ništa novo, kapetane.

A onda je kroz odijelo osjetio vibracije. Jedan dio okrugle kupole na lopti se otvorio. On dopuza do otvora da bi ugledao prvo neljudsko razumno biće koje je čovjek ikada ugledao.

Međutim, ugledao je samo jednu ploču po kojoj su svjetlucale crvene točkice kao bez ikakve svrhe. U slušalicama čuo je uzvik iznenađenja. Bio je to kapetanov glas.

— Vrlo dobro, Tommy Dorte. Postavite kameru brojača prema toj ploči. Oni su izbacili robota s infracrvenom pločom za komuniciranje, ne izlažući nikog živog opasnosti. Bilo što mi uradili, možemo oštetiti samo stroj. Možda očekuju da ćemo tu stvar dopremiti na brod, a u njoj je možda tempirana bomba ili je mogu aktivirati da eksplodira kad krenu kući. Poslat ću aparat s videopločom da ispita tu njihovu napravu, a vi se vratite na brod.

— Dobro, kapetane, a gdje je brod?

Nije bilo zvijezda. Maglica je zastrla sve svojom svjetlošću. Jedina stvar koja se vidjela s mjesta gdje je bio robot bila je dvostruka zvijezda u središtu maglice.

Tommy se više nije mogao orijentirati jer je imao samo jednu točku kao oslonac.

— Krenite točno u suprotnom pravcu od dvojne zvijezde — došao je nalog iz slušalica. — Mi ćemo vas pokupiti.

Prošao je nešto kasnije kraj još jedne usamljene figure, koja se kretala prema kugli s videopločom da je tamo postavi. Posada dvaju svemirskih brodova, dobro je znala da ne smije ugroziti ni sebe ni svoje, i sada će se sporazumijevati preko malog okruglog robota. Njihovi videosistemi omogućit će im da razmijene one informacije koje se budu usudili dati i raspravit će o tome kako da zaštite svoje civilizacije od prvog susreta. Najpraktičnije bi bilo za ljude da razore strani brod — u samoobrani.

Zbog toga su na »Lanvabonu«, svemirskom brodu za daleka istraživanja, postojala dva odvojena sektora istodobno. Brod je pošao sa Zemlje da bi iz što veće blizine ispitao neke komponente dvojne zvijezde u središtu maglice. Maglica je inače nastala poslije goleme eksplozije o kojoj su ljudi jedva nešto znali. Eksplozija se dogodila negdje oko 2946. godine prije naše ere. Svjetlo te eksplozije stiglo je do Zemlje u 1054. godini i bila je zabilježena u različitim kalendarima a nešto preciznije su je opisali kineski dvorski astronomi. Bila je toliko sjajna da se mogla vidjeti i po danu u toku dvadeset i tri dana. Svjetlo joj je bilo jače, i to na udaljenosti od četiri tisuće svjetlosnih godina, od svjetla Venere.

Iz tih su činjenica astronomi devet stotina godina kasnije utvrdili snagu te eksplozije. Materija koja je bila izbačena iz središta eksplozije putovala je brzinom od tri i pol milijuna kilometara na sat, više od šezdeset tisuća kilometara u minuti, nešto više od tisuću kilometara u sekundi. Onda su teleskopi dvadesetog stoljeća počeli proučavati područje te velike eksplozije nakon koje je ostala samo jedna dvojna zvijezda i — maglica. Svjetlija zvijezda od dvojnika je bila jedinstvena jer je toplina njene površine bila tako visoka da nije pokazivala nikakve linije u svom spektru. Toplina na površini našeg Sunca iznosi oko 7000 stupnjeva, a toplina te bijele zvijezde je oko 500.000 stupnjeva. Ima približno masu našeg Sunca, ali samo petinu njena promjera, tako da je njena gustoća sto sedamdeset i tri puta veća od gustoće vode, šesnaest puta veća od gustoće olova i osam puta od gustoće iridija, najteže supstancije na Zemlji. Pa čak ni ta gustoća nije takva kao što je patuljasta bijela zvijezda, pratilac Sirijusa. Bijela zvijezda u maglici Raka je nepotpun patuljak, to je još zvijezda u nestajanju. Ispitivanja, uključivši i pregled četiri tisuće godina njezina svjetla, bila su vrlo značajna. »Lanvabon« je došao da to ispita. Ali susret s jednim stranim svemirskim brodom zasjenio je prvobitni cilj te ekspedicije.

Maleni okrugli robot je lebdio u rijetkom plinu maglice. Redovna ekipa koja je bila zadužena da upravlja brodom stajala je na svojim mjestima u krajnjoj pripravnosti, što je napinjalo živce do iscrpenosti. Istraživačka je ekipa bila podijeljena na dva dijela, jedna je grupa ne baš rado krenula na istraživanja na koja je brod bio upućen. Druga

grupa se posvetila problemima koje je nudio svemirski brod.

Oni su predstavljali kulturu koja je bila na razini svemirskih putovanja u međuzvjezdane prostore. Eksplozija od prije pet tisuća godina mora da je raznijela i uništila svaki trag života u području koje je sada ispunila ova maglica. Zato su ovi stranci u crnom brodu morali doći iz nekog drugog sunčevog sistema. Njihova je ekspedicija, vjerojatno kao i brod sa Zemlje, bila istraživačka. Jer, ništa se nije moglo pojaviti iz same maglice.

Prema tome i oni su vjerojatno dostigli razinu ljudske civilizacije i mogli bi biti prijatelji ali i smrtni neprijatelji. Opasni jedni drugima, tako da je jedino sigurno što se moglo učiniti s tom opasnošću bilo uništiti je odmah.

Budući odnosi između dviju civilizacija bit će utvrđeni ovdje i to odmah. Ako se može uspostaviti prijateljstvo obje će uživati blagodati velikih razmjera. Ali tek treba uspostaviti povjerenje na temeljima — potpunog nepovjerenja. Jer, nijedan se neće usuditi vratiti svojoj bazi ako bi onaj drugi mogao nanijeti štetu njegovoj rasi.

Ali, čak i za rat bilo je potrebno nešto više nego samo da se uništi onaj drugi. Zajedno sa sposobnošću da kreću na međuzvjezdana putovanja ti stranci moraju imati i atomsku energiju ili neki superpogon da bi mogli putovati brzinom većom od brzine svjetlosti. S radio-lokatorom, videopločama, kratkovalnim komunikacijama oni svakako imaju i druge mogućnosti. Pitanje je kakvo im je oružje? Koliko je razgranata njihova kultura? Kakvi su im izvori energije? Da li bi se s njima mogla razviti trgovina i prijateljstvo ili se ta bića toliko razlikuju od ljudi da je jedini izlaz rat? Ako bi mir bio moguć, kako bi ga trebalo započeti?

Ljudima na »Lanvabonu« bile su sada potrebne samo činjenice, ali i posadi na drugom brodu. I najmanja informacija njima je sada važna, a najodlučnija bi bila gdje se nalazi ona druga civilizacija; za slučaj — rata. Jedan djelić informacije mogao bi biti odlučujući faktor u budućem međuplanetarnom ratu. Ali i druge bi činjenice bile od velike važnosti.

Bilo je tragično što zasad još nije bilo ni jedne informacije koja bi dovela do mira.

Tako je sada vladao nekakav čudan mir između ova dva broda.

Stranci su se odlučili da čekaju i promatraju, a tako je učinio i »Lanvabon«. Mali je robot lebdio u praznom prostoru. Kompjutorska kamera je bila upravljena na videoploču stranaca, a nešto slično je bilo upereno na videoploču s »Lanvabona«. Počelo je komuniciranje.

Napredovalo se dosta brzo. Tommy Dort je bio prvi koji je javio da stvar napreduje. Njegov je posebni zadatak na brodu i inače bio završen. Sada je preuzeo dužnost da uspostavi komuniciranje sa strancima. On je s jednim psihologom na brodu pošao kanetanu da mu

javi da se stvar uspješno razvija.

Kapetanova je kabina, kao i obično, bila mjesto tišine — kao da su je narušavale samo tamnocrvena svjetla na komandnoj ploči a po zidovima i na stropu velike videoploče.

— Uspostavili smo dosta dobru vezu s njima, kapetane — reče psiholog. Djelovao je umorno. Njegov je zadatak bio da utvrđuje osobni faktor pri greškama promatračkog dijela posade da bi se smanjile eventualne pogreške na najmanju moguću mjeru. On je bio prisiljen da se bavi poslom koji mu baš nije odgovarao što se vidjelo na njemu. Znači da mi možemo reći njima gotovo sve što želimo i da razumijemo ono što oni odgovaraju. Naravno, mi ne znamo koliko je u tome istine.

Kapetan svrne pogled na Tommyja Dorta.

— Izmislili smo nekakav mehanizam — reče Tommy — koji bi se mogao nazvati mehanički prevodilac. Imamo video ploče, naravno, i mlaz kratkih valova izravno. Oni se koriste moduliranom frekvencijom ali i valovima što nalikuju na naše samoglasnike i suglasnike. Nikada prije nismo trebali nešto slično, ali izmislili smo neku vrst koda koji ne predstavlja ni naš ni njihov jezik. Oni šalju nama te njihove kratke valove s modularnom frekvencijom, a mi to pretvaramo u zvuk i snimamo. Kada im vraćamo, onda činimo obratno: pretvaramo ih u modularnu frekvenciju.

Kapetan reče mršteći se:

— Zašto se zvučni oblici pretvaraju u kratke valove? Kako ste došli do toga?

— Pokazali smo im naš aparat za snimanje na videoploči a oni su nam pokazali njihov. Oni snimaju izravno modulirane frekvencije. Bar tako mislim — reče Tommy oprezno — oni ne upotrebljavaju zvuk čak ni u govoru. Oni su odredili jednu prostoriju za komunikacije i mi smo ih promatrali dok su komunicirali s nama. Oni ne miču usnama, ne otvaraju usta ili bilo što bi odgovaralo našim govornim organima. Umjesto mikrofona, oni jednostavno stoje pokraj nečega što bismo mi nazvali prijemnom antenom. Nagađam da oni upotrebljavaju mikrovalove za ono što bismo mogli nazvati razgovorom između dvije osobe. Mislim da oni u nizu proizvode kratke valove kao što mi proizvodimo zvukove.

Kapetan je netremice gledao u njega.

— To znači da su oni ovladali telepatijom?

— Hmmm. Pa, da, kapetane — reče Tommy. — To također znači da i mi vladamo telepatijom bar što se njih tiče. Oni su vjerojatno gluhi i nemaju pojma kako bi se koristili zvukom u zraku za komunikacije. Oni jednostavno ne čuju pa prema tome za njih zvuk ne postoji.

Kapetan je prihvatio ovu informaciju flegmatično.

— Što ima još?

— Pa, kapetane — nastavi Tommy sumnjičavo. — Mislim da smo sve uredili. Suglasili smo se oko naziva i simbola za pojedine objekte posredstvom videoploča i izradili smo odnose i glagole uz pomoć dijagrama i slika. Tako smo stvorili nekoliko tisuća riječi koje imaju zajedničko značenje. Postavili smo jedan analizator da izdvaja njihove skupine kratkih valova koje onda ubacujemo u stroj za kodiranje i dobivamo zvukove, i obratno ubacujemo zvukove u taj isti stroj i dobivamo kratke valove koje šaljemo njima. Kada budete spremni za razgovor s drugim brodom recite nam, mi smo spremni, kapetane.

— Ahmmm. Što vi mislite o njihovoj psihologiji? — pitao je kapetan psihologa.

— Zaista ne znam, kapetane — odvrati psiholog uzrujano. — Čini se da su potpuno otvoreni. Ali, ni po čemu se ne vidi da su uzbuđeni iako znamo da su napeti. Oni se vladaju kao da su upravo napravili neko sredstvo za komuniciranje za prijateljski razgovor, ali ipak ima nekih znakova...

Psiholog je bio dobar čovjek i dobar psiholog za mjerenje psiholoških reakcija. Ali nije bio spreman ni sposoban da analizira način mišljenja bića potpuno stranih ljudima.

— Ako bih to mogao reći, kapetane — reče Tommy s nelagodnošću.

— A što?

— Oni su braća po kisiku — reče Tommjr — i ne razlikuju se tako mnogo od nas. Meni se čini da je tu bila posrijedi paralelna evolucija. Možda se inteligencija razvijala u paralelnim linijama, baš kao i osnovne funkcije tijela. Mislim — nastavio je žustro — svako živo biće bilo koje vrste mora uzimati hranu, metabolizirati i izbacivati ostatke. Možda i svaki inteligentni mozak mora shvaćati, svjesno opažati i na to osobno reagirati. Siguran sam da sam kod njih otkrio ironiju. A to uključuje i humor. Ukratko, kapetane mislim da bi oni mogli biti dosta zgodni.

Kapetan je ustao.

— Hm, hm, hm — rekao je dubokim glasom — da vidimo što nam imaju reći.

Pošao je u sobu za komunikacije. Kamera-čitač za video-ploču u robotu je bila spremna. Kapetan je stao ispred njih. Tommy Dort je sjeo za stroj za kodiranje i otkucao ključni poziv. Stroj teško zabrenči a Tommy ode do mikrofona i usmjeri modularnu frekvenciju kao signal kroz svemir do drugog broda. Gotovo istovremeno video-ekran, koji je jednim svojim relejom bio vezan za malenog okruglog robota — pokazao je unutrašnjost stranog broda. Jedan je stranac stao pred njega i činilo se kao da znatiželjno viri iz ploče. Bio je vrlo sličan čovjeku, ali nije bio ljudsko biće. Prvi dojam je bio da je vrlo ćelav i

na neki način otvoreno duhovit.

— Želio bih reći — reče kapetan polagano — neke odgovarajuće stvari prilikom prvog susreta dviju različitih civilizacija i izraziti nadu da će doći i do prijateljskog susreta dvaju naroda.

Tommy Dort je oklijevao. Onda je slegnuo ramenima i otkucao to stručno na kodu. Buka je opet bila nevjerojatna.

Zapovjednik na stranom brodu čini se da je primio poruku. Načinio je pokret koji je pokazivao da je suglasan s tim. Odgonetač koda zazujao je na »Lanvabonu« i kartica s riječima je ispala. Tommy je rekao bez ikakva uzbuđenja.

— On nam poručuje; kapetane, da je sve to vrlo dobro, ali pita: postoji li način da mi jedni druge pustimo da živi stignemo kući? I da bi bilo jako dobro ako bismo mi našli rješenje za takav povratak. Za sada, čini se, misli taj zapovjednik da netko od nas mora biti uništen.

Nastala je velika strka. Bilo je tako mnogo pitanja na koje je trebalo odmah odgovoriti, a nitko nije znao odgovor ni na jedno.

»Lanvabon« je morao krenuti kući. Strani brod je mogao ili možda nije mogao povećati brzinu za jedan stupanj više od zemaljskog broda. Ako bi to učinio »Lanvabon« bi se približio Zemlji dovoljno blizu da bi otkrio svoje polazište, a onda bi se morao boriti. Mogao bi pobijediti ili bi bio poražen. Čak i ako bi pobijedio, stranac je mogao imati sistem za komuniciranje kojim bi mogao javiti odredište »Lanvabona« svojoj planetarnoj bazi još prije okršaja. Ali »Lanvabon« bi mogao izgubiti bitku. Ako bi već trebalo da bude uništen, onda je bolje da bude uništen ovdje. Tako neće odati gdje žive ljudi nekoj dobro naoružanoj svemirskoj ratnoj floti.

Crni je brod bio u isto takvoj situaciji i dilemi. Mogao je krenuti kući, ali »Lanvabon« je možda brži i mogao bi ga slijediti. Stranac također nije znao da li »Lanvabon« može javiti svojoj bazi sve podatke a da se ne vrati. Ako je strani brod trebao biti uništen, onda je i njegov zapovjednik mislio da je bolje da se to dogodi što dalje od matičnog planeta.

Posada nijednog broda nije mogla ni pomisliti da pobjegne. Kurs »Lanvabona« možda su znali na crnom brodu, no kako je on bio kraj jedne logaritmičke krivulje, stranci nisu znali sve elemente te krivulje, pa ni to kako bi zaključili iz kojeg je pravca krenuo zemaljski brod. U ovom trenutku dva su broda bila u jednakom položaju. No pitanje je bilo i ostalo: što sada?

Određenog odgovora nema. Stranci su slali informaciju za informacijom. I nikada nije bilo posve jasno kakvu informaciju šalju. Ljudi su također slali informaciju za informacijom i Tommy Dort se dobro namučio pazeći da ne iznese nikakav podatak po kojem bi se moglo otkriti gdje je Zemlja.

Stranci su promatrali pomoću infracrvenog svjetla a videoploča i

kamera-čitač u robotu za razmjenu informacija pretvarali su odgovarajuću sliku tamo i natrag s optičkom oktavom da bi bilo sve razumljivo i imalo smisla. Stranci nisu znali da im je način gledanja odavao kako je njihovo sunce crveni patuljak, koji isijava svjetlo najveće energije ali ispod spektra vidljivo za ljudsko oko. No kad je ta činjenica bila zapažena na »Lanvabonu«, postalo je također jasno da stranci mogu preinačiti svjetlo sunčeva spektra tako da bude vidljivo ljudskom oku.

Postojao je aparat za bilježenje ultrakratkih valova koji su upotrebljavali stranci kao što smo mi upotrebljavaj aparat za snimanje zvuka. Ljudima je takav aparat bio prijeko potreban. A stranci su bili iznenađeni tajanstvenošću zvuka. Oni su bili sposobni da zapažaju zvuk kao što je čovjek zapažao infracrveno svjetlo palcem po toplini koju ono razvija, ali nisu mogli razlikovati nimalo tonske razlike kao što čovjek nije razlikovao dvije frekvencije infracrvenih zraka i valova, makar bilo i pola oktave razlike. Za njih je znanje ljudi o zvuku bilo značajno tkriće. Oni bi bili u stanju upotrebljavati zvuk tako kako to ljudi i ne slute, naravno, ako prežive.

Ali, to je bilo sasvim drugo pitanje. Nijedan brod nije mogao otići a da prije ne uništi onaj drugi. No dok su informacije tekle u oba pravca, nijedan brod nije htio uništiti onaj drugi. Bila je tu još jedna stvar, vanjska boja oba broda. »Lanvabon« je bio kao zrcalo i reflektirao je svjetlo. Strani je brod bio mrkocrn bez refleksa na vidljivom svjetlu. On je toplinu apsorbirao savršeno i mogao je isijavati kadgod je htio. Ali nije. Crna vanjština nije bila »crno tijelo« ili nedostatak boje. To je bio savršeni reflektor za određene infraervene valove svjetla i odsjajivao je upravo takve svjetlosne valove. Praktično, on je apsorbirao, upijao više frekvencije topline i pretvarao ih u niže frekvencije, koje se ne odbijaju i ostaju pri željenoj temperaturi čak i u zrakopraznom prostoru.

Tommy Dort je radio na svom zadatku, na komunikacijama. On je uvidio da proces razmišljanja stranaca i nije tako stran da ga ne bi mogao pratiti. Razgovori o tehnici dosegli su i međuzvjezdane letove i navigaciju. Bila je potrebna neka mapa sa zvijezdama da bi se to ilustriralo. Ne bi bilo logično upotrijebiti neku mapu iz kartoteke, jer bi iz takve mape mogli zaključiti odakle je ona projicirana. Tommy je izradio specijalnu mapu s izmišljenim ali vrlo uvjerljivim zvijezdama. Prenio je način njene upotrebe pomoću kodnog aparata i dekodera. Zauzvrat, stranci su pokazali svoju mapu zvijezda posredstvom videoploče. Odmah je fotografski prekopirana, a navigacijski oficiri su se odmah dali na posao da otkriju s koje bi se točke u Mliječnoj stazi mogle vidjeti te zvijezde pod tim kutem.

Bili su posve zbunjeni.

Tommy je ubrzo otkrio da su i stranci načinili specijalnu mapu za

svoju demonstraciju i da je to bila ista mapa, koju je Tommy njima predočio, samo u zrcalnoj projekciji.

Tommy se na to samo namrštio. Počeli su mu se sviđati ti stranci. Nisu bili ljudska bića, ali su imali pravi ljudski smisao za besmislice. Uskoro je Tommy pokušao s blagom šalom. Preveo ju je na kodne brojeve a onda ove u ultrakratke valove, pa moduliranom frekvencijom u impulse i uputio ih prema drugom brodu. I tko zna što je iz toga nastalo. Šala, koja je prošla takvu obradu, jedva da je i mogla biti duhovita. Ali, stranci su je shvatili.

Na onom brodu bio je jedan stranac koji je imao isti zadatak kao i Tommy da kodira i dekodira poruke. Između njih dvojice kao da se razvilo prijateljstvo u tom prebacivanju poruka na ovaj ili onaj sistem. Kada su se tehnički termini već toliko nagomilali u tim porukama, stranac bi ponekad ubacivao potpuno netehnički termin vrlo sličan običnom govoru, gotovo šatrovačkom. Često bi te riječi razjasnile zabunu. Tommy je svaki put kada bi dobivao neku poruku nalazio na kraju i riječ BAK, što je vjerojatno bio potpis onoga stranca.

Trećega tjedna tog komuniciranja dekoder je Tommyju izbacio i jednu poruku u poruci.

— Ti si dobar momak. Žalosno je što moramo jedan drugoga ubiti... BAK.

Tommy je i sam mnogo razmišljao o toj stvari. On je odmah otkucao odgovor.

— Mi ne vidimo drugog izlaza. Da li ga vi vidite?

Nastala je mala stanka i dekoder je donio odgovor.

— Kada bismo mogli vjerovati jedni drugima, onda da. Naš zapovjednik to žarko želi. Ali, mi ne možemo vjerovati vama, a vi ne možete vjerovati nama. Pratit ćemo vas kad krenete kući, ako nam se za to pruži prilika, a vi ćete pratiti nas. No nama je jako žao što je tako. BAK.

Tommy Dort je poruku odnio kapetanu.

— Pogledajte, kapetane — reče uzbuđeno. — Ovi su skoro kao ljudi i imaju sličnu narav .

Kapetan je bio zauzet svojim najvažnijim zadatkom: da razmišlja o stvarima o kojima mora voditi brigu i da brine o njima. Napokon je rekao umorno.

— Oni udišu kisik. U njihovu zraku ima devedeset i osam posto kisika, ali oni bi se, svejedno, vrlo dobro snašli na Zemlji. A mi još ne znamo kakvim oružjem raspolažu ili kakva bi oružja mogli izmisliti. Zar biste im vi kazali gdje je Zemlja?

— Nikako, ne — odvratio je Tommy nevolj ko.

— Oni, vjerojatno, imaju isto mišljenje — reče kapetan suho. — I kada bismo uspjeli s njima uspostaviti prijateljski kontakt, koliko bismo dugo ostali prijatelji? Ako bismo otkrili da im je oružje slabije

od našeg, osjećali bi se obaveznim da ga zbog vlastite sigurnosti pojačaju. A mi bismo ih, znajući da se spremaju na invaziju, slomili dok to još možemo, zbog vlastite sigurnosti.

Tommy je šutio.

— Kada bismo uništili taj crni brod — rekao je kapetan — vlada na Zemlji bila bi nezadovoljna što nismo saznali odakle je došao. Ali, što da učinimo? Možemo biti sretni ako se vratimo kući živi i s upozorenjem. Od tih bića ne možemo iscijediti više informacija nego što im dajemo, a mi im svakako nećemo dati našu adresu! Na njih smo naletjeli slučajno. A ako uništimo taj brod, možda se neće ukazati prilika za kontakt slijedećih tisuću godina. A to bi bila šteta jer bi svakovrsna razmjena vrlo mnogo značila i za nas i za njih! Ali, za mir su potrebna dva, a mi ne možemo preuzeti rizik da im vjerujemo na riječ. Jedini je odgovor da ih uništimo ako možemo, a ako ne možemo da se osiguramo da nakon toga što nas pobiju, ne pronađu ništa što bi ih moglo dovesti do Zemlje; Meni se sve to ne dopada — dodao je kapetan umorno — ali ništa drugo ne možemo učiniti.

Na »Lanvabonu« tehničari su užurbano radili na dva odvojena posla. Jedni su se pripremali za pobjedu, a drugi za poraz. Oni koji su radili na pobjedi malo su mogli učiniti. Veliki razarači — topovi za probijanje materije — bili su jedina nada. Bili su korigirani pažljivo i nisu više bili usmjereni pod kutom od pet stupnjeva. Elektronska kontrola je bila podešena i spojena s radiolokatorskim kontaktom koji će ih držati usmjerenim na cilj s apsolutnom preciznošću bez obzira na manevriranje broda. Štoviše, do sada nepoznati genij iz strojarskog odjela otkrio je jedan novi sistem za akumuliranje i konzerviranje tako da se cjelokupna snaga svih strojeva broda mogla odjednom akumulirati i upotrijebiti zajedno s konzerviranom snagom iznad normale. Teoretski domet topova bi se mnogokratno uvećao a razorna snaga znatno povisila. Ali više od toga se nije moglo učiniti.

Ekipa za poraz je imala mnogo lakši posao. Zvjezdane karte, navigacijski instrumenti, fotografski snimci koje je Tommy Dort načinio za šest mjeseci putovanja i svi drugi dokumenti koji bi na neki način ukazivali na Zemlju ili njenu poziciju bili su pripremljeni za uništenje. Bili su stavljeni u zapečaćene tube. Ako bi ih otvorio netko tko nije znao točan proces otvaranja, sav bi sadržaj istog trena planuo i pretvorio se u pepeo koji se ne bi moglo nikako obnoviti. Atomske su bombe bile postavljene svuda oko broda. Ako bi se desilo da posada bude ubijena, a brod ostane i bude privučen uz onaj drugi brod, bombe bi razorile »Lanvabon«. Nije bilo atomskih bombi na brodu, ali je bilo rezervnih atomskih jedinica koje nije bilo teško prilagoditi za eksploziju. Četiri su čovjeka stalno bila spremna u svemirskim odijelima da odgovore na iznenadni napad, jer ako bi brod bio oštećen, ostali bez odijela bili bi mrtvi.

Takav napad ipak ne bi bio vjeroloman. Zapovjednik stranog broda govorio je vrlo otvoreno. On je pokazao da smatra svaku laž beskorisnom. Kapetan na »Lanvabonu« je opet sa svoje strane vrlo teško prihvaćao iskrenost. Obje su strane uvjeravale — možda vrlo iskreno — kako žele prijateljstvo. Ali su i jedni i drugi nastojali doznati položaj polaznog planeta i nisu se ni usuđivali povjerovati da ih onaj drugi neće moći pratiti i to otkriti. Morali su se tući jer nisu mogli učiniti ništa drugo. Oni su mogli saznati ishod okršaja razmjenom informacija. Ali, postojala su i ograničenja. Do sada ni jedan od njih nije dao ni jednu informaciju o oružju, o broju ljudi ili o izvorima energije. Nisu spomenuli ni udaljenost svojih planeta od sazvježđa Raka. Razmjenjivali su razne informacije, ali znali su da slijedi borba na život i smrt i svaki se trudio da prikaže svoju civilizaciju dovoljno snažnom kako bi odvratio onog drugog od pomisli na osvajanje, a to je povećavalo bojazan od opasnosti i činilo okršaj još neizbježnijim.

Bilo je čudnovato kako su se tako strani umovi mogli zaplesti i dohvatiti. Tommy Dort koji se teško znojio oko stroja za dešifriranje, vidio je kako se postavlja jedno pitanje od samog početka izmjene informacija, koje se nametalo samo od sebe...

On je te strance vidio samo na videoekranu i to samo u svjetlu koje je bar za jednu oktavu bilo drugačije od onoga kako su oni sami vidjeli. Oni pak, zauzvrat, vidjeli su njega vrlo čudno, uz transponiranu svjetlost koja je za njih morala biti ultra-ljubičasta. Ali, mozgovi su im radili vrlo slično. Začuđujuće slično. Tommy Dort je stvarno osjećao velike simpatije prema njima i neku vrst prijateljstva. A oni su možda disali na škrge, ta ćelava i suhoparna ironična bića u crnom svemirskom brodu.

Naime, zbog tog mentalnog nadmudrivanja, on je za sebe — iako potpuno beznadno — izradio nekakav popis svih aspekata problema koji su bili pred njima. Nije vjerovao da stranci imaju bilo kakvu želju da unište ljude. Naprotiv, proučavanjem njihovih poruka dobivao se dojam da su tolerantni kao zaraćeni vojnici za vrijeme trenutnog primirja. Ljudi nisu osjećali nikakvo neprijateljstvo, a vjerojatno ni stranci. Ali, oni su morali ubiti ili biti ubijeni zbog određenih razloga.

Tommyjev je popis bio vrlo određen. Popisao je sve ciljeve koje ljudi moraju ostvariti ili bar pokušati da to učine po redoslijedu važnosti. Prvo je bilo donijeti natrag vijest o postojanju strane kulture. Drugo, utvrditi prebivalište stranoga u galaksiji. Treće, sakupiti što više informacija o njihovoj civilizaciji. Na trećem se radilo, ali drugo je bilo vjerojatno nemoguće. Prvo i sve ostalo ovisilo je o ishodu okršaja.

Ciljevi stranaca bit će vjerojatno isti. Ljudi će morati spriječiti da vijesti o postojanju zemaljske kulture ne stignu na planet stranaca.

Drugo, stranci nikako ne smiju otkriti položaj Zemlje i treće: ne smiju saznati ništa što bi ih navelo da jednog dana napadnu Zemlju. I opet je to treće bilo u toku, u drugom se vodilo računa, a prvo je zavisilo od ishoda okršaja.

Nije bilo nikakve mogućnosti da se izbjegne uništenje onog crnog broda. A stranci također neće vidjeti druge mogućnosti do uništenja zemaljskog broda. No Tommy je Dort, proučavajući svoj popis pažljivo, uvidio da čak ni potpuna pobjeda ne bi bila najbolje rješenje. Idealno bi bilo kada bi »Lanvabon« mogao povesti crni brod na Zemlju radi proučavanja. Samo tako izvršio bi se potpuno treći zadatak. Ali Tommy je uvidio da mu nije nimalo prihvatljiva potpuna pobjeda čak i kada bi je bilo moguće postići. Mrska mu je bila pomisao na ubijanje čak i neljudskih bića, koja razumiju ljude. A osim toga, moralo bi se opremiti veliku flotu koja bi uništila stranu civilizaciju jer njeno postojanje ugrožava Zemlju.

Tommy Dort je naprezao mozak ali nije nalazio nikakav odgovor koji bi ga zadovoljio. Ali, morao je postojati neki odgovor! Ulog je bio prevelik u toj igri. Bilo je neprihvatljivo da dva broda moraju ući u okršaj, a nisu ni opremljeni za borbu, tako da bi pobjednik mogao ponijeti natrag informacije koje će jedne prisiliti da se užurbano pripremaju za rat protiv nespremnih drugih.

Kada bi i jedni i drugi mogli biti upozoreni na vrijeme i kada bi svaka strana znala da ona druga ne želi rat i kada bi se mogle sporazumjeti a da prije toga ne otkriju svoj polazni planet, dok se ne postigne neka čvrsta osnova za međusobno povjerenje...

Ali, to je bilo nemoguće. To je bio samo nestvaran san. Besmislica! No toliko privlačna besmislica da ju je Tommy stavio u stroj za dešifriranje i prenio svom prijatelju BAKu nekih šest stotina tisuća kilometara udaljenom u magličastom prostoru maglice.

— Svakako — odgovorio je BAK u dešifriranoj kartici koja je ispala iz stroja. — To je vrlo lijep san. No vi se meni sviđate, a ipak vam ne možemo vjerovati. Da sam to ja vama poručio, ni vi ne biste meni vjerovali. Govorim vam istinu više nego što ste vi spremni povjerovati, a možda i vi meni govorite istinu više nego što mi možemo povjerovati. Ali nema načina da to saznamo. Žao mi je.

Tommy je mračno gledao u ovu poruku. Osjećao je veliku odgovornost. Svatko je to osjećao na »Lanvabonu«. Ako pogriješe, Čovječanstvo je išlo u susret jednoj vrlo realnoj mogućnosti da bude uništeno. Ako uspiju, onda će stranci biti u opasnosti da budu uništeni. Milijuni i milijarde ljudi (i onih drugih) sada je ovisilo o nekolicini ljudi (i onih drugih).

A tada je Tommy Dort nazreo odgovor.

Bilo bi strašno jednostavno ako bi uspjeli. U najgorem slučaju to bi moglo osigurati djelomičnu pobjedu Čovječanstvu i »Lanvabonu«.

Sjedio je nepomično da ne bi prekinuo lanac misli koje su slijedile prvu još maglovitu ideju. Pretresao je stalno iznova nalazeći tu i tamo prigovore i otklanjajući ih. To je bio odgovor! On je bio siguran u to.

Osjećao se gotovo opijen zadovoljstvom kada je došao do kapetanove sobe i kada mu je sve izložio.

Za tri tjedna i četiri dana koliko je prošlo od prvog susreta sa crnim brodom kapetanovo je lice postalo starije i bore dublje. On nije imao na brizi samo »Lanvabon« nego cijelo čovječanstvo.

— Kapetane — reče Tommy Dort dok su mu usta bila suha od napetosti — predložio bih vam jednu metodu napada na crni brod. Ja ću je sam izvesti, a ako ne bude uspjelo to neće nimalo smanjiti snagu našeg broda. Kapetan ga je pogledao znatiželjno.

— Taktika je već razrađena, Dorte — rekao je umorno. — Već je sve na karticama za kompjutore koji će obaviti posao. To je strašna igra ali se moralo napraviti.

— Mislim — rekao je pažljivo Tommy — da sam ja izmislio kako da izbjegnemo tu igru.

— Pretpostavite da mi pošaljemo jednu poruku na crni brod i ponudimo...

Nastavio je govoriti u kapetanovoj kabini dok je na video-ploči bila vidljiva samo osvijetljena maglica i dvije užarene zvijezde u središtu maglice.

*

Kapetan je prošao kroz zračnu komoru s Tommyjem. Akcija koju je predložio Tommy trebalo je da bude ostvarena i kapetanovim autoritetom. A osim toga, kapetana bi ishod ove akcije zabrinjavao više nego druge da je ostao na brodu. Ako krene s Tommyjem moći će stvari sam srediti. Ako ne uspije, prvi će biti ubijen, a traka je već stavljena u brodski kompjutor i podešena s vremenskim osiguračem. Ako Tommy i kapetan budu ubijeni, onda će »Lanvabon« ući u najčešći okršaj koji će završiti ili uništavanjem jednog ili drugog broda ili oba. Tako je kapetan napustio svoje mjesto.

Vanjska vrata zračne komore su se otvorila prema svjetlucavoj praznini maglice. Dvadeset milja dalje čekao je malen okrugao robot.

Dvije spodobe u svemirskim odijelima odbile su se od »Lanvabona«. Mali atomski pogon nešto malo prilagođen, pretvorio ih je u svemirske brodove, ali to nije smetalo njegovoj namjeni. Krenuli su prema kugli.

Kapetan je rekao zlovoljno.

— Cijelog sam života čeznuo za pustolovinom. Ovo je prvi put kad je mogu opravdati pred sobom.

Glas mu je stigao kroz Tommyjev prijemnik. Tommy je ovlažio

usne i rekao.

— Meni ovo nije nalik na pustolovinu, kapetane. Ja bih žarko želio da nam uspije plan. Mislim da bi bila pustolovina da ga vi niste prihvatili.

Stigli su do malenog okruglog objekta. Uhvatili su se za male roščiće.

— Ta su stvorenja vrlo inteligentna — reče kapetan. — Oni svakako žele vidjeti nešto više od našeg broda, a ne samo komunikacijsku sobu, kada su već pristali na ovu razmjenu posjeta prije okršaja.

— Sigurno je tako, kapetane — reče Tommy. Ali on je bio osobno uvjeren da ga prijatelj BAK želi vidjeti prije nego što umru obojica. I činilo mu se da se između ova dva broda razvila neka vrst uljudnosti, kao između dva srednjovjekovna viteza prije turnira, koji iskazuju istinsko divljenje i od srca jedan drugom prije nego što navale svim svojim oružjem.

Čekali su.

I onda iz magle izrone dva lika. I stranci su imali svemirska odijela s pogonom. Bili su nešto manji od ljudi, a otvori njihovih skafandara bili su zasjenjeni filtrima što su sprečavali ulazak svjetlosnih i ultraljubičastih zraka, za njih, vjerojatno, opasnih.

Nije se moglo vidjeti što je u tim odijelima, osim obrisa glave.

U Tommyjevoj se kacigi čuo glas iz komunikacijske sobe »Lanvabonu«.

— Oni kažu da vas očekuje njihov brod. Vrata zračne komore bit će otvorena.

Kapetanov je glas odjeknuo u Tommyjevim slušalicama.

— Dort, jeste li vidjeli ova svemirska odijela ranije? Da li oni nose sa sobom još nešto, na primjer bombu?

— Pokazali smo jedni drugima svemirska odijela — odvrati Tommy. — Čini mi se da ne nose ništa osim uobičajene opreme.

Kapetan je domahnuo strancima. On i Tommy Dort nastavili su prema stranom brodu. Nisu mogli golim okom pronaći crni brod ali upute za promjenu pravca stizale su s broda. Pojavio se crni brod. Bio je velik kao i »Lanvabon« ali nešto širi. Vrata zračne komore bila su otvorena. Dva čovjeka su ušla i zahvatila se magnetskim cipelama za brod. Vanjska su se vrata zatvorila. Osjetilo se strujanje zraka i ubrzo oštro privlačenje umjetne gravitacije. Onda su se otvorila unutrašnja vrata.

Sve je bilo u tami. Tommy je zapalio svjetlo na skafanderu istodobno kad i kapetan. Kako bi bijelo svjetlo bilo nepodnošljivo za strance, imali su tamnocrveno, onakvo kakvo su imali stranci na ploči u robotu. Stranci su ih očekivali. Žmirkali su na svjetlo na kacigama. Zatim se čuo glas u Tommyjevim slušalicama.

— Kažu da je njihov zapovjednik broda spreman da vas primi.

Tommy i kapetan našli su se u dugačkom hodniku s vrlo mekanom podlogom. Njihova su svjetla otkrivala vrlo neobične pojedinosti.

— Mislim da mogu otvoriti svoju kacigu, kapetane — reče Tommy.

To je i učinio. Zrak je bio dobar. Analiza je pokazala da je imao trideset posto kisika, a ne dvadeset kakav je bio na Zemlji, ali je pritisak bio manji. Tommy se osjećao vrlo dobro. Umjetna gravitacija također je bila manja nego na »Lanvabonu«. Znači da je njihov planet manji od Zemlje i sudeći po infracrvenom svjetlu, kruži blizu nekog gotovo mrtvog tamnocrvenog sunca. Oni su bili potpuno strana bića ali nisu bili neugodni.

Vrata na hodniku su se otvorila. Stranci su pojačali nekakvu svoju rasvjetu na opremi kao u znak kurtoazije. To svjetlo im je možda smetalo, ali oni su to učinili u znak pažnje, što je Tommyja samo zabrinulo. Posumnjao je da plan neće uspjeti ostvariti.

Strani je zapovjednik dočekao Zemljane kretnjom ironičnog, duhovito žaljenja.

U slušalicama se čulo.

On kaže da vas pozdravlja sa zadovoljstvom, ali nikako nije mogao smisliti neki drugačiji način na koji bi se problem susreta naša dva broda riješio.

— On misli na borbu — reče kapetan. — Reci mu da sam ovdje da mu ponudim drugačiji izlaz

Kapetan »Lanvabona« i zapovjednik stranog broda bili su sada licem u lice, ali su se i dalje sporazumijevali preko okruglog robota i stroja za šifriranje na »Lanvabonu«. Stranci se nisu koristili nikakvim zvukom u sporazumijevanju. Razgovarali su na mikrovalovima što je najviše odgovaralo našem pojmu telepatije. Oni nisu mogli slušati u uobičajenom smislu te riječi, tako da se govor Tommyja i kapetana približavao telepatiji bar što se njih ticalo. Kada je govorio kapetan glas mu je išao na »Lanvabon«, gdje su se riječi pretvarale u kratke valove i vraćale se određenim putem do crnog broda. Odgovor stranog zapovjednika prelazio je isti put samo obratno. Bilo je nespretno ali je išlo.

Niski zdepasti zapovjednik crnog broda je načinio stanku. U slušalicama se čuo prevedeni bezglasni odgovor.

— On bi rado želio čuti kakvo rješenje nudimo, kapetane.

Kapetan skine svoju kacigu. Ruke je stavio ratoborno na pojas.

— Čini se da se moramo boriti dok jedan od nas ne bude uništen. Spremni smo da to učinimo ako budemo morali. Ali, ako vi pobijedite, učinili smo sve da nikada ne pronađete gdje je Zemlja, a postoje sve šanse da ćemo vas mi Zemljani ipak jednom pronaći! Ako pobijedimo, bit ćemo u istom položaju, ako pobijedimo i vratimo se kući, naša će vlada opremiti flotu i početi tražiti vaš planet. Kada ga nađemo, bit

ćemo spremni da ga raznesemo. Ako vi pobijedite, ista stvar će se dogoditi nama! Zar nije sve to glupo? Ostali smo ovdje mjesec dana, izmjenjivali informacije i uopće se ne mrzimo. Nema nikakva razloga da se upustimo u okršaj osim zbog sigurnosti naših civilizacija.

Kapetan je zastao da dođe do daha i uzdahnuo. Tommy Dort neprimjetno stavi ruku za pojas svoga svemirskog odijela. Čekao je, nadajući se očajnički da će im trik uspjeti.

— On kaže, kapetane — zazvučalo je u slušalicama — da je sve što vi kažete istina. Ali i njegova vrsta treba biti zaštićena isto tako kao što vi mislite da vaša mora biti zaštićena.

— Prirodno — reče kapetan ljutito — ali razumno bi bilo nešto izmisliti kako da ih zaštitimo! Njihovu budućnost stavljati kao ulog u jednom okršaju nije pametno. Svaka vrsta mora biti upozorena da postoji ona druga. To je istina, ali svaka strana mora imati dokaz da ona druga ne želi rat nego prijateljstvo. I mi ne bismo smjeli otkrivati naše polazne planete nego bismo morali najprije međusobno komunicirati te tako postaviti temelje za međusobno povjerenje. Ako naše vlade žele biti nerazumne, to je njihova stvar! Ali mi im moramo pružiti šansu za uspostavljanje prijateljstva, a ne započinjati svemirski rat!

U slušalicama se čuo odgovor.

— On kaže da je sada nevolja u međusobnom povjerenju i da nitko ne može dopustiti da onaj drugi stekne prednost.

— Ali mi smo — odvratio je kapetan zapovjedniku stranog broda — sada ostvarili prednost. Došli smo na vaš brod sa svemirskim odijelima na atomski pogon. Prije nego što smo krenuli, stavili smo još pet kilograma atomskog goriva koje možemo aktivirati na vašem brodu pomoću kontrola s našeg broda. Bilo bi čudno kad bi vaš brod ostao čitav nakon eksplozije. Drugim riječima, ako ne prihvatite moj prijedlog za zajedničko rješavanje ovog problema, Dort i ja ćemo nestati u atomskoj eksploziji a vaš će brod biti oštećen ako ne i uništen, a »Lanvabon« će vas napasti u roku od dvije sekunde nakon eksplozije sa svim svojim oružjem.

Zapovjednikova prostorija je bila čudna s tamnocrvenim svjetlima i neobičnim ćelavim strancima koji su gledali kapetana i čekali bezvučni prijevod prijetnje koju nisu mogli čuti. Odjednom je napetost prostrujila zrakom. Strani zapovjednik je mahnuo rukom. U slušalicama je zazvučalo.

— On pita što vi predlažete kapetane?

— Da zamijenimo brodove — povikao je kapetan. — Zamijenimo brodove i krenimo kući! Mi možemo podesiti naše instrumente da nas ne mogu pratiti, a on može to isto učiniti sa svojima. Zajednički ćemo ukloniti sve mape i zabilješke. Razoružat ćemo naše brodove. Zrak je u brodovima u redu, mi ćemo uzeti njihov brod, a oni naš i nitko neće

moći napasti ili slijediti onog drugog, a svaki će od nas ponijeti kući više informacija nego što bi to mogao učiniti na drugi način. Možemo se sporazumjeti da na ovom mjestu bude slijedeći sastanak kad dvojna zvijezda načini još jedan krug. Ako naši ljudi budu htjeli da se sretnu mogu to učiniti, a ako se plaše mogu se sakriti! Eto to je moj prijedlog! I on će ga prihvatiti ili ćemo Dort i ja raznijeti njihov brod, a »Lanvabon« će uništiti ono što ostane!

Gledao je oko sebe dok je čekao da se to prevede. Mogao je pogoditi kad je prijevod stigao jer se situacija promijenila. Likovi su se uzvrpoljili. Činili su neke kretnje. Jedan kao da se grčio. Legao je mekani pod i udarao nogama. Ostali su se naslonili na zidove i tresli se.

Glas u Tommyjevim slušalicama je bio prije suh i profesionalan, a sada je zvučao začuđeno.

— Zapovjednik kaže da je to odlična šala. Jer dva člana posade koje je poslao na naš brod, a koje ste susreli na putu imaju u svojim svemirskim odijelima također atomski eksploziv. I oni su imali namjeru da nam zaprijete i ponude isto! Oni prihvaćaju vašu ponudu. Naš je brod za njega mnogo vredniji nego vlastiti, a njegov je mnogo vredniji za nas od »Lanvabona«. Čini se da će doći do sporazuma.

Tada je Tommy Dort shvatio što su značile te grčevite kretnje stranaca. Oni su se smijali.

Nije bilo baš tako jednostavno kao što je to bio kapetan zamislio. Provesti prijedlog bilo je dosta komplicirano. Puna tri dana posade dvaju brodova bile su izmiješane. Stranci su se učili rukovati, strojevima na »Lanvabonu«, a ljudi su učili na crnom svemirskom brodu. Bila je to dobra šala, ali nije baš sve bilo šala. Bilo je ljudi na crnom brodu i stranaca na »Lanvabonu« spremnih da na dani znak dignu u zrak brod. I oni bi to učinili da je bilo potrebno. Ali, svakako je bolje rješenje da se obje ekspedicije vrate na svoje matične planete nego da se bilo koja od njih vrati sama. Bilo je i nekih razlika. Raspravljali su o premještanju arhiva. U većini slučajeva rasprava je završavala uništavanjem dokumenata. Više brige zadavale su knjige na »Lanvabonu« (i arhiva na stranom brodu) koje su sadržavale djela o raznim pojavama na Zemlji, no te bi stvari bile vrlo vrijedne za buduće prijateljstvo jer su prikazivale dvije kulture jednu drugoj. Ali živci su svima bili vrlo napeti ta tri dana. Stranci su iskrcali i pregledali svu hranu namijenjenu ljudima na crnom brodu. Ljudi su prebacili hranu koja će biti potrebna strancima na njihovu putu kući. Bilo je mnogo pojedinosti, od mijenjanja svjetlosne opreme koja će odgovarati drugoj posadi pa do konačnog pregledavanja svih aparata i kontrola. Jedna zajednička ekipa provjerila je da li su svi detektorski aparati uništeni, a ne samo demontirani, tako da ih se ne može upotrijebiti za praćenje i da nisu možda prokrijumčareni na drugi

brod. I dakako stranci su se pobrinuli da ne ostave nikakvo oružje na svome brodu, a isto tako su učinili ljudi na »Lanvabonu«. Bilo je zanimljivo da je svaka posada bila najbolje jamstvo da će se točno sve provesti i da se neće narušiti sporazum.

Na kraju je bila završna konferencija prije nego što su brodovi krenuli, u komunikacijskoj prostoriji na »Lanvabonu«.

— Reci tom malom kržljavcu — zamumljao je bivši kapetan »Lanvabona« — da ima dobar brod u rukama i neka s njim dobro postupa.

Stroj prevodilac je dobro obavio svoj posao.

— Vjerujem — odgovorio je zapovjednik — da je vaš isto tako dobar kao i naš. Nadam se da ću vas sresti opet ovdje kad ove dvojne zvijezde načine jedan krug.

I posljednji je čovjek napustio »Lanvabon«. Videoploče su u crnom brodu bile prilagođene ljudskom oku i posada je s ljubomorom gledala ne bi li vidjela bar trag svog bivšeg broda kad je njihov novi brod krenuo suludom brzinom zaobilaznim kursom prema udaljenom dijelu maglice. Došao je do kraja maglice i krenuo prema zvijezdama. Brzo se uspinjao prema čistom prostoru. Osjetili su kako im nestaje daha u trenutku kada je crni brod krenuo superpogonom i kada je jurnuo kroz prostor nekoliko puta većom brzinom od svjetlosti.

Mnogo dana kasnije kapetan je vidio Tommyja Dorta nagnutog nad nekim čudnim predmetom koji je bio ekvivalent knjige. Bilo je zanimljivo mozgati nad njim. Kapetan je bio zadovoljan sam sa sobom. Tehničari s bivšeg »Lanvabona« su se odlično snalazili na novom brodu. Bez svake sumnje i stranci su bili zadovoljni na »Lanvabonu«. Ali, crni brod je bio mnogo vredniji, i rješenje koje je bilo nađeno bilo je mnogo bolje od borbe u kojoj bi ljudi sa Zemlje čak bili i pobjednici.

— Hmm, Dorte — reče kapetan dubokim glasom — sada više nemate opremu da snimate na povratku, ostala je na »Lanvabonu«. Ali, srećom, mi smo vaše fotografije i izvještaje sačuvali i ja ću podnijeti vrlo pohvalan izvještaj o vama, o vašim prijedlozima i o vašoj pomoći. Imam vrlo visoko mišljenje o vama.

— Hvala, kapetane — reče Dort.

Kapetan se malo nakašljao.

— Vi ste... ovaj... prvi uočili veliku sličnost u procesu mišljenja između stranaca i nas. što mislite o izgledima za prijateljski sporazum ako se ponovo sastanemo s njima u maglici kao što smo se bili dogovorili?

— Oh, vrlo lako ćemo se suglasiti s njima — reče Tommy. — Prvi korak prema prijateljstvu je uspio. Napokon kako oni vide samo pomoću infracrvenog svjetla planeti koji bi njima odgovarali ne odgovaraju nama. Nema nikakva razloga zašto se ne bismo s njima

dobro slagali. A vrlo smo slični psihološki.

— A, hmm. Što mislite time reći? — pitao je dalje kapetan.

— Pa oni su vrlo slični nama, kapetane! — odvrati Tommy. — Oni naravno dišu na škrge i gledaju toplotnim zrakama, a krv im je na temelju bakra a ne željeza, i još ima tako nekih pojedinosti po kojima se razlikujemo, ali inače su slični nama. U njihovoj posadi su bili samo muškarci, ali i oni imaju dva spola, imaju porodice, žene i djecu... pa... ovaj... njihov smisao za humor... zapravo...

Tommy je oklijevao.

— Nastavite samo — rekao je kapetan.

— Pa znate bio je jedan koga sam ja zvao BAK jer on nije imao ime koje se moglo prebaciti na zvučne valove — reče Tommy. — Mi smo se dobro slagali. Ja ga doista mogu smatrati svojim prijateljem, kapetane. I bili smo zajedno nekoliko sati upravo prije nego što su se brodovi rastali, i nismo imali ništa određeno da radimo. Tada sam se još više uvjerio da bi ljudi i ti stranci mogli biti prijatelji, samo ako im se za to ukaže prilika. Vidite, kapetane, mi smo tih nekoliko sati pričali jedan drugom proste viceve...

Smiješno doba

C. M. Kornbluth

The Silly Season

Preveo *Nikola Popović*

Bilo je vruće ljetno popodne u birou Svjetskog bežičnog press servisa u Omahi, a kontrolni biro u New Yorku je neprestano od mene tražio jednu vijest. No budući da je bilo vruće ljetno popodne nije bilo vijesti. Jedna utakmica bejzbola je završila prije jedan sat i to je bilo sve. Ljeti se ne dešava ništa — osim bejzbola. Za vrijeme tih pasjih dana političari švrljaju po šumarcima i pecaju ribu, provalnici su previše lijeni da bi provaljivali, a žene se ipak predomisle pa odluče da ne skidaju glavu svojim muževima.

Prekapao sam po nekim novinskim izvještajima. Na jednoj je zaprljanoj kopiji pisalo: »Zar vam nije poznato da je putovati s limunadom kroz ljeto udobno i zdravo i da su taj put trasirali vodeći fizioterapeuti od jedne obale do druge? Federacija uzgajivača limuna upozorava danas da prema izvještaju 2500 terapeuta iz 57 gradova s više od 25.000 stanovnika 87 posto piju limunadu bar jedanput dnevno od lipnja do rujna, a 72 posto ne samo da piju taj osvježavajući napitak nego ga i propisuju...«

Jedna druga vijest otkucana na cirkularnom teleprinteru iz New Yorka: »—960 MHW Kicker? ND SNST-NY.«

Bio je to znak da je onima u New Yorku trebala odmah sjajna, duhovita, mala vijest. Otišao sam do teleprintera koji je bio povezan s istokom i otkucao: 96 NY-UPCMNG FU MINS-OM.

Priča o limunadi je bila bezvezna. I suviše reklamna. Zaronio sam ponovo u gomilu izvještaja i počeo prekapati. Ljetni seminar Državnog sveučilišta poziva guvernera da prisustvuje simpoziju o pristupu i ciljevima obrazovanja odraslih. Poljoprivredni fakultet je tražio da upozorim farmere da se bijele svinje moraju čuvati od izravnog zračenja ljetnog sunca. Menedžer petorazrednog boksača poslao mi je člančić o svom pulenu i nekoliko materijala o slijedećeme meču u areni u Omahi. Kompanija »Crno-Bijelo« poslala mi je prospekt 20 X 24 o jednoj plavuši u kupaćem kostimu improviziranog od dva komada gotovih proizvoda »C i B. gotovih ovojnih odijela.« Popratni

tekst: »Za izazovnu starletu Miff McCoy sve je spremno za bilo koju hitnu priliku na plaži. To nije samo dražestan kupaći kostim koji ona ima na sebi, to su dva standardna gotova odjevna predmeta 'C i B iz Omahe' za sve prilike. Ako se dogodi da slučajno slomite rebro od prevelikog naprezanja Miffin kupaći kostim može se na plaži upotrijebiti i kao povez.« — Pih; ostalo je bilo još nezanimljivije. Isprevrtao sam svu tu gomilu cirkularnih vijesti i sve odbacio. Usprkos vrućini, počeo sam mozgati vlastitim mozgom.

Morat ću izmisliti nekakvu vijest. Ali, na nesreću te smiješne sezone nije bilo nikakve velike priče. Nije bilo letećih tanjura, ili čudovišta u floridskim močvarama ili bandi koje su terorizirale grad kloroformom. Da ih je bilo, lako bih ja već izmislio »dodatak«. I zbog takve situacije nisam se mogao osloniti da izmišljam dodatak, morao sam stvoriti »vodeću« priču, što je mnogo teže i riskantnije.

Leteći tanjuri? Ne bi ih imalo smisla obnavljati. Gotovo su ih već svi zaboravili osim novinara. Velika kornjača iz jezera Huron je već godinama također mirovala. A ako počnem nekakvu priču strave i užasa o banditima koji napadaju kloroformom, podržat će me svaka usidjelica u državi s pričom kako je čula kako banditi pokušavaju provaliti k njoj, i da je osjetila miris kloroforma. Ali, tako nešto ne bi se svidjelo policiji. Ili da javim da je univerzitetski laboratorijski radar primio čudne poruke iz svemira? To bi već išlo.

Stavio sam komad papira u pisaći stroj i zurio u njega proklinjući tu smiješnu sezonu.

S olakšanjem sam čuo da je proradio teleprinter »Western Uniona«. Njegova bolesnožuta žaruljica se upalila. Otkucao »am WW GA PLS i stroj je počeo izbacivati žutu plastičnu traku na kojoj sam pročitao ovo:

WU CO 62 COLLECT HICKS ARK AUG 22 10,5 P SVJETSKA BEŽIČNA OMAHA — GRADSKI ŠERIF FINKNEY CRAWLES UMRO POD MISTERIOZNIM OKOLNOSTIMA DOK JE LOVIO RIBU KOD OZARK CITYJA DANAS — TELEFONSKA OBAVIJEST GLASI »SPALJEN I MRTAV, SVIJETLECE KUPOLE SE POJAVILE PROŠLOG TJEDNA«. DŽIPOM TIJELO PREBAČENO U HICKS. ISTRAGU VODI P.C.ALLENBY, UTVRDIO »SEDAM STAKLASTIH KUPOLA, SVAKA VELIČINE KUĆE NA ČISTINI MILJU JUŽNO OD GRADA. GRAĐANI NEDIRNUTI. CRAWLES BIO UPOZOREN ALI JE DODIRNUO KUPOLU I UMRO SPALJEN. JAVITE CENTRALI REDAKCIJE. DA PONOVIM ,...

Tako nešto mi je trebalo. To sam čekao. Otkucao sam potvrdu da sam primio poruku i počeo brzo graditi priču. Otkucao sam je i stavio na istočni transmiter prije nego što bi New York mogao poslati nekakve dosadne vijesti. Teleprinter iz New Yorka je otkucao znak i počeo primati moju priču.

WW 72 (VAŽNO)

FCRT HICKS ARKANSAS AUG 22 (WW) ZAGONETNOM SMRĆU JE DANAS POGINUO POLICIJSKI SLUŽBENIK U MALOM MJESTU NA PLANINI OZARK. ŠERIF PINKNEY CRAWLES IZ FORT HICKSA ARKANSAS UMRO OD OPEKOTINA DOK JE BIO NA PECANJU KOD MALOG MJESTA RUSH CITY. PRESTRAVLJENI STANOVNICI RUSH CITYJA SMATRAJU DA JE TRAGEDIJU IZAZVALO ONO ŠTO ONI NAZIVAJU »SVJETLEĆE KUPOLE«, KAŽU DA SU SE TE KUPOLE POJAVILE PROŠLOG TJEDNA MILJU JUŽNO OD GRADA. TIH MISTERIOZNIJI OBJEKATA IMA SEDAM. SVAKI VELIČINE KUĆE. STANOVNICI RUSH CITYJA NE USUĐUJU SE PRIBLIŽITI. UPOZORILI SU ŠERIFA KOJI SE TU NASAO ALI ON NIJE OBRAĆAO PAŽNJU NA NJIHOVA UPOZORENJA. MJESNI POLICAJAC P. C. ALLENBY IZ RUSH SITYJA JE BIO SVJEDOK TRAGEDIJE: ON KAŽE: »TU SE NEMA ŠTO MNOGO RECI, ŠERIF CRAWLES JE JEDNOSTAVNO OTIŠAO DO JEDNE KUPOLE I STAVO SVOJU RUKU NA NJU. BLJESNULO JE I KADA SAM MOGAO PONOVO GLEDATI ON JE BIO SPALJEN.« POLICAJAC ALLENBY JE TIJELO ŠERIFA CRAWLESA OTPREMIO ZA FORT HICKS 602 P 220 M

To će ih za neko vrijeme zadovoljiti, mislio sam. Sjetio sam se poruke da obavijestim centralu redakcije i zatražio sam telefonsku vezu s Fort Hicksom da osobno razgovaram s očevicima. Konačno smo saznali preko centrale u Omahi i one u Fort Hicksu da bi najbolje bilo razgovarati s nekim Edwinom C. Bensonom. Operater je u Fort Hicksu glasno komentirao kako se ne javlja i da je taj Ed vjerojatno na policijskoj stanici, no napokon sam ipak dobio Bensona. Imao je vrlo ugodan glas, bez antipatičnog arkansaškog naglaska. Ispričao sam mu stari štos o izvanrednoj vijesti i o dobrom, savjesnom poslu, itd. On je to primio s velikom rezervom što je bilo čudno. Naši seoski dopisnici obično bi progutali takav mamac. Pitao sam ga odakle je.

— Iz Ford Hicksa — odgovorio je.— ali se vrzem okolo, ibišao sam i sudnicu u Little Rocku — gotovo sam se tome glasno nasmijao, ali smijeh mi je zamro na usnama kada je nastavio — i napisao stvar za PA. (Press Agenciju) u New Orleansu. Tamo sam bio dobio mjesto šefa biroa, ali ne volim uredski posao. Dobio sam prostor u »Chicago Tribune«. No ni nije dugo trajalo, uputili su me na njihov vašingtonski biro. Oni su me proglasili svojim ratnim dopisnikom pa sam požurio natrag u Fort Hicks. Sada pišem za neke magazine. Želite li širu priču o ovim događajima?

— Svakako — rekao sam mu dotučen. — Razmašite se na pravi način i radite po vlastitom nahođenju. Mislite li da je posrijedi prevara?

— Vidio sam Crawlesovo tijelo malo prije u sobi pogrebnog poduzeća, a razgovarao sam s Allenbyem iz Ruch Sityja. Crawles je spaljen, zasigurno, a Allen nije izmislio priču. Možda je netko drugi,

on je za to preglup, ali koliko mogu prosuditi to se doista dogodilo. Poslat ću vam priču. Ne zaboravite dolar i devedeset pet za telefonski poziv! Rekao sam da neću zaboraviti i objesio slušalicu. Taj gospodin Edwin C. Benson me je dobro prodrmao. Razmišljao sam koliko ga je samo pogodilo što je morao napustiti sjajnu novinarsku karijeru i ostati tamo negdje u Ozarku.

A onda je došao poziv od glavnog bosa, predsjednika pravnog odbora Svjetske bežične. Pecao je u Kanadi, kako čine svi dobri predsjednici za vrijeme ove šašave sezone, ali je čuo radio izvještaj koji se koristio mojom pričom iz Rush Cityja. Imao je bežični telefon u prikolici i trebalo mu je samo tren pa da nazove Omahu i razbije moj vrlo pažljivo planirani raspored za odmor i smjene za vrijeme noćnih dežurstva. Zatražio je od mene da odem osobno do Rush Cityja i da vidim što se zbiva pa da napišem potpuni izvještaj. Što sam mogao? Pristao sam i počeo pozivati ostale kolege. Moj noćni urednik je bio dignut iz sna i u dosta pristojnom stanju je došao u ured. Jedan naš telegrafist je bio ulovljen tamo gdje je ljetovao i nagovoren je da se odjavi. Telefonirao sam jednoj zračnoj taksi kompaniji i zatražio da spreme kola s najboljim vozačem i s kartom Arkansasa za jedan sat — na krovu.

U međuvremenu, Benson je poslao dva izvještaja o »kupolama« pa sam ih prenio dalje. Prikupio sam nekoliko novih vijesti. Jedna je prepričavala našu priču o »kupolama«, ali su svoga čovjeka već bili poslali na mjesto događaja. Došao je noćni urednik a ja sam se popeo na krov do zračnog taksija.

Vozač je uzletio u susret nevremenu. Morali smo se popeti iznad tih olujnih struja i kada smo se trebali spustiti na visinu odakle se moglo vidjeti tlo bili smo izgubljeni: nismo znali gdje smo. Kružili smo skoro cijelu noć sve dok vozač nije uhvatio jedan pravac po karti oko 3,30 ujutro. Sletjeli smo u Fort Hick u cik zore i u neugovoreno vrijeme.

Činovnik na Fort Hicksovu taksidromu rekao mi je gdje živi Benson i ja pođoh k njemu. Bila je to bijela obična kuća. Tiha sredovječna žena pustila me da uđem. Bensonova sestra, udovica gospođa McHenry, donijela mi je kavu i kazala da je na nogama cijelu noć čekajući da se Edwin vrati iz Rush Cityja. On je krenuo oko 8 navečer a za taj put treba kolima najviše dva sata. Bila je zabrinuta. Pokušao sam od nje saznati što više o njenu bratu ali mi je kazala samo to da je bio najpametniji u porodici. Nije htjela govoriti o njegovu radu kao ratnog dopisnika. Pokazala mi je neke njegove priče u magazinima za momke i djevojke. Čini se da je prodavao svaki mjesec po jednu priču.

Stigli smo do mrtve točke u našem razgovoru kada je Benson ušao u sobu i tada sam otkrio zašto mu je karijera bila prekinuta. Bio je slijep. Ako se ne uzme u obzir dugi smeđi ožiljak od lijeve sljepoočice

pa preko uha do vrata, on je bio vrlo zgodan momak četrdesetih godina.

— Tko je to, Vera?

— Gospodin Villiams, koji ti je danas telefonirao iz Omahe, zapravo jučer.

— Dobar dan, Williamse. Nemojte se dizati — dodao je čuvši, pretpostavljam, škripu stolice kada sam pokušao ustati.

— Dugo te nije bilo Edwine — kazala je sestra s olakšanjem i zamjerkom u glasu.

— Taj mladi vjetrogonja Howie, moj noćni šofer — dodao je za mene kao objašnjenje — zalutao je na putu i tamo i amo. A i ja sam utrošio mnogo više vremena no što sam planirao u Rush Cityju. — Sjeo je nasuprot meni. — Wiliamse, u vezi s tim sjajnim kupolama jedni tvrde jedno drugi drugo. Ljudi iz Ruch Cityja tvrde da one postoje a ja bih rekao da ne postoje.

Sestra mu je donijela šalicu kave.

— Pa što se zapravo dogodilo? — pitao sam.

— Onaj Allenby me je poveo s nekoliko građana da ih vidim. Ispričali su mi na što nalikuju. Sedam polukugli na velikoj čistini, staklaste, velike kao kuće, odbijale su svjetlo naših farova. Ali, njih tamo nije bilo. Ne za mene, niti za bilo kog slijepog čovjeka. Kada stojim ispred kuće ili bilo čega tako velikog osjećam malu napetost na koži lica. To djeluje podsvjesno ali je mehanizam vrlo dobro poznat. Slijepi imaju, zato što ne mogu drugačije, posebnu sliku svijeta. Osjećamo mali dašak vjetra kad smo na uglu neke zgrade, čujemo i osjećamo vrtložnu struju zraka a to znači da smo došli u prometnu ulicu. Neki mogu prolaziti putem gdje ima prepreka ali nikada neće udariti u prepreku. Nisam tako vješt, možda zato što nisam tako dugo slijep kao oni, ali svakako znam stoji li ispred mene sedam objekata u veličini kuće. Međutim, na čistini nije bilo ničega.

— E pa — slegnuo sam ramenima — propada nešto dobro za novine u ovoj šašavoj sezoni. Samo ne znam što će takvi trikovi stanovnicima Rush Cityja?

— Nije nikakav trik. Moj je vozač također vidio kupole i nemojte zaboraviti da je poginuo šerif. Pink ne samo da ih je vidio nego ih je i dodirnuo. Sve što znam jest to da ih ljudi vide a ja ne. Ako one postoje, onda ja takvo postojanje do sada nisam sreo.

— Otići ću i sam tamo da to vidim — odlučio sam.

— To bi bilo najbolje — reče Benson. — Zaista ne znam što da mislim o tome. Možete uzeti naša kola.

Benson mi je dao još nekoliko uputa. Htjeli smo odmah nalaz mrtvozornika i priču jednog očevica, za što će biti prikladan njegov vozač, zatim nešto materijala o samom kraju i izjave službenih osoba.

Uzeo sam njegova kola i stigao za dva sata do Rush Cityja, zapravo

do skupine neobojenih kuća razmještenih u velikoj borovoj šumi koja pokriva veći dio valovite pokrajine Ozarka.

Bilo je tu i veliko skladište s telefonom. Pretpostavljao sam da su ga zauzeli novinari koji su predavali agencijske izvještaje te novinari raznih novina i časopisa. Jedan član državne teritorijalne policije u svijetloj uniformi bio je oslonjen na od muha upljuvani pult gdje se prodavao duhan, kada sam ja ušao.

— Ja sam Williams iz Svjetske bežične agencije — rekao sam. — I vi ste došli pogledati kupole?

— Vi ste lansirali tu vijest, je li tako? — pitao me s neodređenim izrazom na licu.

— Da, mi smo. Javio nam je naš dopisnik iz Fort Hicksa.

Telefon je zazvonio i policijac je odgovorio. Čini se da je to bio poziv koji je on uputio u guvernerov ured.

— Ne — rekao je preko telefona. — Ne, svi ostaju pri istoj priči, ali ja ne vidim ništa. Hoću reći više ih ne vidim, ali oni kažu da su bili ovdje i da sada više nisu — rekao je policajac i objesio slušalicu.

— Kada se to dogodilo? — zapitao sam.

— Prije otprilike pol sata. — Upravo sam došao sa svojim motorom.

Telefon je opet zazvonio i ja sam ga dohvatio. Bio je Benson. Rekao sam da hitno pošalje vijest i izvještaj u Omahu o nestanku a zatim sam krenuo da pronađem Allenbyja. Bio je to pravi gorostas od dva metra s niklenom značkom na prsima. Veselo se popeo u kola i odveo me do čistine. Krenuli smo utrtom stazom koju su načinili građani Rush Cityja, ali na njenu kraju čistina je bila prazna. Jedan dječak je oprezno obilazeći rubove staze pričao zaplašeno kontradiktorne priče o nestanku kupola i ja sam iz tih najfantastičnijih verzija izvukao nekakve podatke.

Sjećam se da se u tim pričama govorilo o bljeskovima plave vatre i o mirisu sumpora. I to je bilo sve.

Dovezao sam Allenbyja natrag. Tada su upravo stigle ekipe s televizijskim kolima. Pozdravio sam ih i pričekao da jedan novinar preda agenciji izvještaj a onda sam izdiktirao svoj glavni izvještaj za Omahu. Mjestance se počelo puniti novinarima iz velikih agencija, televizije i radija i filmskih novosti. Neće se mnogo okoristiti. Priča je bila završena, mislio sam. Popio sam kavu u skladištu gdje je bio i mali restoran s dva stola i odvezao se u Fort Hicks.

Bensona su neumorno intervjuirali preko telefona i odmah sve dostavljali u Omahu. Rekao sam mu da se može sada malo odmoriti, zahvalio sam mu na izvanrednom poslu koji je obavio, platio mu za potrošeno gorivo i pozdravio ga. Otišao sam do svog zračnog taksija na polju. Zbog čekanja račun je prilično narastao.

Slušao sam radio dok smo letjeli u Omahu i nisam bio nimalo

iznenađen. Poslije bejzbola, sjajne kupole su bile glavna vijest. Sjajne kupole bile su viđene u dvanaest država. Neke su vibrirale nekakvim čudnim zvucima. Dolazile su u svim bojama i svim veličinama. Neke su imale čudne nepoznate natpise na sebi. Jedna je bila prozirna i unutra su se mogli vidjeti veliki zeleni ljudi i žene. Na televiziji sam uhvatio jednu prijepodnevnu kviz-emisiju za žene. Voditelj se šalio na račun kupola. Jedna je šala počinjala pogađanjem: »koja je to glava«, a voditelj je napravio »glavu u obliku kupole«, tako da su gospođe u auditoriju prasnule u smijeh.

Zaustavili smo se u Little Rocku zbog goriva a ja sam nabavio poslijepodnevne novine. Kupole su bile na naslovnim stranama. U jednima je glavni članak bio iz Svjetske bežične agencije, a dodan je bio i izvještaj o nestanku kupola. Druge novine koje nisu bile naš pretplatnik ali između raznih specijalnih servisa i korespondenata i telefonskih poziva skladišta u Rush Cityju uglavnom su držali korak s nama. Te su novine imale nacrtane kupole uz svoje uvodnike. Jedne opozicijske novine prikazivale su predsjednika kako oprezno pruža ruku da bi dotakao kupolu Kapitola koja je bila prikazana kao sjajna kupola s natpisom »Svijetla kupola kongresnog imuniteta za provođenje diktature«. A jedan mali čovjek s potpisom »Gospodin i gospođa Plain, dostojanstveni građani SAD« bio je u jednom uglu tog crteža i govorio je: OPREZNO GOSPODINE PREDSJEDNICE! SJETITE SE STO SE DOGODILO PINKNEYU CRAWLESU!

Jedne provladine novine su prikazivale sjajnu kupolu s licem predsjednika. Grupa debelih malih ljudi u pelerinama i uskim kravatama sa šeširima širokih oboda s natpisom: »Kongresni klanovi i batinaši« puzali su uz kupolu s predsjedničkim licem i ispruženih ruku kao da se dave. Iznad crteža bila je jedna rečenica: »TKO CE SE OZLIJEDITI?«

Spustili smo se u Omahu. Odmah sam se javio u naš ured. Stvari su tekle kako treba. Čitatelji su bili zadovoljni i prepričavali su naše izvještaje o kupolama i brzojavno tražili još. Počeo sam prekapati po groblju različitih vijesti tražeći »leteće tanjure«, članke o »Huronskoj kornjači« i »Vampiru iz Bayo-ua« i još neke starije.

Raširio sam te stare vijesti i pokušao da ih podgrijem i da im dam nekakvo posebno značenje. Uzeo sam posljednju vijest koja je izlazila iz teleprintera iz Western Uniona. Bila je od našeg čovjeka iz Owoscoa, Michigan. Pisalo je kako je 61-godišnja gospođa Lettie Overholtzer vidjela sjajnu kupolu u vlastitoj kuhinji u ponoć. Rasla je kao mjehur od sapunice sve dok nije bila velika kao njezin hladnjak a onda je nestala.

Prišao sam dežurnom kod deska i rekao mu: Neka ne šalju više ovakve stvari kao što je Lettie Overholtzer. Mogli bismo dobiti gomilu sličnih i sve uprskati. Te će se stvari možda ponovo dogoditi a onda

nećemo imati više prostora kuda s njima. Već smo do sada zloupotrebili svačiju lakovjernost.

On me je pogledao malo iznenađeno.

— Hoćeš reći — pitao me — da je tamo zaista bilo nekakvih kupola?

— Ne znam, možda. Nisam vidio ništa ali jedini čovjek kojem mogu vjerovati ne može mi reći točno što je bilo. No svakako to zadrži.

Otišao sam kući da se malo naspavam. Kada sam se vratio na posao, naišao sam na to da nas klijenti nisu ostavili na miru da ove vijesti još malo zadržimo. Nijedna druga agencija čini se nije povjerovala da se tamo u Rush Cityju dešavalo nešto neobično i zato su sami napuhavali priče kao što je bila ona od Lettie Overholtzer i fabricirali mape sa mjestima gdje su navodno bile viđene kupole, i pravili tabele koliko ih je viđeno.

Morali smo se uklopiti. Naš je Vašingtonski biro progonio Pentagon i A. E. C. da daju javnu izjavu. Otkrili smo da su se mornarica i ratno zrakoplovstvo natjecali tko će prije stići u Rush City. No kada su stigli tamo, i jedni i drugi su nastojali što prije poslati izvještaje. Zrakoplostvo je pobijedilo.

Još prije kraja tjedna pojavile su se »kupolice«. Počeli su prodavati kape za djecu u obliku kupola od prozračne plastike i mi smo se morali uklopiti u sve to. Ja sam započeo tu maniju a sada smo je ispustili iz ruku i trebalo je dosta vremena da splasne.

Svjetska serija, najbolja posljednjih godina konačno je zasjenila te kupole. Prešutnim sporazumom između agencija, jednostavno smo zaustavili kolanje tih priča svaki put kada bi neka histerična žena pomislila da je vidjela te famozne kupole ili kada je željela da vidi svoje ime u novinama. I, naravno, kada više nije bilo pubiciteta te vrste ljudi su prestali viđati kupole. Brooklyn je pobijedio sa serijama, međunarodna je napetost porasla kako je termometar pao, provalnici su opet počeli pljačkati; debeli dosje s nazivom »Sjajne kupole«, spremljen je u arhiv. Sjajne kupole su postale priča i uskoro će ozbiljni studenti psihologije tražiti da im posudimo taj dosje.

Jedina stvar koja je iz toga proistekla bila je ta što slijedeće ljeto nismo besposličarili, a ja i Benson počeli smo se redovno dopisivati.

Tako je prošla čudna i naporna godina za nas novinare. Bejzbol je ustupio mjesto nogometu. A redovni godišnji izbori dobro su nas zaposlili. Nova godina je stigla sa svojim pričama o Djedu Mrazu. A onda smo počeli objavljivati priče o novogodišnjim mamurlucima i prezentirati čitaocima najuzbudljivije priče o proslavi Nove godine. Rekordan snježni nanos u Velikoj dolini i u planinama. Proljetne poplave u Ohiju i u dolini rijeke Kolumbije. Pa opet bejzbol, pa Majčin dan, pa konjske trke itd.

Bilo je deset sati kada je stiglo uznemirujuće pismo od Bensona. Nisam bio toliko zabrinut zbog sadržaja već više zbog toga jer sam smatrao da ni jedan razuman čovjek ne bi napisao takvo pismo. Meni se činilo da je Benson »zglajzao«. Pisao je da očekuje ponovnu pojavu kupola ili nešto slično kupolama. On je pisao da su »oni« vjerojatno pronašli pravi put do uspjeha i da će nastaviti prema svome planu. Vrlo sam mu oprezno odgovorio, što je on dočekao s ironijom.

Pisao mi je ponovo: »Ne bih ni koraka učinio kada bih imao što izgubiti, ali ti znaš kakav je moj položaj. Moja je pretpostavka vrlo racionalna i temelji se na proučavanju politike sile i Ezopovih basni. A ako se to ipak dogodi, neće ti biti lako da zanemariš ovo što ti sada pišem.«

Pretpostavljao sam da se malo šali sa mnom, ali nisam bio baš siguran. Kada ljudi počnu govoriti o »njima« i što »oni« rade, to je loš znak kao i nagađanja da li se nešto vrlo slično kupolama pojavilo potkraj srpnja za teškog vala vrućine.

Ovaj put bile su to velike crne lopte koje su se kotrljale ravnicom. Lopte su prvi ugledali pripadnici jedne sekte koji su izišli u polje da mole za kišu. Oko osamdeset baptista držalo je svoje biblije kada su opazili da se velike crne lopte valjaju prerijom tri metra iznad tla. Prošle su kraj jednog pobožnjaka na daljini od pet metara. Ostali su se razbježali čim su utvrdili da se lopte zaista kotrljaju.

Svjetska bežična agencija nije lansirala tu priču, ali smo je odmah provjerili. Kako sam ja sada bio priznati autoritet za takve luckaste vijesti u našoj centrali poletio sam u Kansas.

Sve je neobično nalikovalo na ono što se dogodilo u Arkansasu. Baptisti su mislili da su vidjeli te stvari, osim starijeg čovjeka s dugom bradom, Emersona. On jedini nije pobjegao, iako je bio najbliži loptama. Bio je slijep. Kazao mi je ljutito da bi on svakako nešto znao o tome, bio slijep ili ne, da su se te velike lopte zaista kotrljale pokraj njega na pet ili dvadeset pet metara.

Stari Emerson nije zalazio u pojedinosti kao što je strujanje zraka ili vrtlozi, što je bio spominjao Benson. On je bio uvjeren da mu je bog oduzeo vid, ali i da ga je, zauzvrat, podario osjetilima kojima se i te kako dobro mogao koristiti.

— Evo, iskušaj me, sinko! — govorio je Ijutito. — Dođi i stani tamo, pričaj malo i onda ispruži ruku ispred moga lica. Kazat ću ti kad si to učinio, ma kako ti bio miran i tih. — I pogodio je tri puta, a onda me poveo niz ulicu svog malenog grada u preriji. Na jednom mjestu bilo je dovučeno nekoliko vagona do velike dizalice za utovar žita. Emerson mi je priredio predstavu hodajući između vagona a da nijedan nije ni cčešao.

Čini se da su on i Benson dokazali da te lopte, ma što one bile, imaju nekakve veze s kupolama. Napisao sam izvještaj i to vrlo

ozbiljan sa stajališta slijepog čovjeka i vratio se u Omahu da ustanovim da li je bio poslan dalje, ali je bio zaustavljen u New Yorku.

Pokušali smo da crnim loptama damo uobičajeni publicitet ali nije dugo trajao. Ljudi su nam se podrugivali a nekoliko ozbiljnih magazina i časopisa objavilo je članke o »neodgovornosti štampe«. Jedino su zabavljači na radiju pokušavali da se koriste tim loptama ali su bili razočarani jer im šale nitko nije prihvaćao. Jedan sporazum između radio-stanica je zaustavio sve šale o crnim loptama. Ljudima se to već popelo na glavu.

»Postoji u svemu tome nekakav smisao« — pisao mi je Benson. »Povremeno ispoljavanje osjećaja za čuda osvježava ali ne može vječno trajati. Te crne lopte bile su prihvaćene s istom onom naivnošću i zadovoljstvom kao i kupole. A ja sam ih predvidio i želim te podsjetiti da su se moja predviđanja do sada ostvarila sto posto što se tiče vremena. Slijedećeg ljeta vidjet ćemo neku drugu misterioznu pojavu sličnu kupolama ili crnim loptama. Također proričem da taj fenomen neće osjetiti slijepa osoba ako se nađe u blizini.«

Ako bi on ovaj put pogriješio, to bi njegova nagađana smanjilo samo za 50 posto. Uspio sam sačekati cijelu godinu isti taj krug koji sam mislio da mogu obaviti čak i u snu. Ljudi su dobivali u redakciji čir na želucu i odlazili u mirovinu, neki su postali lijeni i dobili su otkaz, zapošljavali su se novi ljudi, a jedan je naš kolega dobio stipendiju i otišao na Harvard, jedan telegrafist je zdrobio ruku u vratima automobila, jedan je skočio s mosta ali nije poginuo, živio je dalje sa slomljenom kičmom.

Sredinom kolovoza, kada je prognoza bila toplije i smireno vrijeme za idućih šesnaest dana, ja sam se pojavio.

Nije bilo ničega o čijoj bi prirodi neki slijepi čovjek mogao dati negativno mišljenje ali bilo je nečega na što sam morao pomisliti kao na njihov zaštitni znak.

Jedan se ljetni seminar na našem državnom sveučilištu održavao na otvorenom zbog teške vrućine.

Dvanaest iskusnih nastavnika posvjedočilo je da se niz savršeno okruglih jama otvorio u travi pred njima, a jedna točno ispod profesora koji im je držao predavanja. Posvjedočili su dalje da je profesor zapanjen i s povikom koji im je dirao srca upao u tu savršenu okruglu jamu. Tvrdili su još da su se te rupe zadržale nekih trideset sekundi a onda su nestale. Sasušena ljetna trava je opet bila na svome mjestu, rupe su nestale a isto tako i profesor.

Ispitivao sam ih sve. Nisu bili neobrazovani već vrlo inteligentni ljudi s višim ispitima i za vrijeme ljeta pripremali su doktorske dizertacije. Svi su govorili isto kao što sam i očekivao od odgovornih osoba takve naobrazbe.

No policiju nije oduševila ta podudarnost u njihovim iskazima jer

je bila navikla da se susreće s manje inteligentnim ljudima. Uhapsili su svu dvanaestoricu pod optužbom da su se suprotstavili službenicima u vršenju dužnosti.

Ja sam im vjerovao i namjeravao sam istjerati stvar na čistac, kada je došao javni tužilac sa sudskim nalogom.

Policija je sumnjala da su nastavnici pripremili umorstvo svoga predavača, ali nitko nije ni pokušao rastumačiti zašto bi oni to učinili.

Policija je reagirala isto onako kako bi reagirala i javnost.

Novine koje su željno prihvatile priču o sjajnim kupolama, nešto hladnije priču o crnim loptama, sada su bile oprezne.

Neke su se prevarile i dale širok publicitet crnim jamama, u starom stilu, ali time nisu povećale nakladu. Ljudi su izjavili da novine takvim vijestima vrijeđaju njihovu inteligenciju i da su već dosadile s tim raznim čudima.

Tako su novine koje su polagale nadu u te jame dobile zvučne pljuske u vrlo ozbiljno intoniranim uvodnicima u ostalim listovima koji nisu tako naširoko pričali o tim jamama.

Iz Svjetske bežične telegrafske agencije uputili smo podsjetnik svim dopisnicima: »Ne opterećujte agenciju više vijestima i pričama o crnim jamama. Ako se negdje na vašem terenu pojavi novi anđeo pošaljite zabilješku poštom regionalnoj redakciji.«

Dobili smo oko desetak bilješki od studenata novinarstva koji su radili kao lokalni dopisnici i sve smo ih zaustavili. Svi iskusniji shvatili su »packu« i nisu se više trudili da nas obasipaju vijestima ako bi neki seoski pijanac ili stara usidjelica glasno govorili kako su vidjeli da se otvorila jedna jama na cesti preko puta bifea. Dopisnici su pretpostavljali da to nije istina i nitko se više nije brinuo o tome.

Pisao sam Bensonu o svemu ovome i pažljivo sam ga pitao što proriče za slijedeće ljeto. On je odgovorio da će biti bar još jedan ljetni fenomen kao što su bila ova tri i možda još dva — ali poslije toga više nijedan.

Kako je to lako sada rekonstruirati, bez mukotrpno stečenog znanja!

Svaki je žutokljunac mogao sada šaptati o Bensonu da je bio budala. Zar nije svatko čak i bez mozga mogao vidjeti da oni neće čekati još dvije godine? Jedan mi je to prišapnuo nedavno kada sam mu ispričao ovu priču. A ja sam mu došapnuo da Benson nije budala zato što je bio jedina osoba na kugli Zemaljskoj, bar koliko je meni poznato, koja je logikom premostila te vrlo udaljene pojave kojima se ova priča bavi.

Prošla je još jedna godina. Dobio sam tri kilograma, previše sam pio, neprekidno gnjavio osoblje, dobio malu povišicu.

Jedan telegrafist me počeo zavitlavati za vrijeme božične zabave u uredu i ja sam mu dao otkaz.

Moja žena i djeca nisu stigli u travnju kako sam očekivao. Nazvao sam Floridu i ona mi se ispričala da je zakasnila na avion. Poslije još nekoliko zakašnjavanja na avion i telefonskih razgovora s Floridom, ona mi je — izmotavajući se — kazala da više ne želi doći natrag. To mi je sasvim odgovaralo. Osjećao sam duboko u sebi da je slijedeća sezona mnogo važnija nego tko će s kim ostati u braku.

U srpnju je stigla vijest dok je naš čovjek radio u noćnoj smjeni. Bila je iz Hood Rivera. Oregon. Dopisnik je javio da se više od stotinu »zelenih kapsula« dugačkih oko pedeset metara, pojavilo nad jednim voćnjakom. Novi urednik nije bio tako nov da se nije sjećao naše prošlogodišnje politike s takvim vijestima u »sušnoj« sezoni. Zaustavio je vijest, ali je odlučio da ujutro sa mnom razgovara o tome. Pretpostavljam đa su to tako učinili u svakoj agenciji u tom području. Dovukao sam se oko deset i trideset i počeo rovati po pridošlim vijestima. Kada sam vidio izvještaj o »zelenim kapsulama« pokušao sam telefonirati u Portland ali bez uspjeha. Onda je zazvonio telefon i naš dopisnik iz Seattla je počeo vikati ali se linija prekinula.

Slegnuo sam ramenima i nazvao sam Bensona u Fort Hicks. On je bio na policijskoj stanici i upitao me:

— Je li to to?

— Jeste to je to — odgovorio sam mu. Pročitao sam mu brzojav iz Hood Rivera i rekao mu o neprilikama u Seattlu.

— Tako — reče on začudivši se. — Ja sam ti najavio obrat, sjećaš se?

— Kakav obrat?

— S osvajačima. Ne znam tko su oni ali to je priča o pastiru koji je vikao »evo vuka«. Samo ovaj put su vuci shvatili — i linija se prekide.

No on je imao pravo.

Ljudi na ovom svijetu su bili ovce.

Mi novinari, radio, televizija, bili smo onaj dječak, koji smo trebali zazvoniti na uzbunu.

Ali, lukavi su nas vukovi dobro prevarili zvoneći toliko puta na uzbunu da su stanovnici postali umorni i nisu više htjeli doći kada se pojavila prava opasnost. I vuci koji su prokrčili sebi put kroz Ozark potpuno bez otpora — ti vuci su bili svemirci pod čijim jarmom mi sada životarimo u bijedi.

Zavarani vrijednošću

H. B. Fyfe

In Value Deceived

Preveo *Nikola Popović*

Odgovor na pitanje: Što je vrijednost? zavisi od prirode same planetarne civilizacije. U ovoj priči imat ćete priliku vidjeti kako dvije potpuno različite civilizacije, prisiljene vlastitim potrebama, ustanovljavaju potpuno različit niz vrijednosti pa potuno drugačije vrednuju razne potrepštine, tehniku i izume. Ono što je ukusno meso jednome, može biti pilovina drugome. U svijetu galaksija nikada niste sigurni što će se pokazati bezvrijednim a što odjednom može postati vrednije od najfinijih dragulja...

*

Rylat je bio vrlo razočaran ogoljelošću planeta. Pri tome je jedino kruženje male bijele zvijezde u sektoru 12 davalo nekakve nade.

— Stvari su crne kao kod nas na Olittru — rekao je Akyru. — Ništa ne raste. Ima samo malo povijuša i mahovine, a nije ni čudo pri tom oskudnom svjetlu.

Pomakao je svoja četiri oka kako bi mogao ispitati niske brežuljke koji su se pokazali na ekranu. Odozgo nije se mogao zapaziti nikakav život na površini. Počeli su se spuštati čim su izmjerili stupanj radijacije. Bio je takav da je Akyro zaključio da je planet nastanjen i da će prema tome naići i na nekakve kultivirane biljke.

— Mogle bi biti umjetne — pomislio je Akyro u blagoj nadi, podigavši uzano, tamno, plavo tijelo na zaobljene vrhove svojih osam nogu.

No kad su se spustili niže, njegovo je oduševljenje splasnulo.

— Ti ga pregledaj — uputi on misao Rylatu. — Ja sam gladan.

Otvorio je ormarić i uzeo velik komad sintetične hrane i plastičnu tubu tekućine. Prevrtao je sivkasti komad sa svoje dvije noge za hranjenje dok je drugi par upotrebio da bi s vremena na vrijeme istisnuo malo tekućine u grlo.

— Kako možeš uživati u toj ogavnoj stvari? — pitao ga je ljutito

Rylat. — I što ćeš reći kad iziđemo iz broda i ako ti pozli u vakuumskom odijelu?

— Pa mora se obnoviti energija — odvratio je Akyro zadovoljno.

Rylat je zamislio crveni plamen. Kad god je bio ljutit na Akyra zamišljao je crveni plamen.

— Pa ti si gotovo isto toliko širok koliko i dugačak — dodao je bijesno.

Prije nego što je smislio neku zajedljivu primjedbu, Akyro ispusti hranu na plastični stol i odgega žurno do ploče s detektorskim instrumentima. One su bile njegova specijalnost i uvijek ih je kontrolirao bar jednim okom.

— Vidiš li što? — pitao je Rylat.

— Radijacija se povećava — odgovori Akyro. — Vjerojatno nekakav brod.

Neko je vrijeme radio na ploči, a onda je Rylatu dao koordinate za njegov ekran. Nagađanje je bilo točno; bio je zaista svemirski brod. Sudeći po izduženoj liniji, svakako nije s Olittre. Krstario je nisko iznad površine.

— Samo jedan — najavio je Akyro. — Hoćemo li mu signalizirati da se spusti?

— Ne bi bilo loše — suglasi se Rylat.

Nagnuo se nad pilotski pult i pritisnuo nekoliko prekidača. Niz sitnih munja odletje u tanji dio planetine niske atmosfere gdje su eksplodirale u standardni pozdrav prema galaksijskom kodu.

Drugi je brod poletio uvis velikom brzinom. Tek kada su te sitne munje bile prepoznate kao miroljubiva poruka, okrenuo se i polagano se približio brodu na tlu.

Rylat je zadovoljno mahnuo.

— Ako mogu ovako manevrirati, mora da su vrlo napredni. Možda znaju položaj kakva nenastanjena planeta gdje bismo mogli naći žive biljke za naš sterilni planet.

Akyro koji je odgonetavao bljeskove koji su stigli kao odgovor, nije kazao ništa. Analizirao je uzorak radijacije da bi provjerio svoju vizualnu predodžbu, ta nemaju sva bića u poznatoj galaksiji iste likove pri istom stimulansu.

— Pošalji im naše znakove raspoznavanja — rekao je Rylatu. — Oni kažu da dolaze s jedne zvijezde u sektoru... Da, evo tu je — Sol, klasa G, devet glavnih planeta, jedna vladajuća rasa prebiva na tri planeta, članovi su konfederacije sektora 14, oznaka »civilizirani«.

— A što rade ovdje u sektoru 12?

— Ne budimo nepristojni — odvrati Akyro. — Oni bi isto tako mogli pitati što radimo mi ovdje.

Rylat uputi prema Akyru misao lošeg ukusa, ali samo polovično, jer je ipak uvidio da je prigovor bio na mjestu.

— Dobro, ja ću ih pozvati da se sastanemo — uputio je misao natrag. — Vidi, pobrini se da raspakiraš jedan komplet skloništa ako se pojave noseći nešto nezgrapno.

Kad se nešto kasnije nepoznati brod spustio promatrali su kako se otvaraju vrata i Rylat je bio zadovoljan. Pošto su postavili privremeno sklonište na slabo osvijetljeno pjeskovito tlo, i ne znajući kako dobro vide posjetioci, on upali prijenosnu svijetleću cijev da bi osvijetlio sklonište.

Dva stranca su sada trupkala preko neravna tla. Imali su četiri odvojena dugačka uda a dva su im bila dovoljna za kretanje. Rylat je promatrao njihovo svemirsko odijelo i opremu koja je bila dobro načinjena ali samo malo nakićena. Nije vidio nikakve radne dijelove. Vjerojatno su ih skrili a tada su bili teži nego što se činilo na prvi pogled.

— Pogledaj kako oni lako trče — primijetio je Akyro. — Mora da dolaze s dosta velikog i čvrstog planeta.

Kada su Solarci stigli, Rylat ih gestama pozove da uđu u privremeno sklonište. Akyro je uključio pretvarač što je stvarao atmosferu koju su mogli udisati Solarci. Ovi su onda skinuli kupole s glava.

Veći Solarac se poslužio galaktičkim gestovnim kodom da bi izrazio svoje zadovoljstvo skloništem. Svemirsko mu je odijelo imalo na vrhu okruglu kupolu koja je djelomično bila prozirna, pa je Rylat vidio ono što bi moralo biti lice došljaka.

Bilo je na tome licu različitih rudimentarnih crta ali nisu imali malene noge oko usta. Rylat nije mogao zamisliti kako se hrane Solarci. Imali su samo jedan par očiju koje nisu mogli pomicati.

No, razmišljao je Rylat, ta su stvorenja očito naknadila takve nedostatke. Oprema im je bila čak mnogo bolja od olittranske. Zaključio je da su vrlo inteligentni.

— Što želi znati? — pitao je Akyro kada je Rylat odgovorio na strančeve geste.

— Iznenadilo ga je što smo tako brzo uspjeli postaviti ovo sklonište i želi znati kako radi naš konverter.

— Možda je to njima nešto novo — pomislio je Akyro.

— Sumnjam, jer su se prestali interesirati kada sam im izložio princip na kome radi i kako može proizvesti bilo kakav element u bilo kojoj količini.

— Jesu li se predstavili?

Rylat načini seriju pokreta svojim prednjim nogama. Solarci su odgovorili na isti način.

— Onaj s crvenim krznom na glavi zove se »onaj što pravi odijela« ili možda »tkalac«, Što bi bilo određenije. Drugi se zove »snažna prva noga«, ili tako nešto, prema onome što sam uspio prevesti.

Nastavio je razmjenjivati opće informacije sa Solarcima. Onaj manji u međuvremenu je razgledao unutrašnjost skloništa s velikom znatiželjom. Pokazao je interes za konstrukciju kupole i pritisak atmosfere i gestom je pokazao Akyru da se divi jednostavnom ali efektnom rješenju ulazne komore. Toplinski konverter nije ga više zanimao. Vjerojatno je smatrao da je to nešto posve obično.

Konverzacija između Rylata i Tkalca otkrila je da su i Solarci takva bića koja udišu kisik, samo što je njima potreban mnogo gušći zrak nego njihovim domaćinima. Rylat je izvijestio svoga druga da se oni uglavnom bave trgovinom. Kada je rekao Tkalcu da su oni Akyro u istraživačkoj ekspediciji, Solarci su dodali da bi onda mogli razmijeniti suvenire.

— Možda bi nam oni mogli pomoći da pronađemo planet za kojim tragamo — uputio je Akyro misao Rylatu.

— Držim da bi bilo nerazumno ako bismo se pokazali previše znatiželjnima. Oni bi mogli zatražiti fantastičnu nagradu ako bismo im kazali da želimo pronaći nove biljke.

— Ali, to ne bi bilo baš previše etično — protestirao je Akyro.

Rylat je pomislio na glupo tek izleglo mladunče pa reče Akyru da je uvijek bio previše povjerljiv prema strancima. — Imat ćemo dosta vremena — rekao je — da se brinemo o etici kada dobijemo tu informaciju. Osim toga — dodao je — Tkalac nas je pozvao da posjetimo njihov brod. Tako ćemo malo više saznati što su i kakvi su.

Jedan po jedan napustili su sklonište. Solarci koji su bili mnogo veći morali su se dobro sagnuti prilikom izlaska kroz otvor i komoru za izlaz. Onda su ih poveli prema njihovu brodu, podešavajući obazrivo svoje korake prema koracima Olittranaca.

Brod Solaraca je ispunio očekivanja što se tiče opremljenosti. Dobra izrada je čini se bilo pravilo u odjeljku u koji su prvo ušli. Rylat je bio iznenađen luksuzom koji je dopuštao da se pilotska kabina odvoji od prostorije za stanovanje.

— No oni su — razmišljao je — trgovci i bez sumnje mogu sebi dopustiti da troše materijal na takve detalje.

— Što želi kazati? — pitao je Akyro kada je Tkalac načinio seriju pokreta prema Rylatu.

— Poziva nas da vidimo uzorke njihova tereta. Mislim da on još vjeruje da bi mogao s nama trgovati.

Ostavljajući po strani učtivost, dopustili su da ih crveno čupavi Solarac povede u drugi odjeljak. Tu im je pokazao različitu robu. Olittranci su uočili da su predmeti Solaraca uglavnom aparati i precizni instrumenti, a stvari koje su dobivali su bili razni minerali u mnogo kutija. Tkalac im je pokazao s nekim čudnim ponosom velik komad bijelog kristala ugljika i manje količine težih elemenata.

Rylat mu to nije zamjerao. I on sam je jednom imao neprilika.

Morao je brzo pobjeći u debeli zaklon jer je bio ostavio previše urana, inače bezvrijedan proizvod jednog konvertera. Solarci su se bez vakuumskih odijela doimali neugodno zbog vrlo tanke kože. Mogao je vidjeti obrise cirkulacijskog sistema pod kožom Tkalca.

— Ovdje ima vrlo malo stvari koje bi nas privukle — uputio je misao Akyru.

— Točno — složio se drugi. — Izrađuju predmete vrlo fino ali naši su nam instrumenti sasvim dovoljni. Što se tiče onih minerala, možemo ih proizvesti u bilo kojim količinama i vrlo brzo s našim pretvaračem.

— To im baš neću reći — zaključio je Rylat.

— Zašto ne?

— Ah, pa to ne bi bilo učtivo.

Naznačio je Tkalcu da je vrijeme da se vrate na svoj brod bar privremeno da provjere instrumente i da obnove boce na vakuumskim odijelima.

Kada su prolazili kroz odjel za stanovanje Rylat je jednim okom pogledao na ravni komad namještaja na kome je jedan Solarac postavio hranu i piće. Tu je bila, opazio je to nesvjesno, nekakva porcija očito sintetične tvari, ali također i nešto što je nalikovalo na povrće. U stvari na jednoj je ploči bila hrpa neočišćenih bijelih stabljika sa zelenim listovima.

Rylatu se učinilo da je to sirovo i svježe bilje, izraslo nedavno, i on okrene još jednom oko prema tome.

Uzgojeno nedavno!

Shvativši to, ta ga je činjenica pogodila gotovo fizičkom snagom. Njegova se ticala s očima uvukoše napola, prije no što se uspio svladati, a noge za hodanje nehotice su se savile u luk kao da će puzati.

Akyro je opazio koliko se Rylat uzbudio. Jer ovaj je zauzeo položaj iz davnih vremena kada je najbolja fizička obrana: priljubiti se uz tlo i osloniti na debeli štit svoga oklopa.

— U čemu je nevolja? — upitao je.

— Pogledaj im hranu!

Akyro pogleda i ticala mu se trznuše.

— Svježe biljke! Brzo, pitaj ih gdje su ih dobili!

Rylat se teško svladavao. Crvenoglavi Tkalac se okrenuo prema Olittrancima i ispitivački ih promatrao.

— Ne obraćaj pažnju na to — naredi Rylat svome drugu. — I kreni dalje. On je opazio da se mi vladamo čudno.

— Za ljubav tvojega potomstva! — nastojao je Akyro. — Pitaj ga gdje je to nabavio! Pitaj ga!

— Kasnije — uputi Rylat misao prema njemu idući prema izlaznim vratima između kabina za stanovanje i pilotske kabine.

Akyro ljutit poskoči na svoje noge zureći i dalje u hranu sa tri svoja oka.

— Ne budi lud! — uzbuđivao se. — Zar ne shvaćaš što bi nam to značilo? Otkada je ona pošast pogodila Olittru, znaš što se dogodilo našem narodu. Ta nas nisu poslali da skupljamo lijepe kristale, znaš to dobro!

— Ne moraš biti sarkastičan — odvrati Rylat. — Znam što nam je zadatak isto tako dobro kao i ti, ali ja sam također čuo o toj rasi koja je vješta trgovini. Znam što radim.

— Jeli li siguran?

— Svakako! A sada se prestani vladati kao da si slabouman i slijedi me!

Akyro pomisli na močvaru bez dna s ljepljivim blatom — ali tiho u sebi — i krenu za Rylatom prema izlazu.

Manji Solarac je stavio vakuumsko odijelo da bi ih ispratio sve do vanjskog izlaza s broda. Rylat je gestama kazao da će se uskoro vratiti a zatim su nastavili preko pjeskovita tla.

Vrativši se na svoj brod, poslije uobičajene provjere svih instrumenata i kratkog odmora Akyro je stavio snimku galaktičkog gestovnog koda na videoprikazivač da bi ga malo bolje proučio. Slijedećeg je dana mogao razumjeti neke znakove kada su posjetili brod Solaraca.

Još nije bio toliko siguran u pokrete da bi se sam njima poslužio, ali je razumio Tkalčeve pozdrave i prve znakove.

Solarci su se, kako se kasnije pokazalo, zaustavili na ovom planetu samo zbog eventualne trgovine. Oni su bili razočarani isto tako kao i Olittranci.

— Mi smo također prolazili i zaustavili se iz puke znatiželje — signalizirao je Rylat. — Mi smo samo istraživači.

— To je vrlo zanimljivo — reče Rylat. — Možda biste nam mogli opisati kako djeluje trgovačka ekspedicija.

Akyro je bio ozlojađen.

— Zašto praviš budalu od sebe? — pitao je Rylata.

Njegov prijatelj načas pomisli na ticala s očima vezanim u čvor i nastavi razgovarati kretnjama. Solarci su objasnili kako im nije uvijek bilo potrebno da dobiju nešto vrijednije za ono što bi dali.

— Ponekad — nastavio je — sama činjenica da se neki predmet transportira do nekog drugog planetarnog sistema mnogo mu uvećava vrijednost. On može biti tamo vrlo rijedak ili vrlo vrijedan.

— Meni to jako nalikuje na prijevaru — uputi misao Akyro, ali je ta misao bila zanemarena.

— No, dakle, ja to ipak ne razumijem sasvim — priopćio je Rylat Solarcima.

Tkalac ga je za trenutak gledao malim plavim očima, a onda se

okrenuo Snažnoj prvoj nozi. Dva su Solarca razmijenila seriju usmenih vibracija što je njima očito služilo za međusobnu komunikaciju. Nakon kraće diskusije Tkalac opet okrene glavu sa crvenim krznom prema Rylatu.

— Možda bismo mogli za sreću ili zbog zadovoljstva razmijeniti neke suvenire. To bi nam bila uspomena na ovaj susret.

Rylat se suglasio s tim. Nakon toga su slijedili nespretni pokušaji obje strane da predlože nešto što bi odgovaralo i jednima i drugima.

Solarci su sa žaljenjem otklonili svaku ponudu instrumenata, koje je Rylat mogao odvojiti, objašnjavajući da ih imaju dovoljno. Niti je Rylat pokazao bilo kakav interes za koještarije koje su Solarci pokupili na pola tuceta svjetova koje su posjetili u posljednje vrijeme.

— No mi imamo vrlo dobre mape sektora 11 — ponudio je sa svoje strane.

Tkalac mu je zahvalio jer Solarci nisu imali u planu da putuju u tom pravcu. Na kraju je predložio da još jednom posjete njihovo skladište uzoraka.

— Pitaj ga za biljke! — urgirao je Akyro.

— Ta kako bih to mogao? — uzvrati mu Rylat. — Što im možemo ponuditi za takvu informaciju? Oni će svakako nešto htjeti!

— Dobro, ako ga ti nećeš pitati, ja ću ostati ovdje i paziti da li će njegov prijatelj donijeti još tih biljaka.

— Kako želiš — odvrati mu Rylat i krene za Tkalcem iz tog odjeljka.

Krenuli su hodnikom pokrivenim metalom do istog skladišta s uzorcima koje je Rylat već vidio. Nije našao ništa novo ni interesantnije i bio je vrlo pažljiv kada je to kazao na diplomatski način Solarcu.

Za to je vrijeme osjetio kako ga Akyro zove i on izrazi želju da se što prije sastane sa svojim prijateljem.

— Oni ih sami uzgajaju! — pozdravi ga prijatelj kada je zajedno s Tkalcem ušao u odjel za stanovanje.

— Objasni mi to! — tražio je Rylat, primjećujući da su Solarci također iskoristili priliku da razgovaraju međusobno.

— Te biljke! — Akyro mu uputi misao. — Imaju posude na brodu gdje ih uzgajaju u vodi s nekakvim kemikalijama i uz umjetnu radijaciju. Ja sam to vidio!

— Kako?

— Stajao sam ovdje hineći dosadu kada mi je Snažna prednja noga pokazala neke druge odjele.

— Jesi li mu dopustio da otkrije što te zanima? — Rylat je zastao i zamislio šupalj mjehur od plastike. — Svakako jesi, jer im inače ne bi sada toliko vibrirale usne. Reci, Akyro?

Tkalac se okrenuo Rylatu i upitao ga da li bi možda htio pogledati

njihove hidroponične posude. Rylat se složio bez vanjskih znakova oduševljenja. Nadao se da Solarci neće otkriti zašto su malo uvukli svoja ticala.

Svi su zajedno pošli u taj odjeljak a Rylatove se noge skoro zgrčiše.

Svuda duž nepropusnog dijela odjeljka i u nizovima kroz sredinu bile su poredane prozirne posude s biljkama u ranim stadijima rasta. Većini su bili zeleni oni dijelovi za koje je Rylat vjerovao da normalno rastu samo iznad tla.

Dopustio je sebi da na trenutak zamisli uništena agrikulturna područja na Olittri obnovljena ovakvim živim biljkama. Problem prehrane mogao bi riješiti samo kad bi dobio nešto sjemena ili nekakvu sadnicu! Bio je već očajan zbog sintetične hrane...

— Vrlo su lijepe — signalizirao je. — Podsjećaju me na bujne listove na mojem planetu.

— Rylat! — stigla je uznemirena misao od Akyra. — Kako možeš uputiti takvu neistinu? Pa to nije etički!

— Nije neistina. Svaka biljka, povrće, sada djeluje na mene tako da se sjetim Olittre. Uostalom, odakle bi on mogao znati da je većina naših biljaka crvena?

Morao je zamoliti da Tkalac ponovi svoje geste.

— Rekao sam da bismo bili vrlo zadovoljni kada biste htjeli uzeti nekoliko. Vrlo su hranljive.

— Oh, mi vrlo rijetko jedemo tako nešto — odvrati Rylat. — Pa ipak mogli bismo upotrijebiti vrlo lijepu dekoraciju na našem golom ali funkcionalnom brodu.

Solarci su razmijenili poglede pa je pomislio da i oni imaju neku vrst telepatije.

— Možda bi... — započe Rylat, a onda će kada ga je Tkalac pogledao — no nema veze. Nije potrebno...

Akyrove noge su se potpuno savile. Čučnuo je ne obraćajući pažnju na zapanjene poglede Solaraca. Zamisli snažnu vulkansku erupciju. Rylat je uhvatio cijelu sliku vrlo jasno. Ona je uključivala i njega na vrhu rigajućeg plamena.

— Htio sam samo predložiti — signalizirao je Tkalcu koji je čekao nepomično — možda biste nam mogli dati cijelu jednu posudu, kada ih već imate toliko. Uzgajanje novih biljaka mogao bi biti vrlo zabavan hobi u svemirskoj samoći.

Tkalac je znakovima uzvratio da bi oni bili vrlo zadovoljni. Inzistirao je da uzmu i zalihe kemikalija i jednu svjetlosnu cijev. On i Rylat su jednu iskušali uvjeravajući ga da mogu osigurati opskrbu pravom energijom. Uzeli su i dosta vode.

Oba Solarca su obukla vakuumska odijela kako bi im pomogli prenijeti tank s vodom koji su brižljivo zatvorili u dobro izoliran cilindar. Rylat je mogao ponijeti samo jedan dio tereta preko

pjeskovita tla. Akyro je išao za grupom nesigurno, s još uvučenim očima.

Solarci su im pomogli da unesu cilindar u brod ali su odbili da ga razgledaju.

— Možda se osjećaju malo nespretni zbog veličine i tih nezgrapnih odijela — uputi Rylat misao Akyru.

Solarcima je odao poštovanje i zapitao ih da li su možda ipak naišli na nešto što bi im mogli pokloniti zauzvrat.

— To je sitnica! — mahnuo je Tkalac. — Namjeravate li brzo otići odavde?

— Rylat! — molio je Akyro. — Reci mu da, i to brzo! Ako im ostavimo vremena za razmišljanje, oni će zacijelo shvatiti vrijednost onoga što su nam dali!

— Strpljenje! I ja bih najradije zajahao na zvjezdani trak.

Signalizirao je Solarcima da namjeravaju krenuti uskoro. Tkalac je izrazio žaljenje.

— Ali, recite nam što bismo mi vama mogli pokloniti — inzistirao je Rylat zastrašen da bi i zbog najmanje greške morao vratiti svoj plijen.

— Mi smo razmišljali da malo istražimo površinu ovog planeta i njegove minerale — obavijestio ih je Tkalac.

— To je vrlo zanimljiv hobi — odgovorio je Rylat sumnjičavo.

Po pogledima koje su razmijenili Solarci bilo je očito da su isto tako zbunjeni kao što je i on bio zbunjen njihovom namjerom. Ta tko još mari za minerale koje mora iskopati? U svako doba mogao ih je dobiti konverterom, sličan onom što je ostao u skloništu.

— Naš je cilj bio da se smjestimo malo udobnije — nastavio je Tkalac — na površini i da se malo odmorimo od broda.

— Ah! — odgovorio je Rylat shvativši napokon. — Ako se želite poslužiti našim skloništem, samo izvolite, vi ste dobrodošli.

Tkalac je to prihvatio sa zahvalnošću ali je pitao što će biti kad oni odu.

— To ništa ne smeta — uvjeravao ga je Rylat. — Mi možemo pokupiti to sklonište kada ponovo naiđemo ovuda.

— Rylat! Daj im ga! Krenimo odavde što prije — urlikao je Akyro.

— Zapravo — nastavio je Rylat — sjetio sam se da imamo još jedno, tako da možete zadržati ono napolju. Dat ću vam komplet s uputama za ulazni dio i za toplinski konverter. Svakako ćete razumjeti dijagrame.

Tako je i učinio. Nakon mnogo zahvaljivanja Solarci su otišli.

Akyro nije mnogo gubio vremena na pričvršćivanje posudetanka s biljkama. Čim su Solarci bili na sigurnom u svom brodu, Rylat je poletio.

Udaljavao se u spirali od planeta i uzeo je pravac prema granici

između sektora dvanaest i jedanaest.

— U vezi s mojom primjedbom da ćemo se vratiti i pokupiti naše sklonište — bockao je Akyra — valjda ne misliš da bi zbilja riskirao naći se s njima ponovo licem u lice? Nakon što smo ih ovako lijepo prevarili!

Akyro nije odgovorio. Rylat okrene jedno oko prema njemu i vidje da pažljivo promatra instrumente.

— Što je? — pitao je neodređeno i nevoljko.

— Radijacija u kretanju iz istog izvora. To mora da su Solarci koji su također napustili planet.

— Kako brzo? — pitao je Rylat, razmišljajući da li bi mogao još više povećati ubrzanje.

— Brzo kao i mi, možda još malo brže.

Rylatovi pipci s očima su se uvukli. Brzo je izračunavao koliko ima još rezervne energije u slučaju opasnosti.

— Dovoljno brzo da nas uhvate? — pitao je zabrinuto.

— A, ne — odgovori mu Akyro mirno. — Oni kreću u suprotnom pravcu.

— Što?

— Nema nikakve sumnje i to najvećom mogućom brzinom.

Rylat se diže s upravljačke klupe i pridruži se onom drugom kod ploče s instrumentima.

— Ne razumijem to — uputio je misao Akyri. — Tvrdili su da imaju namjeru ostati. A mi svakako nismo ostavili nešto zbog čega su morali pobjeći kući.

— Možda je posrijedi mehanizam na ulaznom ventilu?

— Ne... oni imaju bolji na svome brodu. A nisu ni pokazali naročit interes za toplinski konverter. Sumnjam da bi se igrali pretvarajući elemente.

— Ta tko bi za to htio imati toplinski konverter? Oni također moraju imati bolje načine.

— Točno. Pa što onda imaju na savjesti?

Razmišljali su sve dok se Rylat nije vratio do upravljačkog mehanizma i znatiželjno uhvatio sliku solarskog broda na ekranu.

— Možemo se diviti njihovoj ludosti — reče Akyro — ali ne tako dugo da se zaustavljamo.

— Ne... pa ipak sve se pitam zašto...

Promatrao je kako onaj drugi brod nestaje s vidika.

— Pogledaj kako odlaze! — uputio je misao Akyru. — Svatko bi pomislio da su oni kradljivci a ne mi!

Hurk je sretna zvjerka

Theodore Sturgeon

The Hurkie Is A Happy Beast

Preveo *Nikola Popović*

Lirt je ili u nekom drugom svijetu ili u nekoj drugoj galaksiji. Možda ovi nazivi označavaju istu stvar. Ostaje činjenica da je Lirt planet s tri mjeseca (od kojih je jedan nepoznat) i s jednim suncem koje je isto toliko važno za taj svijet kao naše za nas.

Lirt obitavaju Gviki, to je vladajuća rasa, i još nekoliko vrlo visoko razvijenih vrsta koje s obzirom na svrhu ove priče možemo zanemariti. Osim naravno hurka. Hurke općenito Gviki smatraju mezimcima, usprkos činjenici što je hurk tako zaljubljive prirode da ne može biti vjeran.

Najljepši primjerci hurka su plavi.

U najvećem gradu Lirta nastale su nevolje u čije pojedinosti nećemo ulazati jer nas se ne tiču. Naime, jedan je Gvik, po imenu Hvov, kojeg također možemo odmah zaboraviti, digao u zrak nekakvu zgradu koja je vrag zna zašto bila vrlo važna. Ovaj je događaj sve uzbudio i Gviki su napustili svoje domove i tvornice i pokuljali prema središtu grada, pa su tako ostala otvorena i vrata nekog laboratorija.

U vrijeme tako velikih uzbuđenja i nemira dešavaju se i male stvari. Tako su i za vrijeme »Deset dana koji su potresli svijet« kavane i kazališta ostala otvorena u Moskvi i Petrogradu, ljudi su se zaljubljivali, umirali, znojili, ronili suze a neke su od njih bile i suze smijeha. Tako je bilo i na Lirtu dok se krojila sudbina bijednog Hvova. Gviki su nastavljali da se zabavljaju, šale i vesele. Veliki centralni Hewton je još uvijek pulzirao svojim velikim i snažnim pulsom, a u vrtovima rasli su cvjetovi, rasli...

U već spomenutom laboratoriju, koji je ostao otvoren, uz okolnosti koje su opisane, lutalo je mladunče jednog hurka. Ono je bilo vrlo sretno i zadovoljno što se našlo tu, a i inače hurk je sretna životinjica. Švrljalo je bez straha. Moglo je da postane nevidljivo ako su uplaši, uživalo je oko nogu stolova i oko oštećenih zidova. Švrljalo je lijevo-desno grbeći leđa i protežući se po podu. Njegove su prednje i stražnje noge bile ukočene kao noge od stolice, srednja par je imao po dva

koljena, jedan se par savijao naprijed, a drugi natrag. Bilo je genijalno prilagođeno kao škorpion i izrazito plavo.

Gotovo četvrtinu prostora u laboratoriju zauzimala je nekakva velika nepokrivena naprava. Bilo je očito po spojevima između pojedinih dijelova, kablovima koji su završavali hvataljkama, mjernim instrumentima što su stajali okolo po stolovima blizu glavnog dijela naprave da se upravo uz pomoć te naprave izrađivao projekt važan za galaksiju. Mladunče je promatralo te strojeve sa znatiželjom i vrlo prijateljski odašiljući valove radijacije koji su bili izraz njegova oduševljenja ili predenja.

Elegatno je obilazilo okolo i usput je čvrsto stalo na jedan prekidač na podu.

Odmah se čuo šušteći potmuli šum kao kada mala ptica lovi velikog komarca i jedan se dio stroja počeo zagrijavati. Mladunče je gledalo znatiželjno i ugledalo visoko gore među tom zbrkom raznih žica najljepšu zabavu koju je ikada vidjelo. To je bilo kao treperenje topline preko uzorana polja, kao neki dimni vrtlog, kao neko crveno neonsko svjetlo na mokroj podlozi.

Za osjetila mladunčeta hurka taj narančasti odbljesak bio je kao miris jednog mačkodrijema za mačku ili miris anisa za zemaljskog terijera.

Pomicalo se polagano naprijed prema tom žarenju, zahvatilo prednjim nogama nekakvu ogradu, no na sreću nije bilo zemaljskog elektriciteta i potencijala, pa se popelo gore.

Penjalo se od transformatora do kondenzatora i generatora, odvalilo jedan varijabilni kondenzator, zbog čega se čitav proces u aparaturi izmijenio, a nestalo je čim je osjetilo ujed vrele cijevi. Konačno se uzveralo na kraj rumenila.

To je crvenilo lebdjelo u sredini, u zraku, u nekakvu kabinetu po kome su bili uokrug postavljeni teški komadi s tisućama namotaja žice i velikim navojima na motoru. Jedna strana kabineta, ona prednja, bila je otvorena i mladunče je tu visilo očarano ljuljajući se naprijed-natrag po taktu nekakve nečujne glazbe i tako je bilo u kontrastu s plamenom koji nije imao izvora. Naprijed-natrag, tamo-amo ljuljalo se i prelo, ploveći na valovima ugodnih i zanimljivih osjećaja. I samo je jednom, baš samo jednom prenijelo svoje središte za ravnotežu predaleko od svog oslonca. Predaleko, naime dovoljno daleko da se prevrne i padne u kabinet ravno u plamen.

*

Jednog ružnog dana polovicom lipnja učitelj po imenu Stot, čija je dužnost bila da poučava četrdeset mališana u jednom malenom mjestu, pisao je na ploči.

Upravo je pisao riječ Madagaskar a zrak je bio tako zagušljiv i vruć da je osjećao kako mu se majica lijepi za lopaticu pri svakom pokretu.

Iza njega odjednom su zažagorili oznojena učenici. Njegovi izoštreni refleksi zadržali su ga da se ne okrene od ploče dok ne završi ono što je počeo, pa je u učionici nastao pravi urnebes. Stot je otvorio i zatvorio usta. Takvo vladanje morat će kazniti nešto jače a ne samo opomenom.

Četrdesetoro đaka piskalo je i čavrljalo na neki posebni način, a zvuk koji su stvarali, neku vrstu uzdržanog kikotanja, bio je jedinstven. Pogledao je jednog učenika, pa sve redom. Jedan je češao vrat, drugi se češao ispod košulje, a tamo je jedna nedorasla nasmijana gospođica žestoko češala glavu.

Poznavajući vrijednost pojedinačnog napada, Stot je povikao:

— Huberte, u čemu je stvar?

Sobom odjednom zavlada tišina, ali se češanje nastavilo.

— Ništa, gospodine Stot — drhturio je Hubert.

Stot je oštro pogledao uzduž učionice i kada bi mu se pogled zaustavio i češanje je prestajalo i bilo zamijenjeno jedva uzdržanom kontrolom. Stot je zurio i palcem odsutno dotakao svoje donje rebro. Netko se cerekao. Prije nego što je mogao utvrditi od kuda dolazi, Stot je odjednom postao svjestan da da ga tijelo jako svrbi. Stisnuo je zube i zakleo se da se neće češati sve dok ne iziđe.

— Cijeli će razred — započeo je povišenim tonom, a tada je zastao.

Tamo na pragu otvorena prozora bilo je NEŠTO. Gledao je i pogledao ponovo. Nešto vrlo prozračno, plavičasto kao oblak koji je bio gotovo neprimjetan. Bilo je to maleno a da bi zaista bilo nešto, ali je svakako bilo nešto više od ničega. Ako bi samo malo dao maha mašti mogao bi nazreti neku razvučenu figuru s mnogo nogu, ali dakako to bi bilo smiješno.

Skrenuo je pogled i mrko pogledao po razredu. Imao je dva nesretna iskustva sa smrdljivim bombama a i sjetio se da je jednom vidio u izlogu prodavaonice raznih trikova i neki proizvod koji se zvao prašak za svrbež. Da li je sada to taj užasni svrbež? Ako je želio da nekoga optuži, morao je to izvesti dobro jer ako bi se pokazalo da ima krivo, đaci bi se još više razveselili. Pokušao je ponovo:

— Cijeli će razred... — Zagrcnuo se. Taj je svrbež bio... — Cijeli će razred... — Opazio je da se najprije jedna glava pa onda druga, pa još jedna, i začas su se sve okrenule prema prozoru. Shvatio je, ako su svi u razredu opazili ono što je on mislio da je vidio na prozorskom pragu, nastat će panika. Zgrabio je ravnalo i dvaput udario po stolu. Nije se baš mnogo kontrolirao ili ne bar koliko je trebalo; udario je prejako i zvuk je bio kao puščami hitac. Cijeli se razred odmah okrenuo prema njemu kao jedan a iza njih se ona stvar na prozoru pojavila još jasnije.

Bila je plava, prekrasno plava. Imala je malu okruglastu glavu i gotovo nešto kao puce na drugom kraju, te četiri ukrućene noge, vijugalo i zavojito tijelo a par nogu u sredini kao da je bio bez kostiju. S okrugle glave gledala su četiri para očiju i to dosta velikih. Njihala se nekih desetak sekundi a onda je bez ikakva šuma odskočila i nestala s prozora. Gospodin Stat je blijed i drhtav zatvorio oči. Koljena su mu klecala a na gornjoj usni su mu se pojavile kapljice znoja kao neki vodeni brkovi. Udario je po stolu i prisilio se da otvori oči, a onda ga je polako počelo obuzimati zadovoljstvo, vraćajući mu samopouzdanje: zazvonilo je školsko zvono i bio je to kraj školskog sata i radnog dana.

— Voljno — promrmljao je i sjeo. Razred se digao i krenuo od urednog reda po klupama u razbarušeni nered oko uskog grla vrata.

Gospodin Stot se skljokao u stolicu primjećujući da je nesnosni svrbež nestao od trenutka kad je udario ravnalom po stolu.

Stot je, inače, bio vrlo metodičan. On se hvalio da može naučiti đake da se koriste svojim zapažanjem i da upotrebljavaju cijeli mehanizam logike kad god im je potrebno. A on je, možda imao odlika još više nego neki obični čovjek, pogotovo sada kada se oporavio od prvog iznenađenja.

Sjedio je tako i zurio u prozor ne videći suncem obasjani njegovani travnjak. I pošto je temeljito razmislio o svemu što se dogodilo, utvrdio je najprije dvije važnije činjenice:

Prvo, da je ta životinja koju je vidio ili je mislio da je vidio imala šest nogu.

Drugo, ta je životinja bila takve prirode da je svatko, tko je nije prije vidio, morao pomisliti da je pošašavio.

Na temelju tih dviju činjenica moglo bi se zaključiti: prvo, svaka životinja koju je dosada vidio sa šest nogu bila je insekt, i drugo ako bilo što treba učiniti u vezi s tom životinjom najbolje je da to učini sam. I bilo što poduzeo mora poduzeti odmah. Zamislio je da prozor bude zatvoren pa da ta životinja ostane vani, na toj vrućini, no odustao je od toga.

Misilo je što bi se dogodilo kada bi takvo nekakvo čudovište banulo usred razreda punog djece od deset godina ali je odbacio tu misao. Ne, u ovoj stvari ne smije odgađati.

Otišao je do prozora i pregledao prozorsku dasku. Ništa. Ništa se nije moglo vidjeti ni s vanjske strane. Stajao je malo i napeto razmišljao. Onda je otišao dolje da uzme dva kilograma DDT-ija od domara, »za jedan eksperiment«. Uzeo je plitku drvenu kutiju i električni ventilator i sve to postavio na jedan stol koji je dovukao bliže prozoru. Onda je tu sjeo i čekao da se vrati plava životinja.

*

Kada je mladunče hurka palo u plamen, očekivalo je da će pasti na pod laboratorija. Međutim, kada se zaustavilo i ostalo mirovati na nekakvoj površini, jako se iznenadilo. Pogledalo je oko sebe cvileći od straha dok su mu refleksi za nevidljivost bili u punom pogonu.

Laboratorij je bio nestao. I plamen je nestao i niz sjajnih instrumenata i cijela poznata naprava, sve je nestalo.

Hurk se našao u nekom otvorenom prostoru kao na travnjaku. Nijedna boja nije bila prava, sve se činilo kao poluosvijetljeno, zasjenjeno, izvan fokusa. Bilo je drveća ali ne niskih i pljosnatih kao na Lirtu, nego nekakva gola stabla i lišće kao nekakvi veliki zubi. Različiti plinovi u atmosferi rasplinjavali su se poput nježnih oblačića, mijenjali boju, tamnjeli i dočaravali svašta. Mladunče je trzalo repom i nabiralo kožu tu gdje se našlo, jer mu nikakvo iskustvo iz mladosti nije moglo pomoći da savlada ovakav potres i iznenađenje.

Sabralo se nekako i pokušalo kretati i tada se iznenadilo po drugi put. Umjesto da se proteglo kao gusjenica, zalebdjelo je u zraku i dospjelo triput dalje nego ikada u svom prijašnjem životu.

Ispružilo se na travu (kao iza sna) bacajući poglede posvuda naokolo: usamljeno, zaplašeno, utučeno. Vidjelo je svoju sjenu na maglici što je promicala i još se više uplašilo jer nije imalo sjene kad bi se uplašilo na Lirtu. Sve je ovdje bilo ružno i postavljeno naglavce, sve je bilo vidljivije umjesto da bude manje vidljivo kada bi ono bilo zaplašeno. Nožice mu nisu radile normalno, nije ni vidjelo dobro, i nigdje nije bilo ni jedne bube malapek da na nju nagazi. Činilo mu se da čuje nekakvu glazbu. Na svu sreću ona je zvučala vrlo veselo unutar njegove okrugle glave, iako mu se činilo da ne zvuči kako bi trebalo.

Pokušalo je s najvećom pažnjom ponovo da se pokrene. Ovaj put njegovo protezanje je bilo kraće i moglo ga je kontrolirati. Pokušalo je s malim prizemnim kretanjima. Uspjelo mu je. Onda je za trenutak poskakivalo oslanjajući se na svoj srednji par nogu koje su bile elastične i s najvećim prepuštanjem vinulo se prema nebu. Odletjelo je možda pet metara u zrak prevrtalo se i napokon se dočekalo na svoje četiri ukočene noge na tratini.

Mladunče je bilo potpuno zadovoljno tim osjećajem. Pribralo se uživajući od radosti i poskočilo ponovo. Ovaj put je poskočilo više u daljinu nego u visinu i dvaput se odbilo od tla, da bi zatim sjelo.

Strah je nestao u ovom istraživanju tako ugodne, nove slobode i novih pokreta. Hurk je kao što smo već rekli ranije bio sretna životinjica. To je mladunče skakalo, brodilo, lebdjelo, prebacivalo se preko glave i konačno je dospjelo do (jednog zida od opeke s vrlo neugodnim i iznenađujućim posljedicama. Učilo je na najteži način razlikovati težinu i masu. Efekt je bio neznatan ali bolan. Povuklo se i zurilo izgubljeno u opeke. Dugo mu je trebalo da se oporavi...

Pogledalo je gore i vidjelo nešto što bi mogao biti i nekakav otvor u zidu, nekih dva i pol metra iznad tla. Prevladao je ipak pustolovan duh pa je skočilo gore i zaustavilo se na prozorskoj dasci i time se vrlo ponosilo. Udobno se smjestilo i zurilo unutra.

Vidjelo je nešto vrlo zgodno. Više od četrdeset vrlo ružnih životinja, očito zatvorenih. Donji udovi bili su im u nekakvim pregradama, sagnuti, kimajući glavama nešto su mrmljali. Na drugom kraju sobe stajao je neki drugi monstrum viši i mršaviji s golom glavom, golom u usporedbi s onima koji su bili u pregradama i po glavama dlakavi kao prave životinje. Potanje promatranje otkrilo mu je da je samo jedna strana glave dlakava. Onaj visoki je prošetao po sobi pa se pokazalo da je i njemu druga strana glave dlakava.

Hurku je sve to bilo vrlo zbavno i zanimljivo. Zbog toga je počeo presti i sjati. Na ovom fantastičnom mjestu nisu ga vidjeli, no te zatvorene životinje su počele da češu i trljaju skrivene dijelove tijela svojim šapama. To se mladunčetu joi više svidjelo, jer je voljelo da bude u centru pažnje pe je podvostručilo isijavanje. One životinje u sobi su postale još nemirnije.

Onda se onaj visoki opet okrenuo. Ispustio je dva-tri čudna zvuka. Onda je uzeo jedan štap s ploče ispred sebe i njime načinio veliku buku.

Ta iznenadna buka je preplašila mladunče i više no što je moglo podnijeti. Postalo je nevidljivo, ali njegova nevidljivost kao da ovdje nije potpuna. Okrenulo se i odskočilo i prije nego što je doprlo do tla pratio ga je snažan metalni zvuk. Iz one sobe čulo se nekakvo grajanje, što je još više uplašilo mladunče. Zavuklo se među nisko bilje i sakrilo ispod lišća.

Vrlo brzo i raspoloženje mu se vratilo. Ležalo je opušteno i promatralo lagano lelujanje lišća i cvjetova na laganom povjetarcu. Neko krilato biće je došlo šumeći i skakućući oko jednog pupoljka. Mladunče je mirovalo na srednjim nogama, izbacilo prednje i uhvatilo to biće u letu. Ta je stvar odmah ubola mladunče u šapu oštrom crnom bodljom. Ali taj ubod mu nije smetao. Pojelo je tu stvar i podrignulo. Ležalo je mirno nekoliko minuta uživajući u okusu pčele u grlu.

Međutim, pokušalo je mladunče dvaput da proguta pčelu, ali nije išlo pa je odustalo.

Ponovo je svoju pažnju usmjerilo prema prozoru i bilo je vrlo zadovoljno. Zanimalo ga što se sada dešava s onim životinjama. Činilo se da je tamo tišina... Mladunče je hrabro izišlo iz skrovišta i ponovo skočilo na prozor. Bilo je doista vrlo zadovoljno. Lako je i precizno skočilo. Grčeći se i izvijajući, održavalo je ravnotežu na prozoru i gledalo unutra.

Na njegovo iznenađenje sve su manje životinje nestale. Ona veća sklonila se iza ploče na drugom kraju sobe. Mladunče i ta veća

životinja gledali su se nekoliko dugih trenutaka. Životinja se sagla i nešto dodirnula na zidu.

Začuo se meki šum i nešto se iznad prozora počelo okretati. Vrlo brzo mladunče je zapazilo da je bilo zamotano u nekakav oštri prašni veo.

Bilo je iznenađeno i postalo je vidljivo upravo onoliko koliko i zaplašeno, a što je bilo vrlo mnogo. Nije se moglo pokrenuti, no postepeno je postalo svjesno oštrog i bolnog osjećaja koji ga je potresao do srži. Sasvim se predalo tom osjećaju. Val za valom očajne zanesenosti prodirao je do mladunčeta i ono je počelo plesati na tim valovima. Isijavalo je izvanredno i ona se velika životinja sve više češala.

Hurk se osjećao neobično kao da ga prenose. Okrenuo se i skočio ravno u zrak izvan te zgrade.

*

Stot se prestao češati. Sav razbarušen, otišao je do prozora i promatrao čudan izgled plave životinjice koja je sada bila nevidljiva, ali kako ju je prekrila prašina bila je vidljiva kao mjehur u magli. Krenula je po travnjaku u velikim skokovima ostavljajući za sobom male tragove bijelog praha po travi.

Stot je pljesnuo rukama i smijući se uspravio se i pogledao kroz prozor. Spasio je Zemlju od bitke, ubojstva i prolijevanja krvi zauvijek, ali to nije ni znao. Nitko nije otkrio što je on učinio. I tako je on živio dugo i vrlo sretno.

A mladunče?

Skakutalo je ispod dugih sjena i nestalo ispod jednog velikog grma. Tamo je sebi iskopalo plitku jamu radeći sve polaganije. Na kraju je leglo, bez pokreta, razmišljajući o čudnim stvarima, stvarajući čudnu glazbu, potresano čudnim osjećajima. Ubrzo su mu svi pokreti prestali i ono se ispružilo ukočeno...

*

Nakon nekoliko tjedana, dva tjedna da budemo precizniji, hurk nije više bio mladunče, već je imao lijepi fini nakot od nekih dvije stotine mladih. Možda je uzrok tome bio DDT, a možda su tome bile uzrok razne radijacije koje je hurk dobivao sa zemaljskog neba, ali tu su bile sve partenogenetske ženke kao što smo bili vi ili ja.

A što je bilo s ljudima? Oh, pa mi smo se tako odgojiti! I bili smo vrlo sretni!

Ali, ljudi su imali mali svrbež, veliki svrbež i bubuljičavi, zapaljivi ili nadražljivi parestenični svrbež. I nije bilo nikakve pomoći.

I zbog toga su otišli. Napustili su planet Zemlju.
Zar onda to nije bilo lijepo mjesto za hurkovo potomstvo?
(Objavljeno prema dogovoru s G. P. A., München)

Nije konačno

Isaac Asimov

Not Final

Preveo *Nikola Popović*

Prema sporazumu između Arthura Clarka i Isaaca Asimova, koji su sklopili usmeno prilikom jedne vožnje taksijem duž Park Avenije, ustanovili su zajednički da se Isaac Asimov (plemeniti) 1. najbolji pisac s područja znanosti i 2. drugi najbolji pisac znanstvene fantastike na svijetu.

U obje kategorije on je jedan od najboljih i najplodnijih jer je praktično Simenon u znanstvenom pisanju. Njegov izvanredan »Vodič za inteligentnog čovjeka kroz znanost« pogađa u srce diletanta kakav sam, na primjer, ja — kaže A. Clark — a područja koja je Asimov obuhvatio svojim pisanjem također su impresivna: matematika, lingvistika, biokemija (bio je nekoliko godina profesor biokemije na Medicinskom fakultetu Bostonskog sveučilišta) astronomija, kemija, psihologija, povijest... Isaac se ogledao na svim tim područjima.

Znanstveno-fantastični Isaac Asimov dobro je poznat po tome što je postavio tri zakona robotike i po tojnbijevskoj studiji o »Usponu i padu galaktičke civilizacije«. No on je pisao i detektivske priče i lako bi se moglo dogoditi da jednog dana napiše i vestern, tek tako iz pukog zadovoljstva. (Možda vestern s robotima.)

Ideja da bi na Jupiteru moglo biti života usprkos njegovoj veličini i strašnoj atmosferi postaje sve prisutnija posljednjih godina. Danas znamo da neki zemaljski oblici života mogu opstati čak i u otrovnoj atmosferi Jupitera bez kisika. Sada smo čak vrlo uvjereni da bi i temperatura nekoliko kilometara ispod vidljiva sloja oblaka mogla biti i vrlo umjerena — možda čak i takva da bi voda mogla biti u tekućem stanju.

Asimov je jednom duhovito primijetio; ako su mora na Jupiteru takva kakva jesu. pa uzmemo li u obzir da mu je površina sto puta veća od Zemljine, pomislite samo kakvo bi to bilo pecanje.

Jupiter emitira radio-valove goleme snage, sasvim je sigurno utvrđeno, s nekih određenih točaka ispod atmosfere koja sve skriva. To je čista buka u kojoj se ne može nazreti neki inteligentni smisao.

Nitko ne drži da su oni umjetnog porijekla. Pa ipak...

Ovoj priči daje šarm baš to što podsjeća da nema konačnih istina u znanosti i tehnologiji...

Nicholas Farley je stavio monokl na lijevo oko s nepogrešivim dostojanstvom Britanca školovana u Oxfordu i rekao prilazeći:

— Ali, dragi moj ministre! Pola milijarde dolara!

Leon Birnam je slegnuo nemoćno ramenima i dopustio da mu tijelo utone još dublje u naslonjač.

— Odobriti se mora, komesaru. Vlada ovdje na Ganimedu postaje očajna. Dosad sam ih zadržavao nekako, ali kao ministar za znanstvena pitanja imam vrlo malo utjecaja.

— Znam, ali... — Farley raširi bespomoćno ruke.

— I ja pretpostavljam isto — složi se Birnam. — Svjetskoj vladi je mnogo jednostavnije da na stvar gleda s lakše strane. Ona je uvijek tako reagirala. Već cijelu godinu pokušavam im rastumačiti prirodu same opasnosti što se nadnijela nad cio sustav, ali, čini se, sve je uzalud. No ja vas molim komesaru, vi ste nov na tom položaju i možete cijeloj toj jupiterskoj zavrzlami prići bez ikakvih predrasuda.

Farley se zakašljao i pogledao vrhove cipela.

Za tri mjeseca otkako je zamijenio i naslijedio Gridleyja kao komesar, spremio je sve što se odnosi na tu prokletu jupitersku stvar u ladicu i ne pročitavši. To je bilo u skladu s već ustaljenom politikom ministarstva koje je taj problem s Jupiterom svrstalo u besmislice još mnogo prije nego što je on ušao u to ministarstvo.

Ali, sada su stanovnici Ganimeda postali neposlušni i on je zapravo bio poslan u njihov grad s uputama da smiri te »proklete provincijalce.«

Birnam je nastavio:

— Naša je vlada stigla dotle da joj je prijeko potreban novac. Zapravo, ako ga ne dobije, morat će sve objaviti.

Farleyjeva se ravnodušnost potpuno raspršri i on trže ruku kad mu je monokl pao s oka:

— Dragi moj prijatelju!

— Znam što bi se tada dogodilo. Savjetovao sam da to ne čine ali oni imaju pravo. Kada jednom to o Jupiteru krene u javnost i kada to ljudi saznaju, Svjetska vlada neće ostati na vlasti niti tjedan dana. A kada dođu tehnokrati na vlast, oni će nam dati sve što zaželimo. A javnost će to potpomoći.

— Ali tako ćete stvoriti samo paniku i histeriju...

— Svakako! Zbog toga i oklijevaju. No vi to možete nazvati i ultimatumom. Mi želimo da stvar ostane u tajnosti, i nama je potrebna diskrecija, ali mnogo više nam je potreban novac.

— Razumijem — Farley je brzo razmišljao i zaključak do kojeg je došao nije bio baš ugodan. — Tada bi bilo poželjno tu stvar još

temeljitije proučiti. Ako imate te papire koji se tiču tog Jupitera...

— Imam ih — reče Birnam suho — a isto tako ima ih i Svjetska vlada na Zemlji. No to nije dovoljno, komesaru. To je ista ona dokumentacija koju već više od godine dana prežvakavaju birokrati tamo na Zemlji a od toga mi nemamo ništa. Želio bih da sa mnom posjetite Zemaljsku stanicu.

Ganimedac se diže sa stolice i sa svoje visine od dva metra pogleda dolje na Farleya. Farley pocrveni.

— Da li vi to meni naređujete?

— Na neki način. Zapravo, želim vam samo reći da nemamo više mnogo vremena. Ako želite djelovati brzo i efikasno, onda to morate učiniti odmah, inače će biti kasno. — Birnam je malo zastao a onda doda. — Nemate ništa protiv toga da prošetamo do Zemaljske stanice. Pogonskim vozilima zabranjen je pristup do te stanice, a usput bih vam ispričao još nekoliko stvari i rastumačio neke činjenice. Ima samo dva kilometra.

— Ići ćemo pješice — bio je kratak odgovor.

*

Put do gornjeg dijela podzemne platforme prošli su šutke, u tišini, koju je prekinuo Farley kad su stigli u predvorje.

— Ovdje je dosta svježe.

— Da, svakako. Vrlo je teško održavati potrebnu temperaturu blizu površine. Ali vani će biti još mnogo hladnije. Evo! — Birnam je otvorio vrata jednog ormara i pokazao na niz odijela koja su tu visila. — Obucite jedno. Trebat će vam!

Farley ih je opipavao sumnjičavo.

— Da li su dovoljno teška?

Birnam je oblačeći se odgovorio:

— Griju se pomoću struje. Bit će vam u njemu dovoljno toplo. Uvucite nogavice u čizme i dobro ih privežite.

Zatim se okrenuo i izvadio dvostruki cilindar komprimirana zraka iz jednog ugla ormara. Pogledao je na manometar, a zatim odvrnuo ventil. Čulo se blago šištanje plina. Birnam ga je pomirisao i zadovoljno se nasmiješio.

— Znate li rukovati ovom napravom? — pitao je Farleyja, dok je na ventil navlačio elastičnu cijev na čijem je kraju bio nekakav vrlo čudno svinut predmet od materijala poput stakla.

— Što je to?

— Navlaka za nos ili kako mi kažemo: nanosnica za udisanje kisika! Atmosfera na Ganifnedu, kako znate, sastoji se od argona i dušika, nekako pola i pola. Nije baš pogodna za disanje.

Podigao je dvostruke cilindre i podesio ih tako da ih je Farley

mogao pričvrstiti na leđa. Farley je uzdahnuo:

— Dosta su teški. Neću moći dugo hodati s toliko tereta.

— Tamo vani ta oprema neće biti teška — odmahnuo je bezbrižno Birnam i prebacio cijev sa staklenim završetkom Farleyu preko ramena. — Samo upamtite: treba udisati na nos, a izdisati na usta i nećete imati nikakvih neprilika. Uzgred, jeste li nešto jeli?

— Doručkovao sam prije no što sam došao k vama. Birnam šmrknu sumnjičavo.

— E, to je malo nezgodno.

Izvadio je metalnu kutijicu iz džepa i pružio je komesaru.

— Uzmite jednu od ovih pilula u usta i sišite je stalno.

Farley je dosta nespretno vadio pilulu s rukavicom na ruci, ali konačno je zahvatio malenu, okruglu, smeđu pilulu i stavio je u usta.

Slijedio je Birnama duž jedne rampe koja se blago uzdizala. Neprimjetna vrata na kraju hodnika bešumno su kliznula u stranu kada su im se približili. Osjećalo se kako je zrak pojurio van u rjeđu atmosferu Ganimeda.

Birnam uze svoga suputnika pod ruku i izvuče ga van.

— Napunio sam vaše rezervoare kisikom — vikao je — dišite duboko i stalno sišite onu pilulu.

Gravitacija je bila svedena na normalnu, Ganimedovu, čim su prošli kroz dvostruka vrata i Farley je poslije jednog strašnog trenutka u kome kao da je lebdio, osjetio kako mu se želudac prevrće, i hoće da eksplodira.

Mljackao je pilulu jezikom u očajnom pokušaju da se što prije smiri. Bogata smjesa kisika iz dvostrukih boca skoro mu je oprljila grlo, ali Ganimed se polagano stišavao pod njim. Želudac mu se također smirio. Pokušao je hodati.

— Sada samo polako — čuje Birnama kako govori. — To će vam se dogoditi svaki put kad se mijenja gravitacija. Hodajte polagano i uhvatite ritam, inače ćete se prevrnuti. Tako je, vrlo dobro, već ste se privikli.

Tlo kao da je bilo elastično. Farley je osjećao pritisak Birnamove ruke koji mu je tako pomagao pri svakom koraku da ne bi skakutao previsoko. Koraci su mu već postajali duži i niži. Birnam mu je i dalje nešto govorio otraga kroz masku.

— Svatko se bolje snalazi u svojem svijetu — gunđao je. — Prije nekoliko godina posjetio sam Zemlju. Bio sam sa ženom i sve vrijeme osjećao sam se kao u paklu. Nikako se nisam mogao naučiti hodati po površini planeta bez nanosnica. Sunce mi je bilo prejako, nebo previše plavo a trava prezelena. A zgrade su bile na samoj površini. Nikada neću zaboraviti kada su me pokušali smjestiti na spavanje u sobu na dvadesetom katu — u zraku — s prozorom otvorenim prema van i kroz koji je još sjao Mjesec. Vratio sam se prvim svemirskim brodom

na Ganimed i više ne namjeravam da se tamo ikada vratim. Kako se sada osjećate?

— Odlično! Izvanredno!

Sada kada je prva nelagodnost prošla, Farley je ustanovio da mala gravitacija može i uveseljavati. Pogledao je oko sebe. Izlomljena linija tla s raspuklim brežuljcima bila je okupana jarkim žutim svjetlom i pokrivena prizemnim, širokolisnatim grmljem. Vidjelo se da je sve pažljivo obrađeno brižljivom rukom stručnjaka.

Birnam je odgovorio na neizgovoreno pitanje.

— Ima dovoljno ugljičnog dioksida u zraku da bi biljke mogle živjeti. Sve one mogu uzimati i atmosferski dušik. To je omogućilo da je na Ganimedu poljoprivreda postala najveća industrija. Te su biljke vrijedne zlata kao i umjetno gnojivo na Zemlji i dva ili tri puta vrednije kao izvor pedesetak različitih alkaloiđa koji se nigdje više ne mogu naći u cijelom Sunčevu sistemu. I, dakako, svi znaju da je zeleni list s Ganimeda potukao do nogu vaš duhan.

Iznad glava se čuo zvuk jedne stratosferske letjelice i Farley pogleda gore.

Zaustavio se i stao, prestao je i disati i skoro umro. Prvi put je s Ganimeda ugledao Jupiter.

Jedno je vidjeti Jupiter kao hladan planet na pozadini crnog neba. S daljine od milijun kilometara dovoljno je veličanstven. Ali s Ganimeda, gotovo iznad vrhova brežuljaka obrisi su mu meki i obavijeni maglicom. On sja blago s purpurna neba na kojem je vidljivo samo nekoliko zvijezda jer se ne mogu nadmetati s gigantom kakav je Jupiter.

Farley je najprije bez riječi gledao u golemi disk. Stvarno je bio golem, trideset i dva puta veći u promjeru nigo što je Sunčev gledan sa Zemlje. Linije prstena isticale su se u živim bojama prema žutoj podlozi ispod njega, a oko velike crvene točke bila je golema okrugla narančasta mrlja blizu zapadnog oboda.

Napokon Farley promrmlja jedva čujno:

— To je predivno!

Leo Birnam je također gledao ali nije bio tako oduševljen. On je već bio sit te slike koju je toliko puta gledao, a sada mu cio taj prizor bio još odbojniji. Remen preko brade skrio mu je kiseli osmijeh ali ruka kojom je čvrsto povukao Farleyja za rukav ostavila je male tragove.

Rekao je polagano:

— To je pogled na najstrašniji objekt u sustavu.

Farley je ponovo obratio pažnju na svoga pratioca.

— Zar? — a onda nastavi nezadovoljno: — Ah, da ti zagonetni Jupiterovci.

Na to se čovjek s Ganimeda ljutito okrene i nastavi hodati većim

koracima kao da plovi, sve po tri metra u jednom koraku. Farley ga je nespretno slijedio teško održavajući ravnotežu.

— Hej, stanite malo — stenjao je.

Birnam ga nije slušao. Odgovorio mu je hladno i ogorčeno:

— Vi tamo na Zemlji možete sebi dopustiti da ne obraćate pažnju na Jupiter. Vi ništa i ne znate o njemu. On je samo malena rumenkasta točkica na vašem nebu, maleni mušji ispljuvak. Vi ne živite na Ganimedu i ne gledate stalno u tog kolosa kako žari iznad vas. Neprekidno po petnaest sati — krijući tko zna što na svojoj površini. Krije nešto što možda sada miruje, ali možda i pokušava da krene... Kao nekakva velika bomba, koja samo čeka da eksplodira!

— Besmislical — uspije da procijedi Farley. — Hajde usporite malo. Ne mogu vas pratiti.

Birnam skrati korake napola i reče ozbiljno.

— Svatko zna da je Jupiter nastanjen, ali nitko ne želi razmisliti što to, zapravo, znači. Kažem vam da su ti Jupiterovci, bez obzira što su, rođeni da vladaju. Oni su prirodni vladari Sunčeva sistema.

— Ta to je čista histerija — mrmljao je Farley. — Svjetska vlada ništa drugo i ne sluša od vaše vlade već godinu dana. Stalno jedno te isto.

— A i vi ste slegnuli ramenima na to. Dobro, onda slušajte! Jupiter, ako ne uzmemo u obzir debljinu njegova golemog atmosferskog omotača, ima promjer od gotovo 150 tisuća kilometara. To znači da ima površinu sto puta veću od Zemlje i pedeset puta veću od teritorija kojim vlada Svjetska vlada. Njegovo stanovništvo, izvori energije i snabdijevanja i ratni potencijali su u razmjeri s njegovom veličanom.

— Ma, to su samo izmišljene, puste brojke.

— Znam što želite time reći — nastavio je Birnam uzbuđeno. — U ratu brojke ništa ne znače nego znanost i organizacija. A Jupiterovci imaju i jedno i drugo. Kroz četvrt stoljeća, koliko smo mi komunicirali s njima nešto smo ipak saznali. Imaju atomsku energiju, imaju radio. A u jednom svijetu gdje je amonijak pod velikim pritiskom, drugim riječima u svijetu gdje nijedan metal ne može opstati kao metal zbog toga jer se spaja s amonijakom i tvori tekuću smjesu s amonijakom, oni su uspjeli stvoriti vrlo kompliciranu civilizaciju. To znači da su morali graditi plastikom, staklom, silikatima i sintetskim materijalima ovako ili onako. Prema tome razvili su kemiju bar toliko koliko i mi, a mogao bih se kladiti da su je razvili i mnogo svestranije.

Farley je dugo razmišljao prije no što je odgovorio. A onda reče:

— Ali, otkud ste vi toliko uvjereni u to što tvrdite o tim Jupiterovcima i o njihovoj posljednjoj poruci? Mi na Zemlji skloni smo vjerovati da Jupiterovci ne mogu biti tako nerazumno ratoborni kao što ste ih vi opisali.

Ganimedac se resko nasmija.

— Oni su — poslije te poruke — prekinuli svako komuniciranje. Ne znate? To mi se ne čini nimalo prijateljski, zar ne? Uvjeravam vas da smo pokušali sve da s njima ponovo uspostavimo kontakt.

— Dobro, čekajte malo. Dopustite da vam nešto rastumačim. Za dvadeset i pet godina na Ganimedu je mala grupa ljudi radila zdušno pokušavajući pronaći nekakav smisao iz raznoraznih krčanja u našim radio-prijemnicima koji su bili još pogoršavani razlikom u gravitaciji i statičkim elektricitetom. To je krčanje zapravo bila jedina veza s razumnim bićima na Jupiteru. To je bio posao za cijelu ekipu znanstvenika, a mi nikada nismo imali više od dvadesetak odjednom na našoj stanici. Ja sam bio jedan od njih od samoga početka i kao filolog dao sam svoj udio u sastavljanju i odgonetavanju koda koji smo razvili mi i Jupiterovci. Shvaćate li sada da dobro poznajem stvari.

— Bio je to mukotrpan i vrlo težak posao. Trebalo nam je pet godina dok smo otkrili osnovnu aritmetiku tih krčanja, da su tri i četiri sedam, da je korijen iz dvadeset i pet pet, da je faktor od šest, sedam stotina i dvadeset.

— Nakon toga prošli su mjeseci dok bismo otkrili i izradili i provjerili i jedan novi znak ili fragment jedne misli.

— Ali — a to je najvažnije u svemu — kada su Jupiterovci prekinuli svaku vezu, mi smo ih razumjeli već potpuno. Nije se više ni slučajno moglo dogoditi da ih krivo razumijemo, tj. da je s Ganimedom s Jupitera prekinuta svaka veza.

— A njihova posljednja poruka je bila prijetnja i navještaj uništavanja. E, u to nema nikakve sumnje, na žalost, nikakve sumnje!

Hodali su po ravnom putu koji je od žutog svjetla s Jupitera bio malo sjenovit.

Farley je bio zbunjen. Nikada nije imao prilike da mu netko ovaj problem tako jasno razloži. Rekao je:

— Ali razlog, čovječe. Kakav smo im razlog dali da oni...

— Nikakav! Nikakav razlog! Bilo je jednostavno ovako, Jupiterovci su otkrili iz naših poruka — gdje i kako ne znam — da mi nismo Jupiterovci.

— Da, pa to je očito.

— Njima nije bilo tako očito. U njihovom dotadašnjem iskustvu nisu nikada sreli neka inteligentna bića koja nisu bila Jupiterovci. Zašto bi odjednom izmijenili svoj način razmišljanja?

— Pa kazali ste da su znanstvenici. — Farleyjev je glas postao vrlo leden. — Zar nisu mogli pretpostaviti da će u stranoj okolini biti također i strani oblici života? Mi to znamo. Mi nikada nismo pomišljali da su stanovnici Jupitera slični nama sa Zemlje, iako nikada nismo sreli druga razumna bića.

Hodali su dalje po sumaglici od Jupiterova svjetla po jednom dijelu gdje se širio led i svjetlucao mutno u sumračnu osvjetljenju.

Birnam je odgovorio:

— Rekao sam da su svakako dobri kemičari i fizičari, ali nikada nisam kazao da su astronomi. Stanovnici Jupitera, dragi moj komesare, imaju atmosferu debelu pet tisuća kilometara ili i više i taj debeli omotač plina sprečava prodor bilo čega, osim Sunca, i pogled na četiri najveća njegova mjeseca. Jupiterovci ne znaju ništa o stranoj okolini.

Farley je razmišljao.

— I tako su oni zaključili da smo mi stranci. I što sada dalje?

— E pa ako mi nismo s Jupitera onda u njihovim očima mi nismo Jupiterovci. Ispada da su oni koji nisu s Jupitera za njih »crvi« prema njihovoj definiciji.

Pokušaj Farleyja da protestira bio je presječen Birnamovim riječima.

— U njihovim očima, rekao sam, mi smo crvi i crvi ostajemo. Štoviše, mi smo crvi s posebnom sposobnošću i smjelošću da smo se uopće usudili pregovarati s Jupiterovcima — jedinim razumnim bićima. Njihova posljednja poruka je glasila: »Jupiterovci su gospodari. Nema prostora za crve. Mi ćemo vas odmah uništiti.« Sumnjam da je u toj poruci bilo čak i neke mržnje. To je bilo samo jednostavno utvrđivanje činjenica. A oni to misle ozbiljno.

— Ali, zašto?

— Zašto ljudi istrebljuju muhe?

— Ma haj'te molim vas. Ta valjda nećemo s tim uspoređivati?

— Zašto ne, kad smo sada sigurni da nas oni drže crvima, nekom vrstom kućnih muha, nepodnošljivim tipom kućnih muha koje pretendiraju da su razumna bića.

Farley još jednom pokuša:

— Ali, gospodine ministre, čini se sasvim nemogućim da bi neka razumna bića mogla zauzeti takvo stajalište.

— Imate li mnogo iskustva ili poznajete li mnogo raznih tipova razumnih bića, osim naše vlastite vrste? — čuo se odmah sarkastičan odgovor — Smatrate li sebe doraslim da raspravljate o psihologiji Jupiterovaca? Znate li vi uopće kakvu psihologiju imaju stanovnici Jupitera? Kako oni fizički izgledaju? Pomislite samo na svijet koji ima dva i pol puta veću gravitaciju od Zemljine s oceanima amonijaka, oceanima u koje bi mogli baciti cijelu Zemlju a da se razina nimalo ne podigne, s atmosferom od pet tisuća kilometara, koju privlači golema snaga gravitacije i sabija je do te gustine da se dubine naših oceana mogu činiti kao osrednji vakuum. Kažem vam, pokušali smo zamisliti kakva bi vrsta života mogla opstati pod tim uvjetima i odustali smo. To je potpuno nemoguće i neshvatljivo. Zar očekujete da ih razumijemo? Nikako i nikada! Oni nas namjeravaju uništiti. To je sve što znamo i što je potrebno znati.

Podigao je ruku u rukavici kada je završio i pokazao naprijed:

— Eno tamo ispred nas je naša Zemaljska stanica. Farley je pogledao bolje.

— Zar je ispod površine?

Svakako! Sve osim kupole opservatorija, to je ona mala kupola od kvarca i čelika, tamo nadesno.

Stali su ispred dva veća nasipa koja su zatvarala ulaz u podzemlje. Iza svakog je stajao s disaljkom na ustima po jedan vojnik u žutoj uniformi s bacačima spremnim i uperenim u njih.

Birnam podiže lice prema svjetlu koje je dolazilo od Jupitera. Vojnik ga pozdravi i stane u stranu da ih propusti. Izgovorio je nešto u ručni mikrofon i kamuflirani se ulaz otvorio između dvaju nasipa. Farley je slijedio ministra u zračnu komoru koja ih je čekala otvorena.

Još je jednom pogledao na žuti Jupiter prije nego što je zatvorio vrata.

Više mu se nije činio tako lijepim kao prije.

Farley se nije osjećao normalno sve dok nije sjeo u naslonjač pretrpane privatne kancelarije dra Edvrarda Prospera. S velikim olakšanjem stavio je opet monokl na oko.

Ima li dr Prosper nešto protiv toga da ja zapušim dok ga čekamo?

— Samo izvolite — kazao je Birnam bezbrižno. — Moja je bila zamisao da dra Prospera odvučemo od bilo čega čime se u ovom trenutku bavi, ali on je zaista vrlo čudan momak. Više ćemo saznati od njega ako pričekamo dok sam pristane da se nađe s nama.

Farley se nasmiješi kroz oblaćić dima svoje cigare.

— Nemam ništa protiv čekanja. Želio bih vam nešto reći. Vidite, gospodine ministre, vi ste se svakako malo uzbudili u jednom trenutku. Ali, ako pomislimo da bi nas Jupiterovci htjeli iz čiste pakosti dohvatiti, činjenica je — i tu je značajno istaknuo svoje riječi — oni nas jednostavno ne bi mogli doseći.

— Kao neka bomba bez detonatora. A kako to mislite?

— Točno tako! To je posve jednostavno i nije vrijedno da o tome raspravljamo. Priznat ćete, pretpostavljam, da ni pod kakvim uvjetima Jupiterovci ne mogu napustiti Jupiter.

— Ni pod kakvim uvjetima? — upita Birnam. — Da to malo analiziramo?

Dugo je gledao u užareni vrh cigare koju je i sam zapalio.

— Već odavno se misli da stanovnici Jupitera ne mogu napustiti svoj planet. Ta je tvrdnja bila naširoko publicirana među onima koji su željeli takvu senzaciju i na Zemlji i na Ganimedu i mnogo je plačljivih rečenica bilo izrečeno o nesretnoj vrsti razumnih bića koja su zauvijek vezana za svoj planet i zauvijek moraju ostati u svemiru samo kao promatrači, diveći se, ali nikada ne sudjelujući.

— Ali, napokon, što Jupiterovce drži na. njihovom planetu. Samo

dvije činjenice! I to je sve! Prva je golema gravitacija. Dva i pol puta zemaljske.

Farley je kimnuo.

— To je vrlo loše za njih!

— A Jupiterov gravitacijski potencijal je još gori jer se zbog svog velikog promjera jačina njegova gravitacijskog polja smanjuje s udaljenošću samo za jednu desetinu od onoga na Zemlji. To je težak problem za njih, ali oni su ga riješili.

Farley se ukočio:

— Hej!

— Oni imaju atomsku energiju. Gravitacija, pa čak i na Jupiteru ne znači više ništa kada vam jednom uspije da nestabilne atomske jezgre rade za vas.

Farley je zdrobio cigaru nervoznom gestom:

— Ali njihova atmosfera...

— Da, ona ih još zadržava. Oni žive na dnu pet tisuća kilometara dubokog oceana te atmosfere, gdje se vodik kao njen najvažniji dio pretvara pod tim golemim pritiskom u nešto slično vodiku u čvrstom stanju. On ostaje plinom zbog toga jer je temperatura na Jupiteru iznad kritične točke vodika koji je samo upola manje teži od vode. Iznenadit ćete se koliko ćete nula morati dodati. Nikakav svemirski brod od metala, ni od bilo kakve materije ne može izdržati toliki pritisak. Nikakav zemaljski brod ne može pristati na Jupiteru a da ne prsne kao ljuska od jajeta, i ni jedan svemirski brod ne može napustiti Jupiter a da se ne rasprsne kao mjehur od sapunice. Taj problem do sada još nije riješen, ali će biti jednog dana. Možda već sutra, a možda tek za sto godina ili tisuću. Ne znamo ali kad bude riješen, Jupiterovci će se baciti na nas. A to bi se moglo dogoditi na specifičan način.

— Ne vidim kako bi...

— Poljem sila! Mi ga već imamo, vi to znate.

— Polje sila! — Farley je bio iskreno iznenađen i premetao je tu riječ po ustima nekoliko trenutaka. — Ono se upotrebljava kao zaštita od meteorita za brodove u asteroidnim zonama, ali ne vidim kako bi ga mogli primijeniti stanovnici Jupitera.

— Uobičajeno polje sila — tumačio je Birnam — vrlo je slaba i prorijeđena zona energije koje se proteže više od stotinu milja ispred i oko broda. To polje zaustavlja meteorite, ali je samo po sebi za nekakav objekt prazan eter kao na primjer molekula nekakva plina. Ali što će se dogoditi ako tu istu zonu zgusnete i sabijete na debljinu od tri centimetra? Molekule će se odbijati od njega kao od zida! A ako upotrijebite jače generatore i sabijete tu zonu samo na nekoliko milimetara, odbijat će molekule čak i pod tako velikim pritiskom kakav je na Jupiterovoj površini i u njegovoj atmosferi, a onda ako unutar toga sagradite brod... — Ostavio je rečenicu nezavršenu da

djeluje sama od sebe.

Farley je bio blijed:

— Ta valjda nećete reći da se to može ostvariti?

— Kladim se u što hoćete, da Jupiterovci to pokušavaju ostvariti. A i mi to pokušavamo ostvariti ovdje na Zemaljskoj stanici.

Komesar je približio svoju stolicu bliže Birnamu i uhvatio ga za ruku:

— Zar ne bismo mogli bombardirati Jupiter atomskim bombama? Dobro preorati po cijelom planetu? Uz tu gravitaciju i s tolikom površinom ne bismo uopće promašili.

Birnam se blago nasmiješi.

— I mi smo mislili na to. Ali atomske bi bombe jedva napravile otvor u atmosferi. Pa i kada bi prodrle do dna, pokušajte podijeliti površinu Jupitera na područja oštećena od jedne bombe, moći ćete brzo izračunati koliko bismo godina morali bombardirati Jupiter brzinom od jedne bombe svake minute prije nego što bi ga znatnije oštetili. Jupiter je velik! Nemojte to nikada zaboraviti!

Cigara mu se ugasila i nije je ni pokušao ponovo zapaliti. Nastavio je tišim glasom:

— Ne, ne možemo napasti Jupiter dok su tamo Jupiterovci. Moramo čekati da krenu, da iziđu, a kad budu došli, onda će biti u velikoj brojčanoj nadmoći. Strahovitu nadmoć, e, a mi ćemo tada morati imati nadmoć u znanosti.

— Ali — upadne Farley a u glasu mu se osjećalo da je zgranut — kako možemo unaprijed znati što će oni imati?

— Ne možemo znati. Moramo imati sve u svojim rukama i nadati se najboljem. Ali za jedno smo sigurni da imaju, a to je polje sila. Oni ne bi mogli opstati bez njega. A ako ga oni imaju, onda ga moramo imati i mi, a to je problem koji pokušavamo ovdje riješiti. To nam neće osigurati pobjedu ali bez toga ćemo svakako biti potučeni. Eto, sada znate za što nam je potreban novac — i više od toga. Mi želimo da i na Zemlji krenu na posao. Potrebno je započeti istraživati znanstvena oružja i sve ostalo podrediti tome. Eto to je to! Razumijete?

Farley je ustao:

— Birnam, ja sam na vašoj strani. Prihvaćam u potpunosti sve što ste mi kazali. Možete računati na mene kad se vratim na Zemlju.

Birnam nije sumnjao u njegovu iskrenost. Prihvati pruženu ruku i snažno je stisne a u tom trenutku otvore se vrata i omalen čovjek uđe.

Pridošliea je govorio uzbuđeno, u kratkim rečenicama, samo Birnamu:

— Gdje ste, odakle ste došli? Pokušavao sam s vama uspostaviti vezu. Tajnica je kazala da vas nema. A samo pet minuta kasnije vi ste se osobno stvorili ovdje. Ne mogu to razumjeti. — On se užurbano

smjesti za svoj stol.

Birnam se nasmiješi.

— Ako nađete malo vremena, doktore, mogli biste pozdraviti našeg novog komesara, pukovnika Farleyja.

Dr Edward Prosper se okrene na nozi kao balerina i pogleda Zemljanina od glave do pete dva puta.

— Novi kažete, hm? Hoćemo li dobiti nešto novca? Morali bismo. Radim s nedovoljno novca sve vrijeme. Bilo bi bolje da ne dobijamo ništa. Sve ovisi od... — Vratio se svom stolu.

Farley je bio malo zbunjen, ali Birnam ga je značajno pogledao pa se ograničio samo na to da popravi monokl na oku.. Iz pretinca koji je izgledao kao golubinje gnijezdo dr Prosper dohvati jednu knjižicu u crnoj koži, smjesti se u svoju stolicu i poče je prelistavati.

— Drago mi je što ste došli, Birname — reče listajući knjižicu. — Nešto bih vam želio pokazati. Komesaru Farleyju također.

— Zašto ste nas pustili da čekamo? — pitao ga je Birnam. — Gdje ste bili tako dugo?

— U poslu, u poslu sam do guše! Nisam spavao tri noći. — Pogledao je prema njima i simpatično mu se maleno lice oblije rumenilom od zadovoljstva: — Sve se odjednom uklopilo. Kao križaljka ili razbijena slikovnica. Nikada nisam vidio nešto slično. Čini se da ima nade. Reći ću vam odmah.

— Dobili ste zgusnuto polje sila za kojim tragate? — pitao je Farley uzbuđeno.

Prosper je očito time već bio iznerviran:

— Ne, ne to. Nešto drugo. Dođite. — Pogledao je na sat i skočio sa stolice: — Imamo pola sata vremena. Krenimo.

Jedan elektromotorni fliper čekao je napolju i Prosper je uzbuđeno govorio dok je vozilo potjerao velikom brzinom preko rampe u unutrašnjost stanice.

— Teorija — rekao je. — Teorija! Ona je prokleto važna. Ako nekom tehničaru date nekakav problem da ga riješi, on će se vrzmati oko njega. Izgubit će mnogo vremena, a neće stići nikamo. Samo će se beskorisno vrtjeti oko njega. Neka drugi riješe njegov problem.

Bio je pun samozadovoljstva. Pravi znanstvenik, kojem matematika rješava sve probleme.

Fliper se zaustavi na platformi pred nekakvim dvostrukim vratima. Prosper iziđe iz vozila dok su ga ostala dvojica slijedila.

— Ovamo! Ovamo, uđite! — rekao je. Pokazao je na vrata, koja se otvore, i poveo ih duž hodnika, pa malim stepenicama do velikog prolaza koji je okruživao veliku prostoriju što je bila podijeljena na tri razine. Farley je prepoznao po strojevima od kvarca i čelika, okruženim cijevima elipsoidna oblika, dva nivoa niže atomski generator.

Popravio je svoj monokl i pažljivo promatrao što rade ljudi dolje. Jedan je čovjek sa slušalicama na ušima pred kontrolnom pločom pogledao gore i mahnuo rukom. Prosper mu je odmahnuo i nasmiješio se.

Farley reče:

— Vi ovdje stvarate vaša polja sila?

— Točno! Jeste li kada vidjeli neko polje?

— Nisam. — Komesar se nasmijao potišteno. — Ne znam ni što je to osim da može biti iskorišteno kao zaštita od meteorita.

Prosper reče:

— To je vrlo jednostavno. Elementarna stvar. Sva je materija sastavljena od atoma. Atomi se drže međuatomskim silama. Oduzmite atome, ostat će meduatomska sila. To je polje sila.

Farley ih je gledao iznenađeno, a Birnam se tiho hihotao i češkao iza uha.

— Ovo tumačenje podsjeća na ganimedovski način postavljanja jednog jajeta na visinu od tisuću metara. To se radi ovako: pronađete jedno brdo visoko kilometar i stavite mu na vrh jaje. Onda, ostavljajući jaje gdje je, samo maknete brdo. I to je sve.

Komesar se slatko nasmijao a dr Prosper je stisnuo usne od velikog nezadovoljstva.

— Ta haj'te molim vas. Samo bez šala. Polje sila je neobično važno. Bit će spremno kada Jupiterovci budu došli.

Iznenadni šum odozdo skrene pažnju dra Prospera.

— Sklonite se iza onog zaklona — promrmljao je — ide dvadesetmilimetarsko polje. Nezgodna radijacija.

Sam se gotovo sasvim utiša i sva trojica opet izađu na galerijski prolaz. Nije bilo neke vidljive promjene ali Prosper je pružio ruku preko ograde i rekao:

— Opipajte!

Farley je pružio ruku, pažljivo prvo jedan prst a onda dlan. Imao je osjećaj kao da pritišće vrlo mekanu spužvu od superelastičnih čeličnih vlakana.

Birnam je također pokušao:

— Ovo je bolje od svega što smo do sada postigli, je li tako? — Objasnio je Farlejrju: — Dvadeset milimetarski ekran je takav da može podnijeti atmosferski pritisak od dvadeset milimetara živina stupa prema vakuumu bez većih teškoća.

Komesar je kimnuo glavom.

— Razumijem! Potreban vam je ekran od sedamsto šezdeset milimetara da bi izdržao zemaljsku atmosferu.

— Da! To bi bila jedinica atmosferskog ekrana. Pa, je li i vas to, Prospere, toliko uzbudilo?

— Ovaj dvadesetmilimetarski ekran. Svakako ne. Mogu postići

ekran od dvjesta pedeset milimetara ako upotrijebim i aktivni vanadij pentasulfid krekiranog prazeodima. Ali nije prijeko potrebno. Tehničari bi to napravili i raznijeli cijelo ovo mjesto. Znanstvenici će to učiniti teoretski i polagano i uspjeti. — Sada ćemo pojačati polje. Pazite!

— Moramo li se skloniti iza zaklona?

— Nije potrebno. Radijacija je opasna samo u početku.

Šum se pojačao ali nije bio više tako glasan kao prije.

Prosper je nešto vikao čovjeku za kontrolnom pločom a mahanje rukom bio je jedini odgovor.

Onda je čovjek za kontrolnom pločom pokazao ruku s pet raširenih prstiju, a Prosper je zavikao:

— Prešli smo pedeset milimetara! Polje, polje!

Farley je ispružio ruku i znatiželjno je dodirnuo. Spužva kao od gume postala je tvrđa! Pokušao ju je uhvatiti između : prsta i palca, tako je savršena bila iluzija, ali »gume« nije bilo. P^rosper je coktao nestrpljivo:

— Pod pravim kutem nema otpora prema sili. To je elementarna mehanika.

Čovjek za kontrolnom pločom ponovo je mahnuo.

— Prošli smo sedamdeset — kazao je Prosper. — Sada ćemo polaganije jer se približavamo kritičnoj točki koja je na 83,42.

Nagnuo se preko ograde galerije i obojici naredio.

— Odmaknite se! Opasno je!

A onda je zavikao iz svega glasa:

— Pazite! Generator je pod naponom.

Šum se pretvorio u snažnu buku, a čovjek za kontrolnom pločom pritiskao je i zavrtao razne prekidače. Iz središta generatora, koji je bio od kvarca, tamnocrveno žarenje od ubrzanih atoma opasno se širilo.

Odjednom kao da je zagrmjelo, a nagli pritisak zraka bacio je Farleyja uza zid.

Dojurio je Prosper s ogrebotinom preko čela:

— Jeste li ozlijeđeni? Ne? Dobro, dobro! Trebalo je da vas upozorim. Krenimo dolje. Gdje je Birnam?

Visoki se Ganimedac podigao s poda i počeo čistiti odjeću:

— Tu sam. Što je eksplodiralo?

— Ništa nije eksplodiralo. Nešto je samo bilo prenapeto. Idemo dolje — nervozno je govorio Prosper pokrivši rupčićem ogrebotinu na čelu.

Čovjek za kontrolnom pločom skinuo je slušalice kad su se oni približili i stavio ih na stol.

Doimao se umorno, a prljavo mu je lice bilo oznojeno.

— Prokleta je stvar počela kod 82.8, šefe. Gotovo da me je

dohvatilo.

— Je li, je li? — gunđao je Prosper — sve u granicama grešaka, zar ne? Kako stoji s generatorom? Hej, Stodarde!

Tehničar kojem se obratio, odgovorio mu je sa svojeg mjesta kraj generatora:

— Cijev broj pet je crkla. Trebat će nam dva dana da je popravimo.

Prosper se okrene zadovoljno i reče:

— Uspjelo je: Događalo se točno onako kako smo i očekivali. Problem je riješen, gospodo. Našim je brigama kraj. Vratimo se u moj ured. Htio bih nešto pojesti, a onda ću se naspavati.

Nije više spomenuo ništa dok se nismo našli u njegovoj sobi, a on iza svog radnog stola. Onda je progovorio između zalogaja pomamno žvačući velik sendvič od paštete i bijela luka.

Prvo se obratio Birnamu:

— Sjećate li se kad smo istraživali prostoran napon prošlog lipnja? Nije išlo ali smo se i dalje time bavili. Finch je naišao na prvu nit vodilju prošlog tjedna i ja sam je razvio dalje. Sve se uklopilo. Kao po loju. Nikada nisam vidio nešto slično.

— Nastavite — reče Birnam mirno. Dobro je poznavao Prospera pa je obuzdavao nestrpljenje.

— Vidjeli ste što se dogodilo. Kada polje dostigne 83,42 milimetra postane nestabilno. Prostor ne može izdržati taj napon. Počinje vibrirati i polje se raspada. Eksplodira!

Birnam ostane otvorenih usta a stolica je pod Farleyjem zaškripala od iznenadna pritiska. Nasta tajac, a onda Birnam progovori nesigurno:

— Hoćete reći da se ne može stvoriti jače polje sila?

— Može! Ali što je polje gušće, to je nestabilnije. Da sam pustio da se stvori polje od 250 milimetara, trajalo bi samo desetinu sekunde. A onda eksplozija! Raznijelo bi cijelu stanicu! I mene! Tehničari bi to učinili. Znanstvenici su ih u tome spriječili znajući unaprijed što bi se dogodilo. Radilo se onako kako sam rekao i nitko nije stradao.

Farley je popravljao svoj monokl, onda ga je ipak spremio u džep i rekao uzbuđeno:

— Ali ako je polje sila isto što i međuatomska sila, zašto onda čelik ima tako snažnu međuatomsku silu a ne rasipa se u prostoru, ne eksplodira? Tu mora da je nekakva greška.

Prosper ga je pogledao ljutito:

— Nema greške. Kritična čvrstoća zavisi od broja generatora. U čeliku svaki je atom generator polja sila. To znači da ima oko tri stotine milijuna milijardi takvih generatora na svakih trideset grama materije. E, kad bismo mogli upotrijebiti toliko, ali za nas je stotinu generatora već praktična granica. To bi samo podiglo kritičnu točku do devedeset sedam ili otprilike toliko. — Ustao je i nastavio žustro:

— Ne, problem je riješen. Kažem vam. Potpuno je nemoguće stvoriti polje sila koje bi moglo izdržati Zemljinu atmosferu duže od jednog djelića sekunde, jedne stotinke sekunde. Jupiterova atmosfera uopće ne dolazi u obzir. Gole brojke to dokazuju, potvrđene eksperimentom. Prostor to ne može izdržati. Neka stanovnici Jupitera učine najviše što mogu, ali neće se izvući iz svoje atmosfere! I to je tako! I tako će i ostati!

Farley reče:

— Ministre, mogu li odavde poslati radiogram? Želio bih javiti na Zemlju, da se vraćam s prvim brodom i da je problem s Jupiterovcima riješen, potpuno i definitivno.

Birnam nije rekao ništa, ali dok se rukovao s komesarom vidjelo mu se na licu koliko je sretan.

A dr Prosper je ponavljao trzajući glavom kao neka nastrijeljena ptica:

— To je konačno!

*

Hal Tottle je pogledao Everetta, kapetana svemirskog broda »Transparent«, najnovije letjelice kompanije »Comet Space«, kad je ušao u svoju kabinu u prednjem dijelu broda. Kapetan reče:

— Upravo je stigao radiogram s naše baze u Tucsonu. Treba da prihvatimo komesara Farleyja u gradu na Ganimedu i da ga vratimo na Zemlju.

— Dobro. Jesmo li sreli neki brod?

— Ne, nismo! Mi smo prilično udaljeni od redovnih ruta brodova. O nama će se saznati tek kad se spustimo na Ganimedu i tada će se čuti o našem otkriću. Ovo na »Transparentu« najveće je otkriće poslije prvog leta na Mjesec. — Glas mu je postao blaži. — Što je Hal? Zar nešto nije u redu? Pa na koncu to je tvoja pobjeda.

Hal Tottle pogleda gore u mračne prostore svemira.

— Tako je. Deset godina rada, Same. Izgubio sam jednu ruku i jedno oko kad je eksplodiralo, ali ne žalim. Dohvatilo me. No, problem je riješen i moje je životno djelo završeno.

— Isto je tako gotovo i sa svakim brodom sa čeličnom oplatom u našem sustavu.

Tottle se nasmijao:

— Točno, ali teško je to i zamisliti. Zar ne? — Rukom je mahnuo prema svemirskom prostoru. — Vidiš zvijezde? Kao da ne postoji ništa između njih i nas. To je neugodan osjećaj. — Glas mu je postao čvršći. — Devet godina radio sam nizašto. Nisam bio teoretičar i nikada nisam znao kamo ću stići; samo sam pokušavao u raznim pravcima. Malo sam u tome i pretjerao i prostor to nije izdržao. Zato sam platio

rukom i jednim okom ali sam nastavio ponovo.

Kapetan je stisnuo pesnicu i udario njome po nevidljivoj kupoli, kupoli kroz koju su se nazirale zvijezde. Čuo sam mukli udarac po nevidljivoj površini, ali samo od udarca rukom bez ikakva prizvuka neke materije tog nevidljivog zida.

Tottle je kimnuo glavom.

— Dovoljno je čvrst iako titra amo-tamo osam stotina tisuća puta u sekundi. Tu sam ideju dobio promatrajući stroboskopsku lampu. Znate što je kod nje karakteristično? Ona se pali i gasi tako brzo da imate utisak kao da je neprekidno upaljena i da stalno svijetli. Ista je stvar i s kupolom. Nije više dovoljno samo povezati prostor. Više nije dovoljno samo dopustiti prihvatljivi nedostatak atmosfere. A čisti efekt toga je čvrstoća mnogo jača od čelika. — Zastao je malo i dodao polagano: — I zasad ne možemo reći dokle sve možemo napredovati. Ako povećamo brzinu titraja, možemo dobiti polje od milijun titraja u sekundi ili milijardu. Možete dobiti polje toliko snažno da izdrži i atomsku eksploziju. Eto, to je moje životno djelo!

Kapetan ga potapša po ramenu:

— Dobro, čovječe, opusti se malo i misli na spuštanje na Ganimedu. Do vraga, bit će to velik publicitet. Pomisli samo na Farleyjevo lice, na primjer kada sazna da će biti prvi putnik u povijesti koji će putovati svemirskim brodom koji ima kupolu od polja sila.

— Što misliš, kako će se osjećati?

— Pa mislim da će biti oduševljen. — Tottle je slegnuo ramenima ne znajući što bi drugo rekao.

Da je znao...

(Objavljeno prema dogovoru s G. P. A., München)

Odgođena propast svijeta

Will F. Jenkins

Doomsday Deferred

Preveo *Nikola Popović*

Da sam imalo pametan, rekao bih da mi je netko drugi ispričao ovu priču, a onda bih mogao i posumnjati u nju. Ali, ja sam sve to vidio, sudjelovao, bio dio nje. Imam fakturu za pošiljku koju sam uputio iz Brazila s napomenom »Stvari Jose Ribeire«. Pošiljka je stigla. Na fakturi je, to sam opazio tek danas, jedan zgnječeni soldado mrav još slijepljen na stranici. Nije taj mrav ništa posebno u svojoj vrsti. Kada se stvari uoče, onda je svaki element tako običan. Ali, da sam pametan ne bih to ovako pričao.

*

Sve je to počelo u Milhau, kada je Jose Ribeira došao k meni. Milhao je u Brazilu i odatle se Ande mogu vidjeti samo na zalasku sunca. Otkad je prestala navala na kaučukovac prašuma još nije uspjela prekriti to mjesto. Milhao je tako visoko uzvodno u porječju Amazone da glavne kontakte s vanjskim svijetom održavaju krijumčari i odmetnici iz Perua koji prelaze preko planina stazama kojima se kreću samo prijestupnici. Ne znam što je Jose Ribeiru držalo u tom leglu. Ja sam tamo otišao jer je Bohler tu negdje uhvatio jednog od tri poznata uzorka leptira Morpho Andiensis još 1911. godine, a jedan suludi milijunaš je bio spreman platiti da se ulovi četvrti za njegovu kolekciju ili da se bar to pokuša učiniti.

Zaustavio sam se ovdje kada je mali parobrod odbio da ide dalje i kada su me veslači na malenu čamcu nakon četiri dana veslanja dopremili ovamo. Ti su veslači živjeli na obali rijeke cijelog života, ali se nisu ni smočili u njoj. Kada sam stigao u Milhao, odmah sam zaželio da se vratim istim kanuom. Takvo je to mjesto.

Ali, tu je živio Jose Ribeira. U tim zabačenim krajevima Brazila postoji jedna vrlo izražena predrasuda da su svi Senhores Norteamericonos pošteni ljudi. Ne želim to komentirati. Jednostavno sam to prihvatio kao činjenicu. I baš kada sam se smjestio u jednoj

strašno odurnoj krčmi, Jose je pokucao na vrata i ušao. Bio je maleni smeđi čovjek, preplašen sve de dna duše. Pokušavao je to sakriti. Prvo sam zapazio da je bio čist i bosonog. Ali, njegovo je iznošeno odijelo bilo vrlo čisto, a ostali dio tijela je bio također čist. U mjestu kao što je Milhao to je svakako bilo iznenađenje.

— Senhor — reče Jose ponizno i malo očajno — vi ste jedan Senhor Norteamericano. Molim vas da mi pomognete. Zagunđao sam. Biti Amerikanac je katkad u nekim mjestima vrlo neugodno. Jose je za sobom zatvorio vrata i ruku gurnuo u svoju odjeću. Gledao me uplašenim očima dok je izvlačio vrećicu od platna. Otvorio ju je drhtavim prstima. Pogledao sam. Svjetlo se odbijalo i prelamalo od najčudnije gomilice malih grumena zlata kakvu još nikad nisam vidio. Nije bilo nikakve sumnje da je to zlato, ali čim sam ga ugledao, zapitao sam se gdje je bilo nađeno i skupljeno. Ovdje n okolini nije bilo nikakva terena na kojem bi se moglo naći zlato u ovakvim grumenima. Većina tih komada je bila nešto veća od glave pribadače, a većih od zrna graška nije bilo. Težilo je sigurno više od dva kilograma i priznajem da se taj prizor teško zaboravlja.

— Senhor — reče Jose uzbuđeno. — Molim vas, pomozite mi da sve ovo pretvorim u stoku! To je pitanje života i smrti! Lecnuo sam se. Znate u prašumi kao što je ova oko Milhaa, krava ili bik bili bi isto toliko neobični kao i Eskim, ali nije u tome stvar. Ako ja sad počnem kupovati zlato ili stoku iz čista prijateljstva, što će se dogoditi s mojim poslom. Zato sam rekao učtivo:

— Ja nisam biznismen. Ne bavim se ni zlatom ni stokom. Da biste kupili stoku, morate poći do Sao Pedra: četiri dana veslati nizvodno, a s obzirom na riječnu struju možda samo tri, te ponuditi to zlato nekakvu bankaru. On će vam dati novac, ako dokažete da je zlato vaše. Onda možete kupiti stoke koliko vam je volja.

Jose me je pogledao očajnički. Svakako da bi bar polovina stanovništva, a svakako ona polovica peruanskih izbjeglica prerezala grkljan Joseu za samo mali djelić ovoga što je držao u ruci. Gotovo je zadahtao: — Ali, senhor! Pa ovo je dovoljno da se u Sao Pedru kupi stoka i dotjera ovamo, zar nije?

Suglasio sam se s njim da bi za to mogao pokupovati svu stoku u Sao Pedru, unajmiti najveći gradski soptavi parobrod i njime prebaciti stoku dovde. Jose je bio više nego zadovoljan. Ali, rekao sam, svaki treba da stoku sam kupi, pa bi on morao poći do Sao Pedra i osobno to urediti. Ali, ja ne vidim kakve bi koristi bilo od stoke ovdje u prašumi.

— Time se može kupiti stoka! — reče Jose skoro gušeći se. — To sam isto rekao i svojim prijateljima. Ali ja ne mogu otići dalje od Milhaa, senhor. Ne mogu otići do Sao Pedra. Pa ipak moram, svakako moram kupiti tu stoku za svoje, hm, prijatelje! To je pitanje života ili smrti! Kako bih to ostvario, senhor?

Počeo sam svašta razmišljati jer je on vrlo uzbuđeno isticao da je taj posao tako hitan.

— Nisam biznismen — ponovio sam. — Ne bih mogao pomoći.— Tada sam mu, kad sam vidio koliko je očajan, protumačio: — Ja sam ovdje zbog leptira.

On to nije mogao razumjeti. Počeo je mucati moleći me. Odlučio sam da mu sve rastumačim.

— Postoji jedan vrlo bogat čovjek — rekao sam cinično — koji želi posjedovati jednu određenu vrstu, bolje rečeno određenog leptira. Imam sliku tog leptira. A mene je poslao da nađem tog leptira. Mogu platiti tisuću dolara za leptira takve vrste. Ali nisam ovlašten da se bavim drugim poslom, kao što je na primjer kupovina zlata ili stoke.

Jose je sve vrijeme očajnički gledao u mene. Izgubio je svaku nadu i kao da se sav od očaja ukočio. Tek da nešto učinim, pokazao sam mu fotografiju te vrste leptira Morpho Andiensis koja se nalazi u Goriotovoj kolekciji u Parizu. Veliki kolekcionari su bili očajni zbog toga za vrijeme rata. Bilo je sigurno da će se nacisti dočepati te kolekcije. Onda se u Joseovim očima pojavi nada.

— Senhor! — reče uzbuđeno. — Možda vam moji prijatelji mogu pronaći takva leptira! Da li biste vi platili u stoci dopremljenoj iz Sao Pedra ovamo za takvog jednog leptira, senhor?

Rekao sam iznenađeno da bih platio, a onda sam pomislio u sebi što će Jose učiniti, ali on je već nestao iz moje sobe, ostavivši vise od dva kilograma zlata u mojim rukama. Priznat ćete da tako nešto nije uobičajeno.

Krenuo sam za njim, ali je već bio nestao. Sakrio sam odmah njegovo malo bogatstvo na dno svoje kolekcije s priborom za leptire. Nekoliko kapi formaldehida može da bude vrlo efikasno u zatvorenom kovčežiću s kolekcijom bočica s insektima, protiv nepozvanih znatiželjnika. Ja to redovito činim sa svojim kovčežićem.

Slijedećeg jutra sam se raspitao za Josea. Svi su samo slijegali ramenima. On je bio vrlo beznačajna osoba. Nije ni živio u Milhau. Posjedovao je jednu krčevinu i malo imanje uzvodno, gdje je živio sa svojom ženom. Imali su jedno dijete. Sumnjičili su ga za mnoga zlodjela. Kupio je mnogo svinja i otpremio ih na svoju krčevinu, a onda ih tamo više nije bilo! Žena mu je bila vrlo lijepa i jedan je Peruanac tamo krenuo, hvaleći se da joj udvara i nikada se više nije vratio. Primjećuje se da se sve do sada nije pojavio mrav u ovoj priči. Leptira je bilo, ali mrava nije. Pogotovo ne armija soldados mrava. To je čudno.

Nisam saznao ništa naročito o Joseu. Uostalom, došao sam u Milhao drugim poslom i to sam javno objavio. Želim jednog leptira, ne bilo kakva nego određenog, rekao sam. Platit ću tisuću dolara za dobar primjerak. Pokazat ću sliku leptira svakom tko je zainteresiran,

a pokazat ću mu i kako se pravi mreža za hvatanje i kako se hvata i postupa s leptirom da ga se ne ošteti. Ali, želim samo jednu vrstu i ne smije biti zgnječen. Stanovnici Milhaa su bili sretni. Naime, zaključili su kako i sam ja sulud i da bi im ta ludost mogla koristiti. Svatko je poskočio da uhvati prvog leptira koji mu se pokazao na vidiku i umiljato mi ga je donio. Cio sam dan izgubio tumačeći ljudima koji su širili oči da sličnost s onim Morpho Andiensis na slici mora biti nešto veća nego što je samo isti broj nogu i krila. Ponavljao sam da ću platiti tisuću dolara ali samo za onakva kakav je na slici. Preostalo mi je još dovoljno mogućnosti da dosta zaradim. Posljednji je put jedan Morpho Andiensis bio prodan za 25.000 dolara na nekoj dražbi.

Jose Ribeira se vratio. Lice mu je bilo napeto do krajnjih granica. Objesio se na moju ruku i rekao:

— Senhor... — a ja sam ga zgrabio i poveo u krčmu. Izvadio sam njegovo zlato:

— Evo! — rekao sam ljutito. — Ovo nije moje! Uzmite to! On na to uopće nije reagirao. Tresao se.

— Senhor — reče i proguta pljuvačku. — Moji prijatelji misle da ne mogu uhvatiti leptira kakva tražite. Ali, ako biste im kazali... — digao je obrve. — Senhor, leptir prije nego što se rodi mala je mekana čahurica s jednim crvom unutra?

To bi bio nekakav opis ličinke. Joseovi prijatelji, a govorkalo se da on nema ni jednog prijatelja, bili su dobri promatrači. To sam mu kazao. I Jose se uhvatio te nade kao za slamku.

— Moji prijatelji će vam naći te čahurice iz kojih se rađaju leptiri — rekao je uzbuđeno — ako im kažete kakve je vrste i čemu je slična.

Bio sam zbunjen. Samo su tri leptira takve vrste do sada bila uhvaćena. I svi su bili odrasli insekti. I dakako, nitko ne zna kakva im je ličinka. Što se toga tiče, svaki prirodnjak bi mogao nabrojati stotine vrsta u samom slivu Amazona, od kojih su poznati samo odrasli, razvijeni oblici. No tko bi uopće krenuo u prašumu u potragu za ličinkama?

— Prijatelju moj — rekao sam skeptično — ima na tisuće različitih takvih stvarčica. Kupit ću po pet komada od svake vrste koju možete otkriti i platit ću vam vrlo dobro za to, ali samo pet komada od svake vrste, ne zaboravite!

Nisam ni pomislio da će ih tražiti. Htio sam ga uvjeriti da mora primiti natrag svoja zlatna zrnca. Ali, opet je nestao prije no što sam ga mogao zaustaviti. Imao sam neugodan osjećaj kada sam mu izložio svoju ponudu. Lice mu se ozarilo kao da je doživio odgodu smrtne kazne. Kasniji događaji, međutim, potvrdili su da je tako i bilo.

U ljutnji odlučio sam da mu na svaki način vratim njegovo zlato i to već sutra. Bila je to teška odgovornost. Osim toga, čovjeku postaje zanimljiv taj Jose, koji je očito vrlo siromašan a može ovako bezbrižno

ostavljati više od dva kilograma zlata. Uredio sam da me sutra veslači čamcem odvesu do njegove krčevine.

*

Bila je uz rijeku, kako sam i očekivao. Nema pješačkih putova u prašumi oko rijeke Amazone. Rijeka koja je pretjecala pored Milhaa bila je dosta duboka i brza i oko dvije stotine metara široka. Nije se činilo da je tako široka jer se zelena prašuma nadvila nad vodu sa svake strane. Ta prašuma djeluje zastrašujuće. Kad se gleda s rijeke vidi se samo drveće, žbunje i povijuše. Međutim, prašuma je živa. Iz nje dopiru mirisi koje ne možete identificirati, različni zvuci kojima ne možete odrediti izvor. Možete prosjeći sebi put kroz tu masu i nećete vidjeti ništa. Izići ćete, a da niste ništa spazili ni vidjeli. Ne možete na nju utjecati. Kao da ne postojite. Prašuma djeluje na mene tako da se osjećam potpuno beznačajnim.

Moji bi me veslači provezli pored Joseove čistine i ne bi je ni opazili da nije bio na obali. Vikao je. Pecao je ribu. I sada, kad razmišljam o tome, sjećam se da kraj njega nije bilo riba nego samo čisti riblji kosturi. I mislio sam da je tlo oko njega vrlo tamno kad sam pogledao prvi put tamo, a bilo je zapravo sasvim obično kad smo mu se približili. Vidio sam da se Jose znoji, ali je djelovao nekako kao da je pun nade kad me je ugledao.

Ostavio sam svoja dva veslača da puše i čavrljaju u kanuu. Slijedio sam Josea u prašumu. Bilo je to kao da hodamo kroz nekakav hodnik sa svijetlozelenim osvjetljenjem. Svuda oko nas stabla, povijuše i veliko lišće, ali je zeleno svjetlo sve prožimalo. Vidio sam jednog purpurnog leptira s velikim crvenim točkama na krilima kako leti odsutno u prašumi kao u nekakvu podvodnom grotlu.

Put se malo proširio i tu odmah je bilo Joseovo imanje, kao savršeni dokaz da čovjeku nije potrebna civilizacija da bi živio udobno. Osim pamučne odjeće, jednog željeznog lonca i mačete (široki dugački nož s dvije oštrice) nije bilo ničega u maloj kolibi koja nije bila daleko od prašume koja ju je mogla uvijek nadomjestiti tu nadohvat ruke. Za čovjeka koji tako živi zlato nema nikakvu vrijednost. Sve dok su mu želje na toj razini, za njega nije bilo nikakve napasti. Moje su misli toga trenutka bile vrlo sentimentalne.

Učtivo sam pozdravio njegovu ženu. Ona je zaista bila vrlo lijepa mlada žena s prekrasnim tijelom. Ali, smetale su mi njene oči pune straha, kao i Joseove. Dok je govorila, kao da ju je pritiskala nekakva strava pa se tresla kao šiba na vjetru. Oboje su davali dojam kao da žive u neprekidnom strahu. Bilo je previše neobično da bi bilo vjerojatno. Ali njihovo dijete, trogodišnji sinčić, smeđe kože, nije bio zaplašen. Gledao je u mene široko rastvorenim očima.

— Senhor — reče Jose drhtavim glasom — evo tu su one stvari koje ste tražili, male čahurice sa crvima.

Njegova je žena isplela košaricu od zelenih grančica. Stavila je pred mene. Pogledao sam dobrodušno u košaricu ne očekujući ništa. Ali, prevario sam se. Vidio sam nešto što nisam očekivao. Košara je bila puna čahurica!

Jose ih je nekako nabavio za manje od dvadeset i četiri sata. Neke su bile maleni valjci od svile iz kojih će se izleći leptiri s krilima koja neće biti veća od krilaca moskitosa. Neke su bile krupne, debele, od čvrste smeđe svile. Tu je bilo čahurica koje su bile boje ptičjeg izmeta, i čahurica koje su se čvrsto smotale u lišće. A neke su se doimale kao pravi pupoljci neke nepoznate povijuše. I...

Pa sve je to bilo nemoguće, zapanjujuće. U dolini rijeke Amazone moglo se naći raznih vrsta ali ličinke i kukuljice rijetkih vrsta bar su dvadeset puta rjeđe od odrasla uzorka. A ove su kukuljice i čahurice bile svježe! Bile su žive. Nisam mogao u to vjerovati ali ni sumnjati. Ruke su mi se tresle kada sam prevrnuo košaricu.

Rekao sam:

— Pa to je sjajno, Jose! Platit ću vam za sve kao što smo se dogovorili tisuću dolara. Poslat ću ih još danas u Sao Pedro i tim će novcem kupiti i dopremiti goveda. To vam obećavam!

Jose se nije smirio. Vidio sam kako briše znoj s lica.

— Molim vas da naredite da požure, senhor — rekao je tankim glasom.

Gotovo da sam prečuo. Nosio sam košaricu s ličinkama natrag do obale. Sve vrijeme na putu do Milhaa sam im gotovo tepao i tako sam potpuno zaboravio da mu vratim zlato koje sam ponio. Kada sam stigao u krčmu, počeo sam užurbano raditi.

Pobrinuo sam se da čovjek, koji će prevesti paket u Sao Pedro, zna da su u paketu samo nekakve ličinke. Onda sam ispod toga sakrio vrećicu s Joseovim zlatom. Napisao sam pismo čovjeku kojem sam vjerovao da će se založiti za ono što tražim od njega. Bio sam time gotovo idiotski oduševljen.

Dok sam ispunjavao otpremnicu kojom će moja pošiljka biti upućena u nekakvu hladnjaku do najbližeg aerodroma, jedan je veliki mrav prošetao preko tih mojih papira. Takvi mravi vrlo su rijetki u ovim zabačenim dijelovima Brazila. Zgnječio sam ga olovkom ne misleći pri tome ništa. Žurio sam se da što prije pošaljem paket. Imao sam pošiljku koja će postati datum u povijesti kolekcionarstva raznih leptira. Bilo je to nešto jedinstveno i gotovo nevjerojatno!

Ta mi je činjenica tek kasnije doprla do svijesti. Kada je kanu s paketom već otplovio daleko niz rijeku, tek tada sam se upitao: kako su, do vraga, bile sakupljene te ličinke?

Odgovoriti na to pitanje zaista nije bilo jednostavno. Za manje od

jednog dana Jose je sakupio oveću košaru ličinki, najmanje stotinjak raznih vrsta mušica i leptira. A tako nešto učiniti nije lako, gotovo je nemoguće. Nisam imao pojma kako je to učinio! Pa ipak je sakupio! Kako?

To me pitanje sve više uznemiravalo: morao sam saznati: Kupio sam svinju za poklon i ponovo se odvezao čamcem do čistine uz rijeku. Moji su me veslači vozili laganim zaveslajima i kratkim nježnim trzajima. Svinja je nesnosno skvičala na dnu čamca. Žalio sam je. Ako mi se ukaže prilika nekako ću joj se već ispričati. Ali, zaista nisam znao kako je Jose Ribeira prikupio onoliko ličinki.

Pristali smo na maloj plaži i zavikali. Jose je odmah prišao kroz tunel od lišća koji je vodio do njegove kuće. Zahvalio mi je suha grla što sam donio svinju. Rekao sam mu da sam naredio da se goveda odmah pošalju iz Sao Pedra do njegove kuće. A onda sam se našalio, kazavši da će svaki komad mesa, koji hoda na četiri noge, doputovati ovamo jednim parobrodom tegljačem i tegljenicom. Jose je progutao pljuvačku i kimnuo glavom mračna lica. On se još doimao kao silno zaplašen čovjek.

Doveli smo svinju pred kuću. Joseova je žena sjedila i ljuljala dijete, a oči su joj bile zaplašene. Morao bih se osjećati nelagodno u prisutnosti tako zastrašenih ljudi, iako nisam znao odakle taj strah. No, umjesto toga, razmišljao sam o pitanju koje sam htio postaviti. Jose je bez riječi sjeo kraj mene.

Bio sam svjestan nekakve mračne atmosfere. Rekao sam laskajući:

— Vaši su prijatelji vrlo sposobni prirodnjaci, Jose. Vrlo sam zadovoljan. Mnoge od tih malih čahurica potpuno su nove za mene. Rado bih upoznao te dobre poznavaoce prirode.

Joseovi zubi su zacvokotali. Njegova je žena prestal disati. To me je zbunilo. Gledala je u mene očajna i kao malo ironično. Pogledao sam oštro u Josea. A onda mi se kosa digla na glavi. Srce gotovo da mi je zastalo. Jedan veliki mrav pojavio se na Joseovu ramenu i tada sam vidio koje je vrste taj mrav.

— Sto mu... — dreknuo sam. — Soldados! Vojska mrava! Djelovao sam nagonski. Zgrabio sam dijete iz majčina naručja i počeo bježati prema rijeci. U takvim se trenucima ne misli. Soldados mrav iz vojske mrava u tropima je apsolutan gospodar prašume. Ti se mravi kreću u skupinama od milijun milijuna i ništa ih ne može zaustaviti. Ti su mravi nemilosrdni i opasni u svojoj brojnoj nadmoći. Čak i čovjek napušta svoje nastambe kad naiđe ta vojska mrava i vraća se tek kada odu, da bi našao svaki komadić mesa oglodan do kosti, od ušiju pa do kopita konja, koji, prečvrsto vezan, nije mogao pobjeći. Vojska mrava na svom putu može, a to se i dešava, uništiti sve živo, otkidajući meso malim ugrizima, bez obzira da li se žrtva brani. I zato sam zgrabio dijete i potrčao. Jose Ribeira je vikao za mnom: — No! Senhor! No!

Sjedio je na istom mjestu i vikao. Nikada još nisam čuo ljudski glas s toliko strave.

Zaustavio sam se. Ne znam zašto. Bio sam zapanjen videći kako Jose i njegova žena sjede, nepomični, gdje sam ih ostavio. Bio sam još više zapanjen opazivši da se na maloj čistini ispred kuće ništa nije događalo. Vojska mrava obično nastupa frontalno, u valu. Tlo je prekriveno pokretnim blistavim hordama. Zrak ispunja zvuk krckanja od kretanja te goleme vojske. Mravi osvajaju svako drvo, svaki grm. Gusjenice, gliste, ptice u gnijezdima, zmije, majmuni ne mogu pobjeći, sve što je živo ostaje pokopano pod masom žestokih malih zvijeri koje otkidaju živo meso. Gdje oni prođu, ostaju samo bijele kosti.

Ali, Jose je sjedio mirno dok mu se grlo stiskalo. Ta vidio sam soldadosa na njemu. Ali sada više nije bilo soldadosa. Jose je ustao i teturajući krenuo prema meni. Bio je nalik na mrtvaca. Nije mogao izustiti ni riječi.

— Ali, pogledajte! — vikao sam. Moj je glas bio vrištav. — Vidio sam soldados mrava! Vidio sam!

Jose je jedva dolazio k sebi. Spustio sam dijete na zemlju i ono je otrčalo majci.

— S... si — promuca Jose dok su mu usne bile ukočene, a grlo skoro bez glasa. — Ali to su specijalni soldadosi. Oni su ljubazni. Oni su pitomi. To su moji... prijatelji. Oni znaju mnoge trikove, senhor. Evo pokazat ću vam!

Ispružio je ruku i pucnuo ustima. Jedva sam povjerovao u ono što sam ugledao. Jedan mrav, veliki primjerak, oko tri centimetra dugačak, izišao je iz njegova rukava na ispruženu ruku. Stajao je tamo bez pokreta, dok se ruka tresla kao list na vjetru.

— Da, senhor — reče Jose histerično — on zna trikove. Pogledajte! On će stajati na glavi!

I stvarno to sam vidio ali nisam vjerovao svojim očima. Mrav je učinio nešto što je zaista bilo slično stajanju na glavi. Onda se okrenuo i vratio u Joseov rukav.

Nastala je tišina. Moje je grlo također presušilo. Rekao sam da je sve to ludo, ali ovo je bilo mnogo gore. Osjećao sam da Netko čeka što ću ja učiniti. Bio je to najstravičniji osjećaj koji me ikada obuzeo. Ne znam kako bih ga opisao. Osjećao sam nešto, ne nekakvu ličnost, nego razum. Imao sam jeziv, sablastan osjećaj da me netko promatra iz tisuća pari očiju koje su bile svuda oko mene.

Za trenutak sam i ja osjećao što taj Netko vidi i misli. Kao da me je opkolio nekakav razum i čeka što ću učiniti. A što će učiniti taj Netko, zavisi od toga što ću ja učiniti. No, nije to bio nekakav profinjeni, civilizirani um. Bio je smrtno opasan i istodobno nevin. Nemilosrdan ali naivan.

To sam osjećao. I taj je osjećaj svakako imao i nekakvo prirodno

razjašnjenje koje bi ga otkrilo kao besmisao, ali u tom trenutku vjerovao sam u njega. I djelovao sam prema tom svom vjerovanju. Mogu sada reći da je sreća što sam tako učinio.

— Ah, vidim! — rekao sam diveći se. — Zaista si pametno učinio, Jose. Izvanredna je stvar dresirati mrava! Bilo je glupo što sam se tako uplašio. No vaša je stoka već na putu ovamo, Jose! Vrlo će brzo stići! Bit će je vrlo mnogo!

Tada sam osjetio da će me taj Netko pustiti da odem. I otišao sam.

Moj čamac je bio već četvrt milje nizvodno kada je jedan veslač izvadio veslo iz vode i stao osluškivati. I drugi je učinio isto. Stali smo i slušali. Iz prašume dopirala je nekakva buka. Na svu sreću dolazila je izdaleka. Uskoro se čulo kao da skviče svinje. Nebrojeno sam puta slušao kako teško cvile svinje dok ih kolju osjećajući da im je smrt blizu. Ovo baš nije bilo takvo skvičanje. Nešto mnogo gore, mnogo stravičnije.

Osjećao sam se potpuno bespomoćan u tom malenom čamcu. Sada, naravno, to uviđam, i od toga trena sve što sam učinio, nisam činio kao razuman stvor. Naime, nisam razmišljao s potrebnim znanstvenim skepticizmom. Odjednom mi se Nortonova teorija o masovnoj svijesti armija insekata učinila vrlo prihvatljivom. Pčele, kaže Norton, nisu samo jedinke u jednoj organizaciji. One su jedinice i jednog organizma. Roj ili gomila je posebno živo biće, jedinstveno biće, kaže Norton. Svaka pčela je samo jedna stanica, kao zrnce u našoj krvi koje je svako nešto posebno ali ipak dio nas. Možemo uništiti jedan dio svojeg tijela ako je to u interesu opstanka ostalog dijela, i tada uništavamo i dio stanica. Gomila ili roj može žrtvovati svoje članove za obranu roja. Svaka je pčela pokretno tijelo-stanica. Svijest joj je dio cjeline. Ta je skupina stvarno jedinstveno biće. A mravi, kaže Norton, tu činjenicu još bolje dokazuju, pa i mravlja kolonija može žrtvovati jedan dio sebe za cjelinu... Njegovu teoriju nisu prihvatili zoolozi, ali ovdje, u čamcu, spuštajući se nizvodno od Joseove farme, potpuno sam vjerovao u te postavke.

Vjerovao sam da je u tom mnoštvu armija mrava jedan mrav isto tako pojedinačno biće kao u spužvi. Vjerovao sam da se onaj NETKO u prašumi na Joseovoj čistini, da su stanice njegova bića bili soldado mravi i da je otkrio kako druga bića shvaćaju i djeluju. Ništa više nije bilo potrebno kao objašnjenje, to je bilo tumačenje za sve. Jedno biće iz vojske mrava bez fizičkih ograničenja moglo je znati što su pojedini članovi vidjeli, znali i osjećali. Trebalo je samo vlastiti razum tako prilagoditi da on prihvati i spozna ono što su druga bića već vidjela, znala ili osjećala.

Zastrašujuće je bilo to, što ako je to biće moglo razumjeti takve nemravlje osjećaje, onda je moglo i pronaći svoj plijen s apsolutnom nepogrešivošću. Moglo se rasprostrti kroz prašumu kao struja

nadolazeće plime milijarde malih pokretnih tijela. I tako je kao dijelič te struje moglo saznati skrovište i misli svakog živog stvora u okolini. Ništa mu nije moglo izbjeći i nitko mu se nije mogao suprotstaviti. A kada bi stiglo do nekog čovjeka moglo je prokljuviti i njegove misli. Moglo je putem ljudskog mozga shvatiti mnogo šire izvan i iznad svoga dotadašnjeg iskustva. Moglo je saznati o hrani i velikim količinama kakve do tada nije moglo ni zamisliti. Moglo je vrlo razumno pokušati i osigurati tu hranu.

A to se i dogodilo.

Ali, ako je sve ovo bilo istina, onda je sigurno još nešto moglo učiniti. Počeo sam u panici odbijati tu pomisao. Onaj NETKO na Joseovoj čistini još to nije otkrio. Ali na samu pomisao da bi moglo to otkriti, oblio me znoj kada sam se vratio u Milhao.

Sve je to, zapravo, bila teška tlapnja i najneznanstveniji pristup činjenicama koje sam bio uočio. Jednostavno o tome nisam htio ozbiljno razmišljati. Samo sam vjerovao u ono što sam vidio i osjetio. I zbog toga trebao sam otići odatle što sam brže mogao kao da me gone svi demoni iz pakla. Ali, onaj NETKO s Joseove čistine je možda već pokušavao da slijedi svoju logiku ni ne znajući za to. Možda je to bio razlog što sam ostao.

Jer, zaista, ostao sam u Milhau. Nisam više posjećivao ni Josea ni njegovu krčevinu. Ostao sam u krčmi natežući se s varalicama koji su pokušavali sve i sva samo ne da traže i uhvate Morpho Andiensis, da bi nekako od mene dobili novac. Najčešće su nudili oštećene leptire koji nisu imali nikakvu vrijednost pa da su čak i bili ono što sam tražio. Nikakav dokaz ne bi izmijenio njihovo mišljenje da sam lud, niti bi ih pokolebao u nadi da dođu do novca na osnovi moje izmišljotine da leptir ima novčanu vrijednost. Ali sve sam to radio preko volje. Grozničavo sam očekivao da stigne stoka iz Sao Pedra. To mi je bila opsesija.

Nisam mogao spavati. Danju sam se borio protiv misli koje su prijetile da me potpuno dotuku. Noću sam ležao u toj odurnoj krčmi, u polubunilu u mornarskoj mreži, jer kreveta u zabačenim brazilskim krčmama nema, i slušao neodređene zvuke iz prašume. Borio sam se protiv misli koje su mi se stalno nametale, što je bilo vrlo opasno.

Sada se ne mogu sjetiti koliko sam vremena čekao. Bila je to prava mora. Bilo je već prošlo mnogo vremena, meni se činila vječnost, otkad sam poslao paket s ličinkama. Uto stiže konačno veliki parobrod stenjući astmatično uz rijeku. Sve sam se to vrijeme trzao od napetosti i straha misleći što bi onaj NETKO još mogao učiniti.

Nisam čekao da se brod priveže uz obalu. Izišao sam mu u susret u čamcu i ponio svoju prtljagu zajedno s automatskim pištoljem i kutijom metaka. Imao sam i jednu mačetu. To baš nije bila uobičajena putnička prtljaga, ali da hi postigao ono što sam zamislio, sve mi je to

trebalo. Onaj NETKO na Joseovoj čistini zacijelo neće ni posumnjati. U svojoj osnovi ono je bilo naivno.

Brod je glasno brektao i strahovito pištao prošavši pored Milhaa. Vukao je jednu plitku teglenicu u kojoj je bilo dvadesetak goveda, jadnih, bezvoljnih, dobro ugojenih životinja. Čvrsto sam ih vezao. Zubi su mi cvokotali kada sam stupio na teglenicu. Kada bi onaj NETKO shvatio što bi sve mogao učiniti... Ali moje su me ruke slušale. Ubio sam jednu kravu pucajući u glavu. Ubio sam jedno bespomoćno govedo. Zatim sam poubijao sve. Oni na brodu vjerojatno su mislili da sam pomahnitao i svakako u groznici i posve lud.

Nisam bio daleko od toga da potvrdim njihovo mišljenje zbog misli koje su me opsjedale neprekidno. Jednostavno rečeno, ako onaj NETKO može bez ikakvih ograničenja znati ono što vide svi njegovi, onda on može kontrolirati i sve što oni čine. Zatim ako zna ono što vide jeleni i majmuni, onda isto tako može kontrolirati i što oni čine. Taj NETKO se sada ograničavao samo na sebe i u svojoj strahotnoj nevinosti mogao bi djelovati tako da životinje krenu poslušno kao milijunska armija. Čim on shvati tu savršeno neizbježnu činjenicu, njegova snaga s obzirom na broj narast će bezgranično. I što njegovih bude više uključeno, on će i više toga saznati. I tako povećan moći će dohvatiti svoj plijen s veće daljine. Doći će vrijeme kada će u taj svoj organizam uključiti i čovjeka samim aktom svoje volje. Ljudi će se prijavljivati njemu i biti pod njegovom kontrolom. I naravno oni bi marširali prema NJEMU i tjerali svoja goveda i drugu stoku da se može još više povećati i tako postati još pametniji i moćniji.

Postao sam histeričan na toj teglenici. Misao protiv koje sam se borio nikako me nije napuštala. Počeo sam mačetom sjeći životinje i nisam prestao dok cijela teglenica nije postala krvavija nego klaonica. Posvuda sam posuo fini bijeli prah koji nije ostao bijel tamo gdje je pao, nego je postao crven i bio je nalik na dolinu rijeke Amazone koju su zauzele i ispunile beskrajne gomile soldado mrava. Vidio sam prazne gradove, bez ljudi i prašumu bez živih stvorova. A onda sam vidio, ne primjećujući da jecam, kako ljudi iz cijelog svijeta utovaruju u brodove stoku i same sebe, jer to bi bilo ono što bi onaj NETKO želio i kako svi brodovi dolaze da donesu hranu organizmu za koji će raditi i umrijeti cijeli svijet.

Jose Ribeira je vikao s obale rijeke na rubu prašume. Parobrod i teglenica su baš nailazili da prođu pokraj čistine.

Isparavanje prolivene krvi po teglenici privukle su oblake insekata s tijelima metalna sjaja. A Jose, već oslabio od straha i očaja vikao mi je s obale, a glas žene pridružio se njegovu kao da ističe njegov očaj.

Tada mi je postalo jasno da je onaj NETKO već bio nestrpljivo pohlepan i potpuno nezadovoljan i počeo sam izvikivati naredbe onima na brodu, a ja sam ušao u čamac i veslači su me odvezli do

obale. Pustio sam da se kljun čamca zabije u pijesak. Mislio sam u tom trenutku da je sve izgubljeno i da to onaj NETKO zna. Znao sam koliko je moćan. No bilo je na tisuće letećih stvarčica oko teglenice prepune pobijene stoke, a ona je širila miris krvi i onaj NETKO je u prašumi primio signale velikog oduševljenja iz njihovih mozgova. Zbog toga mislim da je obraćao malo pažnje na mene, na Josea i njegovu ženu. Bio je previše pohlepan. I naivan.

— Jose — rekao sam s velikom lukavošću — uđi u čamac sa svojom ženom i djetetom. Odavde ćemo gledati naše prijatelje kako se goste.

Čula se vika s broda i teške psovke. Naredio sam da se teglenica nasuče na obalu. Brazilci su poslušali ali su bili nezadovoljni. Bio sam za njih samo manijak koji je raskomadao stoku. Smjestio sam Josea i njegovu obitelj na brod i pokušavao steći povjerenje ONOGA u prašumi. Pretpostavljao sam da će nekakvo prašumsko drvo, jedno malo drvo, pasti u vodu.

Ljudi s broda dogurali su teglenicu do obale a jedno se tanje drvo zatreslo. Nagnulo se polagano ali je palo tek kad je prekinulo nekoliko lijana koje su ga držale. Palo je na teglenicu i na raskomadane ostatke pobijene stoke. Sve ostalo zbilo se automatski. Vojska mrava je pokuljala iz šupljeg drveta. Začas je gornji dio teglenice pocrnio od njih. Povici — soldados — čuli su se na brodu. Uže za tegljenje je odmah bilo odbačeno.

Mislim da me je Jose natjerao da se popnem na brod, ali ja sam bio odgovoran za sve ostalo. Zaustavili smo se u Milhau na putu nizvodno, samo toliko koliko je trebalo da ih obavijestim da su se pojavili mravi u prašumi tri milje uzvodno. Uzeo sam ostatak stvari iz krčme i platio.

Užurbano sam odbio posljednji pokušaj jednog rakijom nalivenog mješanca da mi proda jedva prepoznatljivu kombinaciju nogu i krila kao Morpho Andiensis. A onda sam pobjegao.

Prvog dana u bijegu spavao sam gotovo sve vrijeme, buncao i trzao se. U Sao Pedru sam se odmah ukrcao na parobrod koji je plovio nizvodno. Želio sam samo što prije napustiti Brazil, ali sam poveo tim parobrodom Josea i njegovu obitelj.

Nisam s njim uopće razgovarao. Nisam želio. Nisam čak ni opazio kada se i gdje iskrcao s parobroda. Nisam mogao pravo ni disati sve dok se nisam popeo na avion u Belemu i dok nije uzletio.

A sve je to bilo potpuno nerazumno. Uklonio sam svaku opasnost od ONOGA tamo na Joseovoj čistini. Kada sam pobio stoku i napravio pokolj na teglenici posuo sam sve to s tri boce arsena. Nikakav moljac, gljivica, žohar ili kukac neće ni dotaći ono što je naprašeno arsenom. Namjeravao sam sačuvati Morpho Andiensis. Nisam dospio. Otrovao sam meso dvadeset goveda. Vojska mrava, koja je predstavljala ONOGA pojest će tu stoku do kosti. Neće svi crći od arsena. I ne

odmah.

No taj NETKO je naivan. A uvijek među vojskom mrava, kao i među ostalim vrstama mrava, mrtve i ranjene članove pojedu zdravi i živi. To je kao kada bijela krvna zrnca uklanjaju oštećena crvena iz ljudske krvi. Tako će tijela mrava soldadosa koja su pomrla od arsena, pojesti oni koji su preživjeli, pa će i ti umrijeti, a njih će pojesti drugi koji će također umrijeti...

Tri boce arsena ubit će mnogo mrava, ali praktično ni jedno zrno neće biti izgubljeno, jer ni jedno tijelo soldados mrava neće ostati pticama ili žoharima da se njima hrane, sve dok bude živ i jedan soldados, tj. doklegod bude i jedna stanica ONOGA živa.

Eto, to je ta priča. Ima trenutaka kad pomislim da je sve bio samo grozničavi san jer je gotovo potpuno nevjerojatno. Ako je istina, spasio sam dobar dio Južne Amerike. Možda i čovječanstvo. Pa ipak to mi se nekako ne čini vjerojatnim. No ipak sam poslao veliki paket s ličinkama iz Milhaa i dobro profitirao.

Nisam dobio Morpho Andiensis u Milhau, ali ipak sam uspio. Kada su te ličinke počele sazrijevati u Chicagu, izlegla su se četiri prekrasna primjerka Andiensisa. Preparirao sam ih s velikom pažnjom. Odrasli su pod najpovoljnijim uvjetima. Ali, bilo je u svemu tome i nešto ironije. Dok su bila poznata samo tri primjerka u kolekcijama u cijelom svijetu, posljednji je primjerak bio prodan za 25.000 dolara. Međutim, kada su se četiri nova pojavila na tržištu, dobio sam samo 7000 dolara po primjerku. No, ostalo mi je i ono Joseovo zlato. Iako sam tražio Josea da mu ga vratim, nisam ga uspio pronaći. I eto to bi bila poslovna korist iz ove priče.

No, da sam imalo pametan ne bih je ovako ispričao. Trebao sam reći da mi ju je netko drugi ispričao, a ja da samo kažem kako ne vjerujem u nju.

(Objavljeno prema dogovoru s G. P. A., München)

Slijepi pilot

Charles Henneberg

The Blind Pilot

Preveo *Nikola Popović*

Trgovina je bila niska i mračna kao za nekoga tko ne razlikuje dan od noći. Naokolo su visili komadi mirisnog voska, egzotičnog drva i ruže sasušene u tami. Nalazila se u podrumu jedne od najstarijih zgrada u starom radioaktivnom području i trebalo se spustiti nekoliko stepenica prije no što bi naišli na rešetke od sandalovine s Venere. Na jednom čunju od marsovskog kristala svijetlio je natpis:

S L I J E P I P I L O T

Čovjek koji je ušao toga jutra u pratnji jednog robota-nosača bio je napola lud stari putnik, kao i mnogi koji su zurili u golo svjetlo zvijezda. Vratio se s Asellia — ako ne odatle onda s Južnog Križa — i lice mu je bilo kao od voska, ogrubjelo, izborano, jer ga je predugo izlagao na brodu ultraljubičastim zrakama u prašumi, crnoj prašumi između planeta.

Škrinju, izrađenu od tvrda drveta, tvrda kao mjed, tu i tamo s nekakvom pukotinom, stavio je na pod, dok su joj se stranice neprimjetno tresle kao da se unutra otima neka velika zarobljena pčela.

— Pogledaj — reče da bi počeo razgovor — ja ovo tu ne bih prodao ni za milijun kreditnih bonova, ali potrebno mi je da se izvučem iz škripca dok ne dobijem svoju plaću. Kazali su mi da si ti pošteni gulikoža. Ostavit ću ovo ovdje u zalog i vratit ću se za šest dana. Koliko ćeš mi dati za to?

U dubini trgovine jedan mlađi čovjek je digao glavu. Sjedio je na nekoj staroj fotelji pokrivenoj ukrućenim šarenim brokatom. Bio je nalik na one fine Velazquezove vitezove, koji su imali čelične ruke ali se nisu stidjeli da budu lijepi. Crni povez pokrivao mu je gornji dio lica.

— Ja nisam gulikoža — odgovorio je ledeni/m glasom. — I ne uzimam žive životinje u zalog.

— Slijep! Zar si ti slijep? — promucao je došljak.

— Vidio si što piše na ulazu.

— Nesretan slučaj?

— Tamo vani na Sedam Vlašića.

— Oprosti, kolega! — reče luckasti putnik i odmah nastavi sumnjičavo. — Kako znaš da je u škrinji neka životinja?

— Slijep sam ali nisam gluh.

Cijela je prostorija podrhtavala finom, jedva zamjetljivom vibracijom. Odjednom je prestalo. Putniku se pritom čelo dobro oznojilo.

— Kolega — reče — ovo, zapravo, i nije životinja. Ja, mnogo držim do toga, ovisim o tome. Ne bih je prodao nikome. Ali, ako ne budem imao dovoljno novaca večeras, propast ću. Razumiješ? Nema više svemirskih putovanja, nema zarade, nema ničega, ja sam ostario i prijeti mi otkaz.

— Shvaćam — odgovorio je miran glas. — Koliko? — pitao je.

Putnik se gotovo zagrcnuo.

— Hoćeš li mi zbilja dati.. ?

— Ne dajem ja nikome nešto za ništa, a rekao sam ti maloprije da me ne zanima taj tvoj cvrčak u kavezu. Ali mogao bih ti dati pet tisuća kreditnih bonova za tvoje isprave, za tvoju »matrikulu«. Kad se vratiš, platit ćeš mi osim pet tisuća još pet stotina. Eto, to je sve.

— Pa ti si gori od gulikože!

— Ne, ja sam samo slijep — dodao je mračno — moju je nesreću skrivila jedna budala jer nije osigurala svoj raketni pogon. Ne volim budale.

— Ali — reče luckasti putnik premještajući se s noge na nogu — kako možeš provjeriti moje isprave.

— Tamo mi je brat. Dođi ovamo Jacky.

Jedna suhonjava zelena prilika pojavi se iz sjene, bogalj na malim kolicima. Bio je bez nogu, s batrljcima umjesto ruku, zlobni mali čovječuljak koji se pokretao pomoću kuka.

— Mutant — rede slijepi čovjek kratko. — Ali se snalazi sa svojim protezama. Isprave u redu, Jacky?

— Jesu, North. I prljavije od krpe za prašinu.

— To samo znači da su bile u prometu. Daj mu pet tisuća kreditnih.

Slijepi je čovjek pritisnuo nekakvo dugme. Ormar se otvorio i otkrio se dio blagajne. Gore je bio čvrsto građen ormarić, a na dnu je čučala mračna beštija, jedna od najkrvoločnijih, pola mačka pola harpija.

Pustolov je zgranut odskočio.

Bogalj se dovuče i nagne do ormarića, zgrabi snopčić kreditnih bonova a usput puhne beštiji u gubicu. Ona je samo frknula.

— Kako vidiš, novac se ovdje dobro čuva — reče North.

— Mogu li ipak ostaviti svoju škrinju ovdje? — pitao je luckasti

putnik sada mnogo skromnije.

*

I tako je škrinja ipak ostala. Koristeći se kolicima za serviranje bogalj je škrinju otpremio u mali stan gdje su dva brata stanovala na mansardi.

Prema onome što je njen vlasnik rekao — beštija i nije baš prava životinja — jer je u zimskom snu pa i ne jede. Porozno drvo je propuštalo dovoljno zraka, ali škrinja se mora držati u mračnom mjestu.

— Živi u velikim dubinama — objasnio je luckasti putnik — i ne podnosi dnevno svjetlo.

Zgrada je doista bila vrlo stara s mnogo dizala i soba. Nedonoščad i bogalji iz posljednjeg rata živjeli su ovdje. Stanarina je bila niska i već su se navikli na tu staru kuću. North je dovukao škrinju u dobro zatvorenu i mračnu sobu koja je bila odmah do njegove.

Te je večeri kinematograf u zgradi besplatno prikaziivao jedan stari stereo film, nije čak bio ni senzitivan, o osvajanju Vlašića, a Jacky je zaželio da ga vidi.

— Valjda toj životinji neće ovdje biti hladno?

— Ta o čemu ti govoriš? Ona je u zimskom snu.

— Nismo valjda plaćeni da je držimo ovdje i još da je zagrijavamo.

Predstava je trajala do ponoći i kad se Jacky vratio, na nebu je sjao pun mjesec. Momak je kasnije potvrdio da se možda malo previše uzbudio. Jedan je bijeli trak osvjetljavao gornju platformu, a on je spazio da je prozor na potkrovlju, gdje se nalazila bratova soba, zastrt crnim platnom. Jacky je pomislio da je to stavio North iz obzira prema životinji. Dovukao se sa svojim kukama i pokucao na vrata, ali nitko nije odgovorio a brava je bila bez ključa.

Pomislio je da se North spustio šest katova niže u prizemlje, u bar, pa je odlučio da ga pričeka. Sjeo je na platformu, noć je bila blaga i taj zrak ne bi mijenjao ni za kakvu kondicioniranu i filtriranu atmosferu. Srebrne su zvijezde plovile iznad njega po crnom nebu. Jacky se dobro zabavljao razmišljajući kako ipak nešto znači, da ta svjetlost traje te traje X godina, taj mjesec koji je vidio toliko kraljeva i pjesnika i ljubavnih priča. Mačke koje mijauču kada je pun mjesec to svakako osjećaju, i psi također. U zgradama za niže društvene slojeve bili su samo psi roboti. Jacky je čeznuo za jednim pravim psom, napokon njemu je bilo samo dvanaest godina. Ali, nedonoščad nisu mogla imati žive životinje.

A onda...

(Na magnetnoj vrpci na kojoj je bila zabilježena Jackova izjava činilo se da se tog trenutka dječak počeo tresti. Snimanje je bilo

prekinuto i slijedeći zapis je počinjao: — Hvala za kavu. Bila je dobra i gorka.)

On je tada čuo neodređen zvuk, vrlo tiho.., kao šum plime u školjci. Rastao je, rastao... I istovremeno (iako to nije mogao rastumačiti) pojavile su se i nekakve slike. Nebo kao osuto biserima, i zeleni kristalni valovi sa zapjenjenim vrhovima kao poprskani srebrom. Jaeky se svemu tome nije nimalo iznenadio, tek je napustio stereo kinematograf. Možda je netko u susjednoj zgradi otvorio neku senzitivnu kameru pa su njene vibracije slučajno pogađale njihovu platformu.

Ali, melodija se pojačavala, bujala i mali je potonuo pod zelenim valovima. More je zaudaralo na morsko bilje i na ribu...

Nošen strujom mališan se osjećao laganim i slobodnim. Grebeni obrasli diatomima promicali su ispred njega, nekakva plava fosforescentna svjetlost okružavala je meduze i morske zvijezde, a kao biser plavičaste anemone tvorile su čitavu šumu. Okrznut jednom prozirnom lijepom drhtuljom, Jacky je osjetio da je opečen. Sjena jednog morskog psa čekićara promakla je pokraj njega. Dublje dolje sjena je postala punija, mnogo mračnija i tajanstvenija. Ukazala se spilja u koralnom grebenu.

Pipci, krakovi jednog oktopoda mahali su i burkali vodu i Jacky se tresao od straha.

Odjednom je bio odbačen prema olupini nekog broda koji je bio napola u pijesku. Jedna malena crveno-zlatna sirena, okružena školjkama, smiješila mu se ispod pramca, a on je pao, ponesen, na nekakvu pregradu iz koje se rasulo gusarsko blago, kovčezi puni grubog dragog kamenja. Hrpe kostiju su se bjelasale na dnu a lubanje se smijale svojim očnim dupljama. To mora da je bio neki amaterski film, pomislio je Jacky, bio je malo previše realističan. Oslobodio se toga i odgurnuo se čvrsto i što je dalje mogao sa svojim kukama, digao se na površinu, konačno — i gotovo završtao.

Nebo iznad njega nije bilo ono zemaljsko. North mu je pričao kako izgleda onaj drugi tamni ocean — subeterični. Zvijezde su bile gole i blistavo sjajne. Komadi koji su izletili neznano otkuda bili su zapaljeni meteori. Planeti, činilo se kao da se vrte jedan pored drugog da su se skoro doticali. Jedni su bili crveni, drugi narančasti, treći bligedo-plavi, a Saturn je plesao u svojem prstenu.

Jacky je ispružio ispred sebe svoje kuke da bi odgurnuo te zapaljene zublje. Dok je to radio, kotrljao se po platformi. Vrata su se otvorila sekundu kasnije, on nije imao vremena ni da padne niz te tri stepenice, ali ovaj put nije padao sam. Pored njega u odurno crvenkastoj vodi vrtjela se i plesala rastavljena lutka s izbrazdanim obrisima i licem od voska.

Jacky je podigao svoje lice. North je stajao na pragu, blijed kao kip

od bjelokosti, a crni mu je povez dijelio lice na dva dijela. Viknuo je:

— Tko je tamo, odgovori mi ili ću zvati policiju.

Glas mu je bio snažan i ljutit. North koji je uvijek tako tiho razgovarao s Jackyjem...

— To sam ja, Jacky — reče dječak drhtavim glasom. — Vraćao sam se i promašio sam jednu stepenicu...

(Lagao sam, pričao je Jacky kasnije policajcima koji su ga ispitivali. Gledao ih je u oči s otvorenim prkosom. To je istina, sigurno, lagao sam. Jer sam znao da će me ubiti)

Slijedećeg jutra nije bilo ni krvi ni tijela na platformi, već je samo ostao miris morske trave...

Jacky je punio šalice s kavom u stražnjem dijelu trgovine, dok je televizija upravo emitirala vijesti. Pri kraju spiker je objavio da je tijelo nekog utopljenika izvađeno iz luke.. Lice mrtvoga čovjeka pojavilo se na ekranu i u tom trenutku North je ušao u trgovinu.

— Hej, pogledaj ovoga! — uzviknuo je bogalj. — Tvojih pet tisuća kredita su otišli s njim.

— Što kažeš? — pitao je North, dižući šalicu s kavom i kruh s maslacem potpuno miran.

— Onaj momak sa svojom škrinjom. Upravo su ga izvukli iz kanala. Zamisli, molim te, oni ne znaju tko je on, netko mu je drpio prtljagu.

— Mrtvi gubitak — reče stariji. — Jesi li siguran da je baš taj?

— Još je na ekranu. Ne izgleda baš lijepo.

Neki neodređeni izraz prijeđe preko Northove pokretne figure. »Čovjek bi pomislio da je bio zadovoljan« — reče Jacky sam sebi. Glasno je upitao:

— Što ćemo učiniti sa životinjom?

— Zar te to zabrinjava? — pitao ga je North nehajno.

— Mene, stari moj? — reče bogalj nekim lakrdijaškim glasom oponošajući poznatog debelog glumca. — Sve dok ne dobijem grčeve u želucu! Odakle je on?

— Govorio je nešto o Aselli — reče North, posegnuvši mađioničarskom kretnjom za još jednim komadom kruha s maslacem. — I o mnogo drugih stvari je govorio, što namjeravaš jutros? Imaš li nekakva posla?

— Nemam baš mnogo. Htio sam poslati ono što je naručio Stimpson. Onda stiže jedna košara s mjesečevim zvončićima. A morao bih otići i u centar za rehabilitaciju.

— Vrlo dobro. Možeš li mi donijeti i jedan disk s tjednim novostima?

— Svakako.

Ali, Jacky nije otišao u rehabilitacijski centar toga jutra, a niti mušteriji. Svojim kolicima odvezao se rubom pločnika do

Astronautskog glavnog štaba koji se smjestio u jednu običnu zgradu kao što su bile i ostale. Teško mu je bilo da uđe u dizalo. Gurao se između studenata koji su tu vrvjeli. Neki su ga pitali: — Hoćeš li da direktno uskočiš u neku raketu? — Ili: — On misli da su to još oni dobri stari dani, kada je svatko htio da poleti na Mjesec! — Sve to i nije bilo tako zlobno i on se bio već navikao na takve stvari.

Osjetio je neku vrst nostalgije, ali ne zbog sebe već zbog Northa: on nikada više ne bi kročio u ovu zgradu. Zidovi su bili prekriveni zvjezdanim mapama, police s mikrofilmovima pružale su se od jednog zida do drugog, a u staklenim ormarićima mogli su se vidjeti modeli motora svemirskih brodova od višestepene rakete i sputnjika do velikih brodova, koji su u sebi imali skupljeno sve znanje čovječanstva. Jacky je stigao bez daha do robota informatora. Ubaci u njega svoju kartu.

— Aselli — izbaci robot. — Asellus Borealis? Asellus Australis? Gamma Cancri ili Delta Cancri?

— Zar nema ničega više o tome?

— Ima. Al-Phard, astronomska dužina dvadeset šest stupnjeva devetnaest minuta. Alpha Hydrae.

— Hydra, to je neko vodeno ludovište? Je li to nekakav vodeni planet? Pročitaj mi kartu.

— Malo toga ima da se pročita — krkljao je robot, — Planet je gotovo neistražen, površina mu je sastavljena od oceana.

A flora? Fauna?

Nema nikakvih podataka, bar ne za ono u oceanima, općenito.

— Razumna bića?

Robot je zastao a u njemu se nešto okretalo.

— Ne postoji dokaz da ih nema, ali ni podataka o njima. Niti za bilo kakvo ljudsko biće. Ništa, osim morskih lavova i morskih krava.

— Morske krave? Kakve su? — pitao je Jacky odjednom zainteresiran.

— Biljožderski i sirenski sisavci slični onima što žive i na Zemlju duž obala Afrike i Amerike. Te morske krave ponekad porastu do tri metra i okupljaju se na ušćima rijeka.

— Ali... sirenske?

— To je srodnica sisavaca, u rodu s kitom i morskom djevicom i običnom morskom kravom i tako dalje.

Jackyjeve se obrve podigoše i on povika:

— Mislio sa da ta riječ dolazi od grčke rijeci »siren«, bezdušna zavodnica!

— Pa i dolazi, — reče robot lakonski. — Čuvena čudovišta, napola žene, napola ribe, svojim milozvučnim pjevanjem mamile su pomorce na grebene...

— Gdje se to događalo?

— Na Zemlji, ta gdje bi drugdje? — reče robot uvrijeđeno. — Između otoka Capri i talijanske obale. Mladi čovječe, pa ti i ne znaš Što bi htio pitati.

Ali, Jacky je znao.

Na povratku očekivao je da će naći trgovinu zatvorenu, s ceduljicom na vratima: »Pilot nije tu«. Jacky je našao u džepu ključ i ušao. Sve je bilo tiho i mirno, ali iznenadio ga je miris koji se sada prostirao kućom, miris koji udišete ljeti na plažama, u dragama i uvalicama — na morske trave, školjke, ribe i možda malo na katran.

Jacky je sjeo za stol u maloj kuhinji i pripremio salatu od jastoga i ugora i tijesto s mesom. Tajanstven i zloban, zatvoren između antikviteta u trgovini, mali bogalj ih je sve doista volio. Kada je sve to bilo priređeno: svježe cvijeće u vazama, skuhano tijesto, ledene kockice u čašama, Jacky. je pozvonio, kao Što je to obično činio. Nitko se nije odazvao. Sve je bilo uobičajena predigra za tajanstveni jezik kojim su se služila ta dva mutirana brata, a koji su obožavali jedan drugoga. Prvi udarac u zvono značio je: — Jelo je pripremljeno, vaša visost može sići. — Drugi udarac: — Ja sam gladan, požuri — i treći: — Ja sam jako gladan! — Četvrto je gotovo imalo značenje: — Da li ti se nešto dogodilo?

Jacky je trenutak oklijevao a onda je ponovo pozvonio. Tišina je bila vrlo duboka između kristaliziranih biljaka i dragulja sa sedam planeta. Da li je North zbilja izišao? Bogalj sjede na kolica za serviranje i pope se gore u potkrovlje.

Na gornjoj platformi miris se promijenio, pretvorio se u nekakve Čudne mirise. Bolji znalac od Jaokvja prepoznao bd mirise nara i aloja, benzojeve smole, majčine dušice, mirte i tamjana.

Usred toga muzika je bila realna, gotovo se mogla dodirnuti kao neki svjetleći stup i Jacky se pitao kako se moglo dogoditi da na donjim katovima nisu ovo čuli.

Toga jutra North Etos je zatvorio vrata mračne sobe iza sebe, zaključao i povukao zasun. Ruka slijepa čovjeka je bila čvrsta i vješta, obavila je te pokrete precizno poput stroja, ali ipak se malo tresao i, usprkos navici, skoro je promašio platformu. Toliko se žurio... Sve je predvidio... Jacky. Naslonivši se leđima na vrata North se za trenutak zamisli. Razmišljao je kako će Jackyja poslati u Evropu. Tamo su živjeli njegov ujak, majčina sestra, negdje u nekom selu s vrlo muzikalnim imenom. Osjećao se odgovornim za malog Jackyja.

Odbacio je sve ove misli kao mrtvo lišće s puta i prišao tamnoj škrinji u najmračnijem kutu gdje je ležala pokrivena tamnom tkaninom. Njegovi su prsti počeli prelaziti preko šupljikavog drveta.

— Ti si ovdje — rekao je hladnim, suhim, promuklim glasom. — Ti sd me čekala, t i!

Biće koje je bilo zatvoreno u mraku nije odmah odgovorilo, ali su

valovi glazbe pokuljali iz njega. I čovjeka koji je pao na zemlju slomljenih krila nisu očekivali ni otac ni majka koji su pomrli od leukemije, ni djevojka koja je okrenula glavu i sakrila je na nečijim tuđim grudima... slijepi pilot se nije osjećao ni potišten niti nesretan.

— Ti si lijepa je li tako? Ti si vrlo lijepa! Tvoj glas...

— Što bi još htio saznati? — odgovorili su valovi postajući sve jači. — Ti si bez očiju, ja sam bez lica. Rekla sam ti jučer kada si otvorio ovu prostoriju. Ja sam sve što struji i pjeva. Svjetlucava kaskada, ledena bujica koja se lomi kao jato golubova, odraz mjeseca u oceanu... I ja sam ocean. Dođi i plovi na mojim valovima. Dođi..

— Ti si me navela da ubijem onoga čovjeka jučer.

— Što znači jedan čovjek? Ja ti govorim o zakovitlanim ponorima, svijetlim i tamnim naizmjence, o kušnjama u kojiima se zaboravlja nov život, a ti mi odgovaraš sa smrću nekog svemirskog letača! No, on je to svakako zaslužio, on me je uhvatio, on me je zatvorio, i vratio se da nas razdvoji!

— Nas da razdvoji... — reče North. — Misliš li da je to moguće?

— Ne... ako me slijediš.

Osnovna je melodija rasla prodorno, bila je kao obelisk ili kao most preko beskrajnog prostora. U nesvjesnom dijelu ljudske duše izazivala je želju da sretne tu harmoniju. Rotirajući ponor se otvorio, bio je nastanjen drhtavim maglicama s dijamantnim sjajem ruža i vatre...

North je zakoračio u njega.

Bilo je čudno prepoznati u toj entoj dimenziji mnoštvo zvijezda koje je sretao na svojim putovanjima, ledeno svjetlucanje Sjevernjače, razbacane bisere Orionova pojasa. North se čudio što se ponovo našao u ovoj noći, bez težine i slobodan a bez svemirskog odijela i svemirskog broda. Mlazovi fotona nosili su ga na golemim krilima. Mansarda, zgrada s nedonoščadi na Zemlji? Smijao se kad se toga sjetio. Dosadni Zmaj stisnuo je svoju spiralu u lepezu zvijezda. Onda je prešao u jednom skoku ponor u kome je strujala vatra Bereničine kose (zviježđe u sjevernoj hemisferi sjeverno od Djevice, sjeverni galaktički pol o. p.) i presjekao je prema plavom safirnom sjaju Vege u zviježđu Lire. Nije se uspinjao sam, uz njega je posvuda bila živa glazba.

— Misliš li da poznaješ beskonačnost? — pitao je glas uokviren harmonijom. — Siromašni Zemljani, koji se hvale da su otkrila sve! Samo zato što ste sagradili velike strojeve koji remete ravnotežu, rigaju plamen, pale se i padaju i muče vaše ranjivo ljudsko tijelo? Dođi pokazat ću ti što možemo vidjeti mi, mi nevidljivi nepokretni u ponorima, jer sve što se nalazi gore na visinama isto je tako i dolje...

Zvjezdana spirala je sunula u visinu zajedno s harmonijom. U tami svoje noći North je zurio u one stvari koje kao pilot ograničen mogućnostima periskopskih ekrana nije nikada vidio: oceane rubinske

boje, užarene smaragde, tamne zvijezde, zviježđa oblikovana kao rasvijetljeni zmajevi. Meteoriti su bili kao kiša nepokretnih pruga. Nove su mu dolazile u susret, eksplodirale i razbijale se u vrtlozitna svuda oko njega, zvijezde giganti i zvijezde patuljci padali su u užarenim slapovima. Prostorno, vrijeme nije bilo ništa drugo nego samo jedno zvono u plamenu.

— Više! Brže! — pjevao je glas.

Sve je to promicalo vrtoglavo i izvan i iznad ljudskih osjetila. North se osjećao kao da je razb»rao u astralnoj pjeni, no više nije bio ništa do atom u beskonačnosti.

— Više! Brže!

Da li je to bilo u tom trenutku, među prašnim svodovima daleko dolje na dnu ponora, u srcu je osjetio ledeni dah i stravu. Više kao nekakvu slutnju. Kao da je preskočio ponore i stoljeća, prešao sva ljudska ograničenja i na tome završio. Ni u čemu. U Praznini.

Bio je dolje, na dnu izvora, u potpunom mraku, a usta su mu bila puna krvi. Ritmički udarci potresali su taj zatvoreni svemir. Pokušavajući da ustane, osjetio je pod rukama šupljikavo oštećeno drvo. Jedan djetinji glas je plakao i vikao:

— Northe! Oh, Northe! Zar me ne čuješ? Pusti me unutra, pusti me unutra!

North je došao k sebi teturajući, slab kao da je iskrvario do smrti. Zamalo pa da se osjećao kao da je bio u onom oštećenom brodu među Plejadama. S mukom se digao na laktove i otpuzao prema vratima. Imao je još toliko snage da povuče zasun i otključa vrata, a onda je pao u nesvijest na samom pragu.

(— Bilo je to jedno od onih putovanja, znate...) Jacky je pogledao u svemirskog policajca koji je bio pred njim. Nisu oni bili loši ljudi, dali su mu sendvič i veliki pokrivač. Ali, koliko su od toga oni mogli razumjeti?

— Nikada nisam otputovao dalje od obale. Otkad je on oslijepio, uvijek ostavlja dojam tako mirna čovjeka! Ja sam mislio da je on kao i ja. Kada je bio blizu mene, osjećao sam se dobro, nikada nisam poželio da negdje odem. A kad bih pokušavao da budem kao on, stavljao bih povez preko očiju i pokušavao sam da sve doživljavam sluhom. Dakako, noćni čuvar i dežurni u zgradi, ne robot, nego onaj drugi, govorili su da takav život nije za dječaka. Ali, North je bio slijep a ja sam bio bogalj. Ta tko bi nas htio uzeti?

... Slijedeći je dan bio dan nevolja. North je izvukao jedno staro svemirsko odijelo iz hrpe starudije i počeo ga čistiti zviždeći. Objasnio je Jackyju da ga namjerava staviti na ulaz u trgovinu. Oko podne Jaeky je primio telefonsku poruku za Northa. Rečeno mu je da vijeće jednog čuvenog sanatorija oklijeva primiti nedonošče toliko deformirano. Saslušao je njihovu ispriku i bez riječi objesio slušalicu.

Znači to je bilo na stvari, North ga se htio riješiti. Ta on je poludio, kao da je ponovo oslijepio! Za vrijeme bijednog ručka pala mu je na um ideja da otkaže telefon, kako bi ih vanjski svijet ostavio same i na miru. No najprije je htio nazvati dra Emersa, njihova porodičnog liječnika ali nitko se nije odazvao. Jacky je shvatio da ga je North pretekao.

Nakon toga se potrudio da se sakrije, svoja je kolica sakrio iza nekih stvari a sam se smjestio iznad polica s knjigama. Na tom mjestu se najviše volio kriti. U trgovini je još bilo nekih knjiga uvezanih u svijetlu kožu koje su imaie miris starih cigara, s požutjelim stranicama i čudnim tiskom iz dvadesetog stoljeća.

Imale su starinske slike koje čak nisu ni pokretne. Bez mnogo listania naletio je na izvanrednu priču o pomorcu koji je plovio tamnim morima. Jedro je bilo crveno a trup broda od sandalovine. S mitološke obale čula se božanstvena pjesma, koja je pozivala mornara na dalja putovanja. Grebeni su bili okićeni biserjem, bijeli se mjesec uzdizao ponad planina kao u pričama. Odisej je zastao i svima začepio uši voskom, a sebe je dao zavezati za jarbol. Ali, on je jedini čuo pjev sirena...

— Northe — pitao je dječak kasnije zaboravljajući na svoj oprez — postoje li takve stvari kao što su sirene?

— Što? — pitao je slijepi čovjek začuđen.

— Pa mislim, mornari u stara vremena, pričali su...

— Odurno — reče North. — Ti su momci izgubili pamet ploveći oceanima. Pomisli samo, njima je trebalo više vremena da doplove od Krete do Itake nego nama da dođemo do Jupitera. Ostajali su bez hrane a brodovi su im bili orahove ljuske. A osim svega, mjesecima nisu nikoga vidjeli osim svojih drugova mornara koji su bili isti kao i oni. E pa počeli su se ljuljati na valovima svoje mašte i prva žena gusar bila je za njihi Kirka ili Kalipsa a prvi kit kojeg su sreli morska princeza.

— Morska krava — reče Jacky.

— Točno to, dečko. Jesi li je ti ikada vidio?

— Nisam.

— Pa; nisi ni mogao. Mislim da je nema ni u našem Zou. Možda je opisana među egzotičnim vrstama. Uzmi onu knjigu, četvrtu s lijeve strane police »Prirodne znanosti«. Stranica sedam sto devedeset druga. Jesi li našao?

Jacky je našao. Bila je to velika životinja s okruglom glavom i brcima i s debelom masnom kožom. Ženka je upravo dojila mladunče. Imali su vrlo ozbiljan izgled. Jackyja obuzme smijeh.

— Smiješno, zar ne? — pitao ga je North s vrlo čudnim izrazom na licu. — I zamisli, oni su skakali u vodu zbog te životinje! Mislim da su bili bolesni.

Ali, te večeri, on je ponudio Jackyju jednu kartu za planetarij i za Luna park. Jacky je učtivo odbio, on se zadovoljio da ostane na svojoj polici. Opet se zadubio u knjigu uvezanu u svijetlu kožu, prvi put otkrivajući taj život koji mu je uvijek bio tajanstven i u kojem su sudbine bile tako šarolike. Otoci sa čuvenim imenima promicali su u ritmu stihova, junaci su plovili u osvajanje zlatnog runa, ili su iSli da izbave neku blijedu ljubljenu iz Hada. Netko je opržio krila na Suncu i pao...

North je hodao okolo kao uznemirena mačka, zatvarajući kapke na prozorima, uređivao ukrase na planetariju.

Nestao je tako tiho da to Jacky nije ni opazio, i tek kada ga je dječak htio zapitati nešto o jedrenjacima, uočio je da ga nema.

Odjednom, jako uplašen, Jacky sklizne na pod i otkrije da su nestala i njegova kolica. Puzao je onda pomoću kuka među razbacanim komadima starudije, a onda se spotakao preko jedne užasne i opasne stvari, preko još mokrog novčanika mrtvog svemirskog letača. Pet tisuća kredita je još bilo u novčarci.

Poslije toga silno se uplašio. Jacky je otpuzao do vrata, ali ona su bila zatvorena i zaključana, onda do svojih kolica, gdje je čuo kako mu himera zatvorena u kavez mumlja ljubazno. »Neće ti uspjeti, stara damo.« On je dahtao uzbuđeno. — Oni su nas zajedno zaključali. — Mali je obliznuo suhe usne i napeto razmišljao. Mora biti brz. Mogao je udarati na vrata, ali ulice su bile puste po noći, svi normalni su se spremali da gledaju svoje telesetove ili u nekakve drugačije ekrane, a nije bilo nikakve koristi da udara po zidovima. Trgovina je bila okružena praznim podrumima. A telefon je bio mrtav.

Jacky je onda učinio ono što bi svaki zatvoreni dječak njegovih godina učinio. (No za njega je to bio poseban nadljudski napor). Popeo se uz zavjesu i otvorio prozor svojim kukama i skočio. Ozlijedio se kada je pao na pločnik.

*

... — To prokleto derište! — razmišljao je North kada je otvarao vrata mansarde. — Sirene!

Ruke su drhtale. Jedan aromatični val, već dobro poznat, prodre u njegovu noć i okruži ga: već ga je udisao na drugim svjetovima. Razumio je što se od njega traži, opustio se i prepustio žestokom vrtlogu zvukova i miomirisa. Njegovo bespomoćno unakaženo tijelo ležalo je negdje postrance na nekakvoj hridini.

— Pogledaj me — govorila je glazba. — Ja sam u tebi a ti si u memi. Uzalud pokušavaju da te zadrže na Zemlji u lancima laži. Ti više nisi na Zemlji jer mi živimo zajednički život. Jučer sam ti pokazala ponore koje ja samo znam. Sada ti meni pokaži zvijezde koje

si ti posjetio. Po sjećanju, jednu za drugom. Ja ću ih sve preuzeti. Zar nećemo tako pronaći avijet koji nas poziva? Dođi, ja ću izabrati planet kao biser.

I on ih je ponovo vidio, sve po redu.

Alfa Spicae u zviježđu Djevice: smrznuti globus, ali s atmosferom tako bogatom vodenom parom, i na kojem brod ostaje zalijepljen za tlo kao smrznuta igla. Pod dalekim zelenim suncem, ovaj je svijet svjetlucao kao dijamant s tisuću ploha, a ledeni pokrivači na polovima dosežu i do ekvatora. Na tlu si bio uhvaćen kao u zamku — u mrežu duga i zelena snijega, snijega s mirisom benzina (svi piloti znaju za tu zvjezdanu iluziju). Na Alfa Spicae izgubljeni pilot poludi za svega nekoliko sati.

North je nezadrživo bio odvučen dalje i ubrzo je prepoznao magnetni planet u zviježđu Labuda. Znao je da se i ovoga planeta mora kloniti na putovanjima. U njegovoj putanji bilo je na tisuće asteroida, kamenih gromada koje je planet privukao i zarobio. Najhrabriji piloti su ih slijedili u svojim zamrznutim kovčezima, jer taj je planet — ne veći od Mjeseca — bio sastavljen od čiste zlatne rude.

Prošli su kao vodoskok preko jednog jezera od užarena kristala — Altar. Još jedna zamka čekala ih je u zviježđu Oriona, gdje je blistao veliki dragulj Betelgeuze: fantazmagorija varljivih slika, paukova mreža svjetlosnih zraka. Nebesko tijelo koje je bilo zakriveno tim čudesima nije imalo ime, samo nadimak — Sunčeva rosa. Svemirski piloti su je izbjegavali kao i planet Pit.

— Više! — pjevao je glas, sada pojačan eteričnim strujanjima i milijunom astralnih vibracija. — Dalje!

Ali, ovdje se North počeo boriti. Sada je znao kamo ga odvlači i na kakav će užareni pakao naići na putu jer ga je već jednom iskusio. Znao je za jedan čudesan planet sa srebrno-ljubičastim nebom u misterioznom zviježđu Raka. Bio je najljepši koji je ikada ugledao, jedini koji je volio kao ženu, jer su ga njegovi oceani podsjećali na par ljubljenih očiju. Razigrani mjeseci krunisali su tu Alfa Hydrae, koju su stari nomadi nazivali Al-Phard. To je bio duboki vodeni svijet, s pjenušavim valovima, s mirisom morske soli i morskog bilja, s ambrom na površini. Neprekidna nadzvučna glazba sprečavala je sve pokušaje sporazumijevanja i zbunjivala je svemirske brodove. Kisika je bilo u tako velikim količinama u atmosferi Alfa Hvdrae da je trovalo sve živo i spaljivalo. Brodovi kojima je uspjelo pobjeći od privlačenja Alfa Hydrae nosili su sa sobom natrag posadu blaženih mrtvaca.

*

... Bilo je to kada je jedan brod na kojem je bio North izgubio kontrolu, pokušavao da izbjegne njen zahvat krenuo prema Vlašićima

i tresnuo na jedan asteroid...

Jaki udarac je pogodio usamljena navigatora u čelo. Golemo sunce Poluxa iskočilo je iz svoje putanje, eksplodiralo, raspalo se u komadiće i utonulo u tamu, zajedno sa zvijezdom Psa i Koze, dok se cijela Mliječna staza tresla i podrhtavala. Ljudsko biće izgubljeno u tom vrtlogu silne energije, biće koje se borilo, očajavalo, i onako izgubljeno bilo je samo infinitezimalan atom, zvuk ili samo odjek nekakva zvuka u harmoniji prostora.

*

— To je to — reče Jacky brišući okrvavljena usta. — časna riječ, to je to, inspektore. Evo tu je prozor kroz koji sam iskočio...

I bio je tu prozor s razbijenim staklom, ali Jacky nije ni spomenuo kako ga je boljelo kada je pao. Na pločniku je izgubio svijest. Došao je k sebi kasnije pod finim mlazom kiše i kako je rekao — puzao sam i puzao. — Nekoliko vozila jedva da su i usporila zbog te ljudske gusjenice: — Oh, Marilyn, jesi li vidjela ono smješno maleno stvorenje na pločniku? — Mora da je jedno od onih nedonoščadi-bogalja, nemoj zaustavljati... — Svemira mi! Zar ih još ima?

Jacky je grizao usne.

Konačno je jedan kamion stao. Roboti, jedna ekipa robota iz poduzeća za ceste, pokupila ga je. Počeo je plakati, jer je već vidio sebe na hrpi smeća. Na svu sreću vozač je bio čovjek, čuo ga je i doveo na policiju.

*

— Ja ništa ne čujem — reče inspektor, nakon nekoliko trenutaka tišine.

— Ni ostali u bloku nisu ništa čuli! — dahtao je mali Jacky. — Mislim da on mora biti pijan ili na neki drugi način vrlo nesretan... Da li je to možda nadzvučno? Gledajte, psi su uznemireni.

Zaista, lijepi veliki pas iz specijalne službe vladao se vrlo čudno. Vrtio se ukrug i cvilio.

— Svađa među čudovištima — razmišljao je inspektor Morel. — Baš imam sreću: jedan bogalj, još dijete i slijepi svemirski pilot i jedna sirena! Smijat će mi se u lice u stanici!

No kako je mali Jacky plakao i udarao po vratima, on je ipak dao nalog da se vrata provale. Dječak je otpuzao do svojih kolica, a jedan policajac je skoro pucao na zvjerčicu u kavezu, koja je skakala po ormaru predući.

— Nije to ništa, samo jedna velika mačka — umirivao ih je dječak. — Dođi ovamo, molim te, dođi k meni.

— Nikada nisam bio u ovako ludoj kući — razmišljao je inspektor. Tu je bilo svakojakih stvari po kutovima: robota ili idola s tri glave i sedam ruku. Bilo je školjki koje govore. Jedan je od njegovih zavikao od straha kada je osjetio da mu se nešto miče u kosi, neka gmizava uzica koja je visila odozgo. Trebalo bi zabraniti uvoz takvih neukusnih trikova u jednu poštenu zemaljsku luku. Nije nikakvo čudo što je onaj dječak poludio od svega ovoga, razmišljao je inspektor u sebi.

Kada je policija stigla na najvišu platformu, Jacky je ležao ispred zatvorenih vrata i sav očajan rukama udarao po njima. Da li od ultrazvuka ili čega drugog, ljudi su bili blijedi. Velika harmonija što je ispunjavala potkrovlje bila je ovdje toliko prisutna, da se gotovo mogla dohvatiti.

Morel je pozvao, ali se nitko nije odazvao.

— Je li mrtav? — pitao je Jacky. — Recite mi!

Osjećali su prisutnost nekog živog zla tamo unutra.

Morel je rasporedio po dvojicu sa svake strane vrata. Jedan mali bravar s licem lovačkog psa pođe naprijed i poče petljati oko brave. Kada je bio gotov, trebalo je da policajci upadnu unutra dok bi ih inspektor štitio s pištoljem u ruci. Ali, bilo je dosta mračno u potkrovlju, pa je netko trebao ponijeti veliku ručnu svjetiljku.

— Ja ću — reče Jacky. Bio je bijel kao krpa i sav se tresao. — Ako je moj brat mrtav, inspektore, pustite me unutra. Time ne riskirate ništa, zar ne? Vi ćete biti iza mene. A ja obećavam da neću dopustiti da se svjetiljka ugasi.

Inspektor je pogledao prema dječakovim nogama i rekao:

— Nikad se ne zna kakvo će oružje upotrebiti ta izvanzemaljska bića. Možeš stradati. Ne zna se što misle ni što hoće. Ta stvar možda pjeva kao što mi dišemo.

— Znam — reče dječak. Nije htio reći: — Pa zato i tražim da ja nosim svjetiljku. Da bih došao prvi do nje.

Inspektor mu preda ručnu svjetiljku. On je čvrsto prihvati sa svoje dvije kuke. I prvi trak blještava svjetla kao mač prodre kroz ključanicu u tamu.

Svi su osjetili da je popustila strašna napetost. Odvezan, sa zapjenjenim jezikom, pas je legao na pod. Bilo je kao da je neko napeto uže odjednom popustilo. I odjednom se tamo iza zatvorenih vrata nešto slomilo s velikim treskom. Nešto je palo muklo udarajući o pod.

Istovremeno, čuo se još jedan tresak i cijeli je prostor bio preplavljen teškim smradom spaljena mesa.

Dolje na ulici prolaznici su vrištali i bježali kao mravi. Zgrada je gorjela. Neki predmet koji je pao u plamenu zaustavio se na krovu...

Policija je provalila i Morel se spotakao preko užasne bezobličnе mase mesa, zdrobljene, spaljene koja više uopće nije nalikovala na

Northa. Samo čovjek koji bi pao kroz zvjezdane prostore mogao bi biti takav. Čovjek koji bi skočio u vakuum bez svemirskog odijela. North Ellis doživio je svoj posljednji brodolom.

Zahvaćeni mučninom, policajci su se povukli. Jacky se nije micao s platforme, držao je svjetiljku i neumoljivo tražio prelazeći mlazom svjetla po sobi. Simfonija koju je samo njegovo uho čulo bivala je sve tiša da bi se izgubila u grmljavini kakofonije. Nevidljivo biće je ispustilo još jedan oštar zvuk (na ulici popucali su prozori na svim okolnim zgradama i sva se svjetla pogasiše).

A tada je nastala tišina.

Jacky je sjedio i oblizivao raskrvavljene usne. Iz sobe u potkrovlju policajci su izvlačili crne krpe i polomljen namještaj. Jedan je viknuo:

— Ovdje nema više ničega!

Jacky ispusti ručnu svjetiljku i podiže se na patrljke.

— Pogledajte u kovčeg! Tamo u onoj mračnoj sobici pokraj ove.

— Nema ničega ni tamo. Ni u kovčegu.

— Čekaj malo... — reče najmlađi policajac — evo tu je nešto... na podu.

Kada su je izvukli, njezina je okrugla glava klimala i Jacky je prepoznao debelu masnu kožu i peraje. Umirala je. Bila je polumrtva vjerojatno od prvog traka svjetla, ali tijelo joj je još pulziralo u teškom ritmu. Da li je to bio nekakav nadzvučni stroj? Nije! Dva crvena proreza točila su krvave suze... Sirene s Alfa Hydrae ne mogu podnijeti svjetlo.

U ponoru

Herbert G. Wells

In the Abyss

Preveo *Nikola Popović*

Poručnik je stajao ispred čelične kugle i grickao čačkalicu.

— Što vi mislite o tome, Steevense? — upitao je.

— Nije loša zamisao — odvrati Steevens tonom čovjeka koji o svim problemima ima svoje mišljenje.

— Mislim da će se zdrobiti kao palačinka — reče poručnik.

— Čini se da je on sve vrlo dobro proračunao — odgovori Steevens sasvim nepristrano.

— Ali, pomislite samo na pritisak — nastavi poručnik. — Na površini vode on iznosi jedan kilogram na kvadratni centimetar, deset metara dublje pritisak je dvostruk, na dvadeset metara trostruk, na trideset metara je četverostruk, na tristo metara je četrdeset puta veći, na kilometar i pol je oko tri stotine puta veći. To je oko tri stotine kilograma na četvorni centimetar, hej Steevense! A ocean gdje se on želi spustiti dubok je osam tisuća metara...

— Zvuči mnogo — reče Steevens — ali je čelik vrlo debeo.

Poručnik ne odgovori ali nastavi grickati čačkalicu. Raspravljali su o velikoj čeličnoj kugli koja je imala vanjski promjer oko tri metra i nalikovala je na tane za gigantski top. Bila je pažljivo smještena na skelama koje su bile podignute na brodu, a dva velika kraka dizalice što će uskoro tu kuglu prebaciti preko ograde, davali su krmenom dijelu broda izgled što je izazivao znatiželju svakog poštenog mornara koji bi ugledao to čudo, od londonske luke pa sve do tropskih luka koje su napustili nedavno. Na dva mjesta, blizu jedno drugome, umjesto čelika nalazili su se okrugli prozori od vrlo debelog stakla. Jedan od njih, uokviren čeličnim okvirom velike čvrstoće, bio je sada otvoren. Oba su čovjeka danas prvi put vidjela unutrašnjost kugle. Bila je vrlo pomno obložena zračnim jastucima s malim prekidačima između ispupčenih jastuka, kojima se upravljalo jednostavnim mehanizmom ove naprave. Sve, doslovce sve je bilo vrlo pažljivo obloženo mekanim jastucima, čak i Myersov aparat kojem je bila svrha da apsorbira ugljični dioksid i da nadomjesti kisik kada čovjek

uđe kroz prozor u kuglu i kada se prozor čvrsto zatvori. Sve je bilo tako mekano obloženo da bi čovjek mogao biti ispaljen iz topa a da bude sasvim siguran da će preživjeti. A tako je i moralo biti, jer čovjek koji će sada ući kroz taj stakleni otvor bit će čvrsto zatvoren, prebačen preko ograde u more i tonut će sve do dubine od osam tisuća metara, upravo kako je rekao poručnik. To mu je toliko zaokupljalo maštu da je počeo dosađivati svima koji su se vrzli oko toga posla. Naišao je na Steevensa, novog putnika na brodu, kao na neočekivano zahvalna slušaoca s kojim je mogao beskrajno dugo o tome razgovarati.

— Po mom mišljenju — nastavi poručnik — to će se staklo jednostavno razbiti pod tolikim pritiskom. Daubree je uspio postići da kamenje teče kao voda pod velikim pritiskom i zapamtite što vam kažem...

— Ako se staklo razbije — reče Steevens — što onda?

— Voda će uletjeti unutra u mlazu kao željezna šipka. Jeste li ikada osjetili mlaz vode pod velikim pritiskom? Udarit će ga kao tane. Jednostavno će ga zdrobiti i spljoštiti. Prodrijet će mu u grlo, pluća, udarit će mu u uši...

— Kakvu vi imate maštu, i sa svim tim detaljima! — bunio se Steevens koji je sve sebi živo predočavao onako kako mu je pričao poručnik.

— To je samo jednostavno predviđanje neizbježnog — reče poručnik.

— A kugla?

— Ona će ispustiti samo nekoliko mjehura i smjestiti se udobno na dno među grebenima ili u mulju s jadnim Elsteadom prostrtim preko mekanih jastuka kao palačinka na tanjuru i čekati sudnji dan. — Ponovio je tu rečenicu kao da mu se vrlo svidjela. — Kao palačinka na tanjuru.

— Jeste li možda gatali u bob i sito? — reče jedan glas iza njih i Elstead se pojavi pred njima u elegantnom bijelom odijelu i s cigaretom u ustima dok su mu se oči smiješile ispod širokog oboda šešira. — Kakva je to palačinka na tanjuru, Weybridge? Gunđate li kao obično o malim plaćama pomorskih oficira? Ostao je još samo jedan dan do moga starta. Moramo pripremiti omče još danas. Ovo čisto nebo i nježni valovi su upravo kao stvoreni za spuštanje desetak tona olova i željeza u more.

— To vam ni inače neće smetati — odvrati Weybridge.

— Pa da. Dvadeset metara niže ispod površine, a tamo ću se naći za nekoliko sekundi, nema naročitog kretanja, iako vjetar gore na površini možda urla a valovi se dižu do neba. Ne. Tamo dolje...

Pošao je do ograde a ova dvojica su ga slijedila. Sva trojica su se naslonila laktovima na ogradu i zurila u žutozelenu vodu.

— Mir — reče Elstead, završavajući svoju misao.

— Jeste li sasvim sigurni da će satni mehanizam doista dobro funkcionirati? — upitao je Weybridge.

— Radio je do sada trideset i pet puta savršeno — reče Elstead. — Mora raditi.

— A ako iznevjeri?

— Zašto bi iznevjerio?

— Ne bih išao u tom zatvorenom kovčegu dolje — reče Weybridge — ni za dvadeset tisuća funti.

— Baš ste mi vi neki veseljak — reče Elstead i pljucne u valove.

— Ipak, ne razumijem kako mislite upravljati tom stvari? — pitao je Steevens.

— Najprije će me zatvoriti u kuglu a zatim dobro pričvrstiti otvor vijcima — reče Elstead — i kada tri puta upalim i ugasim električno svjetlo da bih pokazao da sam spreman, prebacit će me zajedno s kuglom pomoću kranova, sa svim tim olovom kao utezima koji vise ispod kugle, preko ograde u more. Na glavnom se olovnom utegu nalazi valjak na koji je namotano oko dvije stotine metara jakog užeta i to je sve što vezuje utege s kuglom, osim omči koje će biti prerezane kada se kugla spusti u more. Upotrebljeno je uže od vlakna umjesto čeličnog jer se mnogo lakše može odrezati i lakše pluta što je vrlo važno u što ćete se uvjeriti. Kroz kuku na glavnom olovnom utegu provučena je metalna šipka koja dolje viri oko dva metra. Kada se ta šipka potisne prema gore ona udara u prekidač koji stavlja u pogon satni mehanizam na valjku na koji je namotano uže. Eto, tako je to zamišljeno. Kugla se spušta pažljivo u vodu i omče se prerežu. Kugla plovi jer je lakša od vode zbog zraka u njoj ali je olovni utezi vuku dolje i uže se odmata do kraja. Kada se uže odmota do kraja, krenut će i kugla za utezima povučena užetom.

— Ali, čemu to uže? — pitao je Steevens. — Zašto se utezi ne pričvrste izravno na kuglu?

— Zbog udarca tamo dolje. Kugla će krenuti dolje milju za miljom sve brže i brže i na dnu bi se razbila u komade kada ne bi bilo tog užeta. Ali, prvo će udariti o dno uteg a kada se to dogodi, kugla će zaplutati i tonuti sve polaganije, napokon će stati i početi se penjati.

— U tom trenutku nastupa satni mehanizam. Kada uteg udari o dno, šipka će proći kroz njega i udariti u satni mehanizam a uže će se početi namotavati na valjak. Tako će povući mene s kuglom na morsko dno. Tu ću ostati s upaljenim svjetlima pola sata i promatrati sve oko sebe. Nakon pola sata satni će mehanizam osloboditi nož na oprugu koji će prerezati uže i ja ću opet pohrliti s kuglom gore kao mjehurić sode.

— A ako kojim slučajem pogodite u koji brod na površini? — pitao je dalje Weybridge.

— Pa dojurit ću gore takvom brzinom da ću proći kroz njega kao

kroz sir — reče Elstead — kao topovsko tane. O tome ne morate brinuti.

— A ako neki nadobudni bistroumni ljuskar omete taj satni mehanizam...

— To bi za mene bio prisilni poziv da se na neodređeno vrijeme zaustavim dolje — reče Elstead i okrenuvši leđa moru zagleda se u kuglu.

*

Kuglu s Elsteadom prebacili su preko ograde u jedanaest sati. Dan je bio svečano jasan s mirnim morem i s obzorjem što se gubilo u dalekoj izmaglici. Električno svjetlo se na oknima u gornjem dijelu kugle veselo pojavilo tri puta. Polagano su kuglu spustili do površine vode a mornari na krmenom dijelu bili su spremni da presijeku veze koje su držale utege pričvršćene za kuglu. A kugla koja se doimala tako velikom na palubi, činila se sada ispod krmenog dijela broda malenom. Pomicala se lagano a dva tamna prozora na vrhu kugle nalikovala su na oči što se pomiču i čude ljudima koji su se okupili na ogradi broda.

Jedan je glas upitao kako se Elsteadu sviđa to okretanje.

— Jeste li spremni? — čuo se glas kapetana.

— Spremni, gospodine!

— Onda je pustite da krene!

Užad je bila privučena i prerezana a mali vrtlog groteskno bespomoćno preplavi kuglu. Netko je mahnuo rupčićem, netko je pokušao nespretno pozdraviti. Jedan je mornar odbrojavao »Osam, devet, deset!« Još jedan okret a onda se kugla odjednom ukoči zapljusnuvši oko sebe.

Činila se na trenutak nepokretnom da bi brzo postajala sve manjom a onda se nad njom sklopila voda. Ostala je vidljivom, nešto uvećana prelamanjem svjetla i nešto maglovitija pod površinom mora. I dok bi netko nabrojao do tri, kugla je nestala. U vodi se još vidio odraz svjetla što se smanjivao u točkicu a zatim je i toga nestalo. I tada više nije bilo ničega, osim vodene dubine koja se dolje gubila u tami kroz koju se nazirala sjena morskog psa.

Tada se pokrenula brodska elisa i počela potiskivati u širokoj brazdi vodu a morski pas je nestao u naglom zaokretu. Na mjestu gdje je nestao Elstead s kuglom na kristalnoj površini vode pojavila se pjena.

— Što se sada dešava? — zapita netko.

— Moramo se udaljiti nekoliko milja da ne bi pogodio nas kada se bude vraćao na površinu — odgovori drugi.

Brod je polagano plovio na svoj novi položaj. Na palubi broda

gotovo svi koji nisu bili zauzeti nekim drugim poslom ostali su da promatraju valove gdje je nestala kugla. Slijedećih se pola sata nije izgovorila gotovo ni jedna riječ koja ne bi bila izravno ili neizravno povezana s Elsteadom. Prosinačko je sunce bilo visoko na nebu a vrućina skoro nepodnošljiva.

— Njemu će biti doista vrlo svježe tamo dolje — reče Weybridge. — Kažu da je na izvjesnoj dubini morska voda uvijek blizu točke smrzavanja.

— Gdje li će se pojaviti na površini? — pitao je Steevens. — Izgubio sam orijentaciju.

— Tamo je to mjesto — reče zapovjednik broda, koji se ponosio svojom snalažljivošću i sveznanjem. Ispružio je samouvjereno prst prema jugoistoku. — A sada je, rekao bih vrlo blizu i taj čas — reče. — Već je dolje više od trideset i pet minuta.

— Koliko mu je potrebno da stigne do dna oceana? — pitao je Steevens.

— Za dubinu od oko osam tisuća metara i prema našim proračunima s akceleracijom od dvije stope u sekundi, što vrijedi za oba pravca, on bi se trebao uskoro pojaviti.

— Znači li to da već kasni? — upita Weybridge.

— Pa moglo bi se tako reći — odvrati zapovjednik. — No pretpostavljam da je potrebno nekoliko minuta da se uže namota.

— Ah, na to sam zaboravio — reče Weybridge s očitim olakšanjem.

*

A onda je počela rasti napetost. Jedna minuta za drugom polagano je prolazila a kugla se nije pojavljivala. Prolazile su minute a ništa nije izbilo na površinu. Mornari su jedan drugom tumačili satni mehanizam i kako se namata uže na valjak. Ograda broda bila je načičkana licima punim iščekivanja. »Dođi gore, Elsteade!« — povikao je jedan mornar dlakavih grudi, nestrpljivo, a ostali su prihvatili i počeli vikati kao da očekuju dizanje zavjese u nekom kazalištu.

Zapovjednik ih nezadovoljno pogleda.

— Svakako ako je akceleracija manja od dvije stope — rekao je mračno — zadržat će se duže. Nismo baš previše uvjereni da su ti proračuni točni. Ja sam ne vjerujem ropski u ta izračunavanja.

Steevens se složio s njim. Nekoliko minuta više nitko nije progovorio na komandnom mostu.

Kada je dvadeset minuta kasnije sunce dostiglo zenit, svi su još čekali da se kugla pojavi i nijedan se čovjek nije usudio ni prošaptati da je svaka nada uzaludna.

Weybriđge je prvi to spomenuo. Progovorio je u grobnoj tišini.

— Nikada nisam vjerovao u te prozore — rekao je okrenuvši se

Steevensu.

— Za boga miloga — uzvikne Steevens — nećete reći?

— Hja! — reče Weybridge i prepusti ostalo njegovoj mašti.

— Ni ja ne vjerujem mnogo u te kalkulacije — reče zapovjednik sumnjičavo — ali još ne mislim da je sve izgubljeno.

Oko ponoći veliki je brod kružio oprezno oko mjesta gdje je potonula kugla a svjetlo reflektora je polagano klizilo preko valova, zaustavljalo se, prekidano valovima ispod malih zvijezda koje su se odražavale u moru.

— Ako prozor na kugli nije razbijen i ako već nije zdrobljen — rekao je Weybridge — onda je stvar još mnogo gora jer to znači da je satni mehanizam pokvaren i on je sada još živ osam tisuća metara ispod nas prikovan za malu kuglu, u hladnoći i u mraku, gdje nikada nije prodro ni tračak svjetla i gdje se još nikada nije pojavio čovjek od vremena kada se voda skupila na jedno mjesto. On je bez hrane, gladan i žedan, nasmrt prestrašen očekujući da umre od gladi i žeđi ili od gušenja. Kakva će ga smrt zadesiti? Pretpostavljam da su rezerve u Myersovu aparatu pri kraju. Kako dugo rade ti aparati?

— Nebesa! — uzviknuo je — kakva smo mi ništavna bića! Kakvi smioni pigmeji! Tamo dolje kilometar za kilometrom... voda i samo voda i ta je voda svuda oko nas, gore nebo, dolje voda. Struje!

Uzbuđeno je digao ruke u zrak i dok je to radio jedan mali svijetli trak prijeđe nečujno preko neba, krećući se polagano da bi se napokon zaustavio i postao nepokretna točka kao da se neka zvijezda zaustavila s neba. Onda se opet povukla i izgubila u bjeličastomaglenom odrazu zvijezda i fosforesciraranju mora.

Vidjevši to, zaustavio se s rukama ispruženim u zrak i otvorenih usta. Zatvorio je usta, opet ih otvorio i počeo nestrpljivo mahati rukama. Okrenuo se i povikao:

— Elsteade, ahoj! — prema prvom stražaru a zatim potrčao do Linleya i reflektora. — Vidio sam ga — povika. — U pravcu krme, tamo! Ima upaljena svjetla i upravo je iskočio iz vode. Donesite ovamo reflektore. Morali bismo ga vidjeti kada se pojavi na vrhu vala.

Ali nisu uspjeli pronaći istraživača sve do jutra. A onda su gotovo naletjeli na njega. Kran je bio izbačen preko ograde a mornari su iz čamca zakvačili lanac za kuglu. Kada su digli kuglu na palubu i otvorili prozor, pogledali su u tamnu unutrašnjost (jer je električno svjetlo bilo podešeno da osvjetljava more oko kugle).

Zrak je u kugli bio vrlo vruć a gumeni zaptivač na rubovima prozora sasvim mekan. Nije bilo nikakva odgovora na uzbuđene pozive i pitanja, ni glasa, ni kretanja u kugli. Elstead je ležao nepomičan i zgrčen na njenom dnu.

Brodski se liječnik uvukao u kuglu i podigao Elsteada do otvora gdje su ga prihvatili ljudi. Za trenutak nisu znali je li Elstead još živ.

Lice mu je bilo orošeno znojem. Ponijeli su ga u njegovu kabinu.

Ustanovili su da nije mrtav ali je bio u stanju potpune iscrpljenosti i živčanog šoka, a osim toga je imao modrice po cijelom tijelu. Morao je nekoliko dana ležati potpuno miran. Tek nakon tjedan dana mogao je ispričati što se dogodilo. Prve su mu riječi bile da će se ponovo spustiti na morsko dno. Kuglu treba tako poboljšati da može odbaciti uže mehanizmom iz kugle u slučaju potrebe, i to je bilo sve. Doživio je nevjerojatne stvari.

— Mislili ste da neću naići ni na što drugo osim na mulj — rekao je kada je bio sposoban da govori. — Izrugivali ste se mojoj nakani da istražim morsko dno i ja sam otkrio jedan novi svijet! — Svoju je priču ispripovjedao u isprekidanim fragmentima i uglavnom s krivog kraja tako da ju je nemoguće prepričati njegovim riječima. Ali, evo što se moglo zaključiti iz njegova kazivanja:

Sve je počelo vrlo strašno. Prije nego što se odmotalo uže, kugla se počela okretati. Osjećao se kao žaba u nogometnoj lopti. Nije mogao vidjeti ništa osim neba i krana iznad sebe i povremeno ljude na ogradi broda. Nije uopće znao što će se uskoro dogoditi. Odjednom je osjetio kako mu noge lete prema gore. Pokušavao je da stane a onda se ponovo vrtio po unutrašnjosti kugle. Svaki drugi položaj bi mu sada bio ugodniji, ali ga nije bilo. Bio je to tek početak na putu u beskrajni ponor.

Odjednom je vrtnja prestala, kugla se zaustavila i uspravila. Kada se malo oporavio i ustao, vidio je oko sebe zelenomodru vodu s mutnim svjetlom što se probijalo odozgo. Mnoštvo malih stvari plivalo je u vodi i promicalo kraj prozora, kako se njemu činilo, prema svjetlu.

Postepeno je postajalo sve tamnije i tamnije dok nije i voda iznad njega postala tamna kao ponoćno nebo, a ispod njega potpuno crna. Providne stvarčice u vodi postale su male svjetlucave točke koje su se pretvarale u zelene crte kako su promicale pokraj okna.

A osjećaj padanja! Kao kada bi krenulo dizalo, rekao je, samo što se neprekidno nastavljalo. Valja zamisliti što zapravo znači to neprekidno poniranje u dubinu. I u tom je trenutku Elstead zažalio što se uopće upustio u tu pustolovinu. Vidio je sve razloge koji su bili protiv njega u novom svjetlu. Pomislio je na velikog oktopoda, o kojem se zna da živi u srednjim dubinama po ostacima što su ih katkad nalazili kako plutaju napola truli na površini i nagrizeni od riba. Pretpostavio je što bi se dogodilo da ga jedan zgrabi svojim kracima i više ne pusti. I da li je taj satni mehanizam stvarno bio dovoljno iskušan? Ali, sada više uopće nije bilo važno želi li nastaviti ili ne.

Za pedeset sekundi sve je oko njega bilo mračno kao noć, osim što je mlaz njegova svjetla osvjetljavao različite sitne stvari koje su se

nalazile u vodi. One su tako brzo promicale da ih nije mogao ni vidjeti.

Jednom mu se učinilo da je prošao pored morskog psa. A onda se kugla počela zagrijavati od trenja kroz vodu. Čini se da su to potcijenili u proračunima.

Prvo je opazio da se jako znoji, a onda je čuo nekakvo šištanje pod nogama koje je postajalo sve jače. Vidio je mnogo malih mjehurića koji su polijetali prema gore kao da je u vodi radio neki ventilator. Para! Pipnuo je prozor. Bio je vreo. Zapalio je malu svjetiljku što je osvjetljavala unutrašnjost i pogledao na jastučićima obloženi sat. Vidio je da se spuštao samo dvije minute. Palo mu je na um da će se vrelo prozorsko staklo rasprsnuti, jer je znao da je voda pri dnu vrlo hladna.

Odjednom mu je pod kugle pritisnuo noge, promicanje mjehurića u moru se usporilo i postajalo sve polaganije a šištanje se smanjilo. Kugla se malo okretala. Prozor nije prsnuo. Ništa nije popustilo i tada je znao da je opasnost od potapanja prošla.

Za koju će minutu biti na dnu ponora. Pomislio je, rekao nam je, na Steevensa, na Weybridgea i na ostale koji su se nalazili na osam tisuća metara visoko, više od najvišeg oblaka, koji je plovio iznad zemlje, kako s brodom polagano kruže i gledaju dolje pitajući se što se događa s njim.

Provorio je kroz prozor. Više nije bilo mjehurića a i šištanje je potpuno prestalo. Napolju je bila duboka tama, crna kao crni pliš, osim tamo gdje je električno svjetlo prodirala kroz žutozelerrli vodu.

Onda su odnekud iz mraka tri stvari, kao nekakvi plameni jezici, slijedeći jedna drugu, doplivale u njegov vidokrug. Nije mogao razaznati da li su bile malene i blizu, ili su bile daleko a velike.

Svaka je bila okružena nekakvom plavičastom svjetlošću, kao svjećarica, svjetlom koje se raspršivalo poput dima, a duž obrisa svijetljele su mrljice kao osvijetljeni prozori na nekom brodu. Svjetlucanje se pojačavalo kada bi ga osvijetlio mlaz svjetlosti iz njegove svjetiljke i napokon je otkrio da su to vrlo malene ribe neke nepoznate vrste, velikih glava, Široko postavljenih očiju i malena repa. Oči su im bile okrenute prema njemu i on je naslutio da ga prate prema dnu. Pretpostavio je da ih je privuklo svjetlo. Što se više spuštao, opazio je da je voda bljeđa i da su malene točke treperile u traku svjetla kao mušice na suncu. To je vjerojatno bila posljedica oblaka mulja što su ga uzvitlali olovni utezi kad su udarili o dno.

Kada je bio privučen na dno do olovnih utega, našao se u gustoj magli koju je svjetlo probijalo svega nekoliko metara i mnogo je vremena prošlo dok se voda malo razbistrila. A onda je uz pomoć svjetla svjetiljke i od trenutačnog odraza svjetla od nekog udaljenog jata riba mogao vidjeti pod golemim crnim nebom vode što ga je pritiskala, valovito prostiranje sivobijele prašine, tu i tamo

ispresijecane gusto isprepletenim grmovima vodenih ljiljana koji su gladno mahali oko sebe svojim ticalima.

Nešto dalje vidjeli su se lijepi prozirni obrisi skupine velikih spužvi. Oko njih su bili razbacani crveno-crni bodljikavi pramenovi. Zaključio je da su to vjerojatno morski ježevi. Male životinje, neke s velikim očima, a neke slijepe, od kojih su neke nalikovale na velike bube, a druge na jastoga, puzale su tromo preko traka svjetla i nestajale u tami ostavljajući za sobom trag uzvitlane prašine.

Odjednom se pojavilo jato mali riba koje su okružile kuglu kao što bi to učinilo jato čvoraka. Prošle su oko nje i preko nje kao fosforescentni snijeg, a onda je iza njih vidio neka veća bića kako se približavaju.

Najprije je te spodobe mogao vidjeti samo mutno kako se kreću, a kretale su se poput čovjeka, a onda su došle nadohvat svjetla. Kada ih je pogodilo svjetlo, zabliještene, zatvorile su oči. Zurio je u njih u nedoumici.

Bile su to neke čude životinje s kralješnicom. Tamnocrvena glava podsjećala je na kameleona ali je imala tako visoki prednji dio i lubanju kakvu nije imao ni jedan reptil. Uspravne crte lica izvanredno su nalikovale na ljudske.

Dva velika prodorna oka nalazila su se u očnim dupljama kao u kameleona. Imalo je velika usta kao u reptila s rožnatim usnama ispod malih nosnica. Na mjestima za uši bile su velike škrge iz kojih su izbijale neke vlati kao što ih imaju mladi morski psi ili raže.

Ali, sličnost tog lica s ljudskim nije bila najneobičnija stvar na tom stvoru. To je biće bilo dvonožac. Okruglo mu se tijelo oslanjalo na dvije noge i na čvrsti dugački rep, a prednji udovi su groteskno podsjećali na ljudske ruke, kao u žabe s dugačkim koščatim prstima između kojih je bila razapeta kožica. Glava, ruke i noge su bile crvene, a koža je visila kao odijelo nekoliko brojeva veće i bila je fosforescentno siva. To je biće stajalo pred njim zaslijepljeno svjetlošću.

Napokon je otvorilo oči i zaklanjajući ih rukama rastvorilo usta kao da je htjelo dati oduška u poviku, artikulirano, gotovo kao da nešto govori, što je prodrlo čak i kroz čelični omotač i jastuke u kuglu. Kako se može vikati bez pluća, Elstead nije ni pokušavao objasniti. Tada se to dvonožno stvorenje pokrenulo u stranu, izvan domašaja svjetla, u tajanstvenu sjenu što se pružala s obje strane i Elstead je više osjetio nego Što je vidio da mu se ono približava. Zaključujući da ga je privukla svjetlost, okrenuo je prekidač i ugasio svjetlo. Slijedećeg trenutka nešto je meko pokucalo po čeliku a kugla se zaljuljala.

Vikanje se tada ponovilo. Učinilo mu se da se iz daljine odaziva jeka. Lupkanje se ponovilo i kugla je skliznula preko valjka na kojem je bilo namotano uže.

Elstead je stajao u mraku i zurio u beskrajnu noć ponora. Vidio je kako se iz velike daljine nejasno fosforescirajući približavaju druga slična bića.

Jedva da je i znao što radi. Krenuo je da opet upali vanjsko svjetlo, ali je slučajno upalio malu svjetljku koja je osvjetljavala unutrašnjost. Kugla se okrenula i on je pao. Čuo je povike kao od iznenađenja, a kada se osovio na noge, vidio je par očiju kako zure kroz niži stakleni prozor i kako se u njima odražava svjetlo iz kugle.

Slijedećeg trenutka ruke su žestoko zalupale po čeličnoj oplati, čuo se zvuk koji je užasnuo Elsteada. Padali su udarci po metalnom kućištu satnog mehanizma. Od te spoznaje srce mu se popelo u podgrlac. Ako ova stvorenja pokvare taj mehanizam, nikada se neće osloboditi dna i njih. Jedva je mogao nešto i misliti kada je osjetio da se kupola žestoko ljulja a pod mu pritišće noge.

Ugasio je malu unutrašnju svjetiljku i zapalio veliko svjetlo koje je obasjavalo okolinu. Morsko dno je iščezlo iz vida kao i čovjekolika stvorenja.

Nekoliko je ribica promaklo pokraj prozora. Pomislio je da su ova čudna bića s dna mora prekinula uže i da im je umakao.

Penjao se sve brže a onda ga je zaustavio trzaj koji ga je odbacio uvis te je udario o jastuoima podstavljeni gornji dio kugle. Neko je vrijeme bio toliko iznenađen da uopće nije mogao bilo što misliti.

Osjetio je kako se kugla polagano okreće i trese. Učinilo mu se da je vuku kroz vodu. Približivši se prozoru, uspio je svojom težinom okrenuti taj dio kugle malo prema dolje, ali nije uspio vidjeti ništa osim blijeda svjetla svoga reflektora kako bezuspješno šara po tami ispod njega. Pomislio je da bi vidio više ako bi ugasio svjetlo i pustio da mu se oči priviknu na tu duboku tamu.

To mu je bilo pametno. Nakon nekoliko minuta tama kao crni pliš postade providna a onda u daljini opazi slabašno, kao blago svjetlo ljetne večeri, obrise spodoba kako se okreću negdje ispod njega. Nagađao je da su ta bića otkačila uže i da ga vuku hodajući po morskom dnu.

Zatim je ugledao nešto blijedo i udaljeno preko valovitog morskog dna, široki horizont nekakve blijede svjetlosti što se prostirao s jednog do drugog kraja njegova vidokruga. Prema tome njega su vukli kao što bi ljudi na zemlji vukli balon s otvorenog polja, prema svom gradu. Taj horizont mu se približavao vrlo polagano i isto tako polagano skupljala su se blijeda svjetlucanja u određene obrise.

Bilo je već blizu pet sati kada je stigao nad to rasvijetljeno područje i tada je već razaznavao neki red koji je bio vrlo sličan ulicama i kućama što su bile grupirane oko zgrade bez krova nalik na oštećenu crkvu. I ostale su kuće bile bez krova i zidovi su, kako je kasnije vidio, bili sastavljeni od fosforescirajućih kostiju, pa se mjesto

doimalo kao da je sagrađeno od materijala koji je svjetlucao poput mjesečine.

Među tim šupljinama pružale su svoja ticala morske biljke slične krinovima, visoki, vitki staklenasti obrisi spužava uzdizali su se kao minareti, a ljiljani su se svojim vitkim stabljikama uzdizali iznad svjetlucava grada.

Na otvorenom je prostoru ugledao masu kako se uzbuđeno giba kao kad se okupi gomila ljudi, ali je sve još bilo previše maglovito da bi mogao razaznati pojedince u toj gomili.

Polagano su ga privukli dolje i tada je vidio detalje koji su ga okruživali: redove zgrada samo sa zidovima, bez krovova. Na otvorenom prostoru malo dalje bilo je nešto nalik na gornji dio nekog broda.

Polagano i postojano privukli su ga s kuglom na dno. Oblici su postajali jasniji, svjetliji i sada ih je lakše raspoznavao.

Vukli su ga, shvatio je, prema velikoj zgradi u središtu tog grada i s vremena na vrijeme mogao je vidjeti i više tih bića kako vuku uže.

Bio je iznenađen da su snasti brodova koji su tako slikovito okruživali grad bili načičkani mnoštvom bića koja su mahala prema njemu, a kada su se zidovi one velike zgrade tiho podigli oko kugle, više nije mogao vidjeti grad.

Zidovi su bili od potopljena drveta, željeznih i bakrenih komada, od raznorazne užadi, od kostiju i lubanja mrtvih ljudi. Lubanje su bile postavljene u krivudavim linijama, u spiralama i fantastičnim krivuljama po zidovima a kroz očne duplje prolazile su mnogobrojne srebrnaste male ribice.

Odjednom mu do ušiju dopre vikanje i buka kao snažno puhanje u rog, a zatim je čuo i nekakvu fantastičnu pjesmu. Kugla je bila privučena dolje pored visokih prozora, kroz koje je vidio veći broj tih čudnih, aveti sličnih bića, kako zure u njega. Napokon se zaustavio, kako mu se učinilo, na nekoj vrsti oltara koji je bio u središtu te zgrade.

Sada je bio na takvu mjestu da je mogao mnogo jasnije vidjeti ta čudna bića s morskog dna. Na njegovo iznenađenje, sva su mu se ta bića klanjala, osim jednoga koje je imalo na glavi svijetli dijadem. Stajalo je s otvorenim reptilskim ustima kao da je predvodilo pjevanje svojih obožavalaca.

Čudni poticaj natjera Elsteada da upali malenu svjetiljku tako da je postao vidljiv za ova bića na morskom dnu, iako ih je on zaslijepljen svjetlom izgubio iz vida.

U trenutku kada su ga opazili, pjevanje su zamijenili uzbuđeni povici, i Elstead u želji da ih ponovo vidi, ugasi svjetlo i tako nestade ispred njihovih pogleda.

Neko je vrijeme bio zaslijepljen a kada je napokon mogao da vidi,

klečali su ponovo pred kuglom. Tako su nastavili svoje obožavanje bez prestanka puna tri sata.

Elstead je mnogo opširnije u svojoj priči opisao taj čudesni grad, njegove stanovnike, ta stvorenja iz vječnog mraka, koja nikada nisu vidjela ni sunca ni mjeseca, a ni zvijezda, a još manje zelenu vegetaciju, niti bilo koje biće koje udiše zrak. Oni nisu znali ništa o vatri ili o svjetlu, osim fosforesciranja živih ili mrtvih bića.

Ma koliko čudesna bila Elsteadova priča, još je čudnije bilo što su tako ugledni znanstvenici kao Adams i Jenkins smatrali da u njoj nema ničega nevjerojatnog. Izjavili su da ne vide nikakva razloga zašto ne bi inteligentna bića koja dišu na škrge, priviknuta na nisku temperaturu i golem pritisak i tako teške građe da ni živi ni mrtvi ne bi isplivali na površinu, mogli živjeti na dnu dubokih mora, za nas posve neočekivano kao potomci bića sličnih nama iz novijeg kamenog doba.

Oni su nas doživljavali kao čudna meteoritska bića što padaju mrtva nakon katastrofa iz misteriozne tame njhova vodena neba. I ne samo mi, nego i naši brodovi, metali, razni pribori padaju im kao kiša iz noćne tame. Ponekad bi potonule stvari pale na dno i zdrobile koga, kao po odluci nevidljive sile, a ponekad bi stigle dolje izvanredno rijetke i korisne stvari, ili pak oblici koji bi ih na nešto poticali... Može se shvatiti njihovo čudno vladanje kada se pojavi živi čovjek ako se zamisli što bi sve primitivni ljudi prikrpili nekome tko bi im došao kao sjajno biće, iznenada, s neba.

*

Elstead je ispričao oficirima na brodu »Ptarmigan« svaki detalj svoga dvanaestosatnog boravka na dnu mora. Rekao im je da namjerava opisati te svoje doživljaje, ali to nije nikada učinio i tako, na žalost, moramo sastavljati pojedine fragmente njegova pričanja kako su ih zapamtili kapetan broda Simmons, Weybridge, Steevens, Lindlev i ostali.

Cijela je priča zbrkana, mutna i fragmentarna. Velika avetinjska zgrada, ta čudna bića kako se klanjaju, pjevaju, s tamnim, na kameleona nalik glavama i s blijedo-svjetlucavim obrisima i Elstead kako pali svjetlo, uzaludno pokušavajući da ih tako obavijesti da treba otpustiti uže kojim je kugla bila privučena na dno. Minute su prolazile i Elstead je bio zgranut činjenicom da ima kisika samo za četiri sata. A pjevanje u njegovu čast nastavljalo se tako neumitno kao da su pjevali u čast smrti koja mu se približavala.

*

A kako ih se oslobodio nije mu bilo sasvim jasno, ali sudeći po kraju što je visio s kugle, uže se prekinulo trljanjem o rub oltara. Kugla je odjednom krenula gore izvan njihova svijeta, kao što bi neko eterično biće okruženo zrakopraznim prostorom odletjelo iz naše atmosfere natrag u rođeni eter. Nestao im je s vida kao što se diže magla s tla i nestaje na nebu.

To je za njih moralo biti pravo čudo.

Kugla se sve brže penjala, mnogo brže nego što se spuštala s olovnim utezima pa je postalo neizdrživo vruće.

Kretala se s prozorima okrenutim naviše. Sjećao se mlaza mjehurića koji su udarili u staklo. Svakog je časa očekivao da prsnu. A onda je osjetio kao da mu se neki veliki kotač okrenuo u glavi, cijela kugla, podstavljena jastucima, počela se vrtjeti i tada je izgubio svijest.

Slijedeće čega se sjećao bila je njegova kabina i liječnikov glas.

Eto to je bit ove izvanredno čudne priče koju je Elstead ispripovjedio oficirima s broda »Ptarmigan«.

Nakon oporavka najviše je bio zauzet poboljšavanjem aparata na kugli i na utezima. Svi su ti popravci obavljeni u Riju.

Ostaje još samo da se kaže kako je 2. veljače 1896 po drugi put krenuo u dubine oceana, u ponor, tehnički bolje opremljen i s iskustvom iz prvog spuštanja.

Što mu se dogodilo, vjerojatno, nikada nećemo saznati.

Ovaj put nije se vratio. .

»Ptarmigan« je kružio iznad mjesta gdje se spustio tražeći ga četrnaest dana. A onda se vratio u Rio.

Vijest je telegrafom javljena njegovim prijateljima. I čitava ta pustolovina ostaje za sada samo na tome.

No, vjerojatno će još biti pokušaja da se ova neobična priča o neočekivano nađenom gradu na dnu mora provjeri i potvrdi.

Dodatak

Goran Pavelić
SVEMIRSKA SLIKOVNICA

I tako se i na našim vellikim ekranima pojavio slavni, razvikani i komercijalni hit znan-fan film »Zvjezdani ratovi«. Režirao ga je mladi George Lucas. Sve glasine koje su stigle do nas prije filma — uglavnom o njegovoj tehničkoj maštovitosti i da pripada čistoj space-operi — opravdane su. Zbog toga se, prije nego krenete u kino, opustite, jer o filmu nećete morati razmišljati i paziti na suptilne misaone finese. Jer, ako je u vama ostalo imalo od djeteta (ili ako ste klinac) sigurno ćete uživati u dvosatnoj slikovnici.

»Zvjezdani ratovi« su bajka budućeg vremena u kojoj se isprepliću avantura, ljubav i borba dobra i zla. Ogromna galaktička Republika postala je Imperija, ali se dobri momci (a tko drugi?) bore protiv vladavine Imperije (kojoj služe zli momci), jer žele ponovo uspostaviti Republiku, sreću, pravdu i mir.

I tako pratimo avanture mladog Luka Skajvokera, kotji se iz farmerskog mladića pretvara u velikog pilota, hrabrog viteza Džedija i oslobodioca. Na njegovoj strani (strani dobra) tu su još Obivan Kenobi, pustinjak i bivši vitez, koji Luku prenosi tajno znanje sile, svemirski pilot, simpatični krijumčar i neustrašivi kauboj zvjezdanih prostora Han Solo, njegov prijatelj i saučesnik, veliki, dlakavi, Cubaka, dva simpatična robota koji se stalno svađaju, ali i vole, Si Tripio i Artu Ditu, a tu je i hrabra princeza Lia Organa. Njihov glavni protivnik (uz sve vodnike i oficire Imperije i mnoga čudovišta) jest crni vitez, stalno pod maskom — Tamni Vitez Dart Vader.

Ne morate brinuti ni za trenutak da stvari neće završiti onako kako bi trebalo. Lucas se jedino pobrinuo da nas u ta dva sata fascinira, zabavi i nasmije, Svemirske letjelice uništavaju jedna drugu paljbama snažnih energetskih oružja, junaci skaču kroz hiper-svemir, mačuju se (doduše laserskim mačevima) a naravno da ima i ljubavi. I na kraju, nakon svemirsko-fantastično viteško-tarzansko-kaubojskih uzbuđenja, Dobro pobjeđuje Zlo. Samo ne čini mi se slučajnim da glavni zao momak (Tamni vitez) ipak uspijeva pobjeći. Sve mi se čini da će ponovo iskrsnuti u drugom dijelu filma, a ponovo će mu se suprotstaviti Luk Skajvoker, već oženjen — pogađate s kime — i da će opet trajati dva sata vječna borba između Bijelih i Crnih, dobrih i zlih...

Nove knjige

Čitaoci »Siriusa«!

Putevi ka dalekim svjetovima ne vode samo kroz maštu. Upoznajte ih kroz astronomiju. Univerzitetsko astronomsko društvo Sarajevo nudi vam slijedeća izdanja:

ASTRONOMIJA od M. Muminovića. Ova knjiga daje opšti pregled svih važnijih oblasti nauke o nebu. Ima 294 str., cijena 108.— dinara.

ZVIJEZDE, PULSARI, KOLAPSARI... od dr. V. Vujnovića će Vas odvesti na putovanje do zvijezda i tajanstvenih crnih jama. 72 str., cijena 65.— dinara.

TAJNE SUNCA od M. Stupara su posvećene nama najbližoj zvijezdi. Na 126 str. naći ćete mnogo zanimljivih podataka. Cijena 70.— dinara.

ZVJEZDANE STAZE od M. Muminovića će obogatiti vaša saznanja o zvjezdanom nebu i brojnim objektima koje možete posmatrati i manjim dvogledom. 100 str., cijena 73.— dinara.

Ako želite hitne informacije o pojavama kometa, pomračenjima, eksplozijama novih zvijezda, te o mogućnostima nabavke astronomskih instrumenata i novih knjiga, pretplatite se na CIRKUL.AR. Pretplata za 1979. godinu iznosi 25.— dinara.

Sva pomenuta izdanja možete naručiti (pouzećem) na slijedeću adresu:

UAD, 71001 Sarajevo, M. Tita 44, pp 97.